

ספר
דברי
מזדכני
הרב מזדכני אליהו

פורים

ליקוט הלכות חודש אדר ופורים
וחידושים וביאורים
למגילת אסתר
מתובלים במעשיות
ודברי מוסר

דברי מרדכי

פורים

והוא

ליקוט הלכות חודש אדר ופורים

וחידושים וביאורים למגילת אסתר,

מתובלים במעשיות ודברי מוסר

המלוקטים מתוך

דברי הראשון לציון הרב הראשי לישראל

מנחם מנחם פריד

הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

בן הרב"ג ציס"ע חק"ו המקובל האלקי

ח"ר סלמאן אליהו זצוק"ל זיע"א

ליקט:

דביר מרדכי

בלאאמו"ר

הרה"ג שמואל זעפרני שליט"א

יוצא לאור לרגל שמחת בר המצווה של

יוסף זעפרני נר"ו

אור לי"ב אדר ה'תשע"ח

כל הזכויות שמורות

תוכן עניינים

מאמרים.....11

- משנכנס אדר מרבין בשמחה.....13
- מרבין בשמחה.....13
- אורה ושמחה וששון ויקר.....14
- תורה מביאה אורה.....15
- מגילת אסתר.....17
- בת בתה של שרה.....21
- מקרא מגילה.....23

הלכות חודש אדר ופורים.....26

- ארבע פרשיות.....28
- שבת שקלים.....28
- שבת זכור.....30
- שבת פרה.....32
- שבת החודש.....33
- מחצית השקל.....34
- תענית אסתר.....36
- זמן קריאת מגילה.....36
- תפילות בפורים.....37
- קריאת המגילה.....38
- שאר מצוות פורים.....41

45.....מגילת אסתר

- 47.....לשם ייחוד וברכות •
- 48.....מגילה •
- 89.....ברכות לאחר המגילה •

91.....סדר מצוות יום הפורים

- 93.....לשם ייחוד קודם משלוח מנות ומתנות לאביונים •

95.....ברכת המזון וברכה מעין שלוש

- 97.....ברכת המזון (עדות המזרח) •
- 103.....ברכת מעין שלוש (עדות המזרח) •
- 104.....ברכת המזון (אשכנז) •
- 108.....ברכת מעין שלוש (אשכנז) •

הרבנות הראשית המועצה הדתית

ע"ה"ק צפת תובב"א

בס"ד

אדר תשע"ח

"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"

אמר רב יהודה:

אורה זו תורה וכן הוא אומר "כי נר מצוה ותורה אור".

שמחה זה יום טוב וכן הוא אומר "ושמחת בחגך".

ששון זו מילה וכן הוא אומר "שש אנכי על אמרתך".

ויקר אלו תפלין וכן הוא אומר: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפלין שבראש. [מגילה טז:]

לחתן בר המצוה יוסף היקר נ"י

בחסד ה' אתה זוכה ששבת בר המצוה שלך היא בפרשת "כי תשא". את תחילת פרשה זו גם קראנו בשבת שקלים. בגמרא במגילה [יג:] למדנו בענין עשרת אלפים כיכר כסף שביקש המן לשקול לאחשוורוש: "אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים".

השקלים האלו שהכריעו את הכף נאספו מכל ישראל ובהם היו קונים את קרבנות הציבור. הקרבנות כשם כן הם מקרבים אותנו לריבנו של עולם. עבודת המקדש מזכה אותנו בהשראת השכינה: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

איך אדם גורם היום להשראת שכינה?

במעשיו הטובים, במידותיו הטובות והישרות, בהתמדתו בתורה ובדקדוקו במצוות זוכה האדם להשראת השכינה וזוכין כל הסובבים אותו לברכת ה' בזכותו.

בימים האלו אנו למדים עוד דבר חשוב: יש קשר בין המצוות לבין השמחה. ככל שנקיים אותן יותר בשמחה, יותר בששון, יותר ביקר, כך נזכה יותר ויותר להשראת שכינה עד לחזרת בנין הבית בגאולתנו השלמה בע"ה.

מתוך לימוד זה נבוא לברכה: יה"ר שתזכה להמשיך לגדול לתורה לחופה למצוות ולמעשים טובים מתוך בריאות ושמחה ושפע ברכה.

ויקיים בכם "והחוט המשולש לא במהרה ינתק" - תגדל להיות תלמיד חכם כאבן היקר הרב דביר ה"ו ומר סבך הרב שמואל שליט"א "ותורה מחזרת אחר אכסניה שלה".

וכל המשפחה היקרה והאהובה תזכה לשפע ברכת ה' ברוחניות וגשמיות בבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובעבודה, יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם אכ"ר.

בברכת תזכו למצוות,

שמואל אליהו
רב העיר צפת

בס"ד, י"ב אדר תשע"ח
פרשת כי תשא

לחתן הבר מצוה
ה"ה יוסף זעפרני הי"ו

"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר".

אורה זו תורה.

זכית וגדלת במשפחה יקרה ומפארה של תורה ומידות
לסבא הרה"ג שמואל זעפרני יצ"ו.

בפרשתינו כי תשא לומדים על אחדות ישראל העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט.
ללמדנו שבעבודת המקדש צריך אחדות ושוויון.

אבל, הוסיף מרן הרב זצ"ל, שהקב"ה הראה למשה רבינו מטבע של אש, ללמדנו
שכשנותנים את הצדקה צריך התלהבות ואש קודש כך המצוה נהיית יותר חשובה.

עוד הוסיף הרב זצ"ל שמשה רבינו התקשה, איך דבר גשמי כמו כסף יכול ליצור אחדות,
התלהבות וכי'. לכן הראה לו הקב"ה מה כוח הכוונה, הרצון וההתלהבות בנתינה.
ב"ה זכית ויש לך את ההתלהבות של מצוה כפי שזכית לראות מידידנו אביך שיחי'.

יהי רצון שתזכה לגדול בתורה ויראת שמים ותהיה מורה הוראות בישראל ואת המצוות
תעשה מתוך קדושה והתלהבות של מצוה. וכל אשר תפנה תשכיל ותצליח, ויהי ה' עמך.

וכדברי מרן הרב זצ"ל:

תתברך בגשמיות ורוחניות, וברכות של האבות:
בכל- (אברהם), מכל- (יצחק), כל- (יעקב)
יתקיימו בך, ותתברך בכל מידי דמיטב,
ותהיה פאר להוריק היקרים ולמשפחתך החשובה,
ויהי ה' עמך אבי"ר.

בברכה,

הרב יוסף אליהו
ראש בית המדרש

בס"ד

מיסודו של מרן הראשון לציון
הרה"ג מורדכי אליהו זצוק"ל
Founded by the Rishon LeTzion
Harav Mordechai Eliyahu Zt"l

בית מדרש גבוה
להכשרת רבנים ודיינים
בארץ ובחו"ל
Beit Medrash
for the Ordination of
Rabbanim and Dayanim
for Communities in Israel
and Abroad

בית הדין לממונות
Rabbinical Court
for Monetary Rulings

הנצחת זכרו ומורשתו,
של מרן הראשון לציון זצוק"ל
Perpetuation of the legacy
of the Rishon LeTzion
Harav Mordechai Eliyahu Zt"l

מכון הוצאת כתיבי מרן
הראשון לציון זצוק"ל
The Rabbi Mordechai Eliyahu zt"l
Publication Institute

פרוייקט ספרא וסייפא
שיעורים לחיילי צה"ל
וכוחות הבטחון
The Sword and The Book
Lectures and learning with IDF Soldiers
and members of the Security Forces

גמ"ח לנזקים
Free-loan Fund

פרוייקט אחיעזר ואחיסמך
חלוקת סלי מזון למשפחות נזקקות
Project "Achiezer Ve'achisamach"
Food Packages for Needy Families

בית מדרש למוקובלים
Beit Medrash for Kabbalistic Study

רח' הרב ריינס 17 קרית משה ירושלים ת.ד. 16047 מיקוד 91340 סל: 02-6514399 פקס: 02-6536842
17 Harav Rhines St. Kiryat Moshe P.O.B. 16047 Jerusalem 91340 Tel. 02-6514399 Fax: 02-6536842
דואר אלקטרוני: email: harav-1@bezeqint.net אתר: Web Site: www.harav.org

מיסודו של מרן הרשל"צ הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ב"ה, ער"ח אדר ה'תשע"ח

דברי ברכה

שמחתי לראות שבני חביבי **הרב דביר מרדכי זעפרני הי"ו** מוציא חוברת על מגילת אסתר, עם פירושים של מו"ר ועט"ר הראשון לציון הרב מרדכי אליהו זצוק"ל.

אין האב מעיד על בנו, אבל יעידו רבים השואלים אותו מידי יום בהלכה, וכן הספרים הרבים של הרב זצוק"ל אותם ערך.

חוברת זאת יוצאת לאור לרגל חגיגת בר המצווה של בנו/נכדי **היקר יוסף הי"ו**.

נוהג היה מרן הרב בסעודות המצווה לומר שחתן בר המצווה כשהגיע לגיל 13 אומר מספר מילים לכבוד שמחת מצווה זו. ראייה לכך היא הפסוק בישעיהו (מג, כא): "עם זו (בגימטריא 13) יצרתי - תהלתי יספרו".

נכדי היקר יוסף הי"ו נכנס לעול המצוות ערב הפורים, והנה הפסוק: "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו" עולה בגימטריה הפסוק המבטא את שיא שמחת ההצלה המופיע במגילת אסתר(ח, טז): "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר". ומפסוק זה למדה הגמרא במסכת מגילה (טז, ע"ב): "אמר רב יהודה: אורה - זו תורה, וכן הוא אומר 'כי נר מצוה ותורה אור'; שמחה - זה יום טוב, וכן הוא אומר 'ושמחת בחגך'; ששון - זו מילה, וכן הוא אומר 'שש אנכי על אמרתך', ויקר - אלו תפלין, וכן הוא אומר 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך', ותניא רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפלין שבראש.

על הגמרא הנ"ל כותב ר' צדוק:

"ויקר אלו תפלין (מגילה טז): דהוא דביקות וקישור ישראל לאביהם שבשמים שזה פירוש התפלין ועניינם, דתפלין דישאל כתוב בהם ה' אחד ובדמרי עלמא דישאל גוי אחד (ברכות ו.) ויש יחוד מצד תפילה והוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה דהיינו שמתאחד עם השפעת ה' יתברך וזהו תפלין של יד שכנגד הלב דתפילה הוא עבודה שבלב (תענית ב.) ויש יחוד מצד התורה דהיינו שמתאחד עם חכמת ה' יתברך והוא היחוד דקריאת שמע שמקבל עול תורה ועול מצוות והוא תפלין שבראש נגד המח, וזה מתגלה על ידי הארת הפורים שמתלבשת יסוד חכמה העליונה בלבבות כנסת ישראל ומתגלית הארתה במוחם ולבם" (ליקוטי מאמרים פורים ד')

שני עמודי יסוד מזכיר ר' צדוק: **עבודה ותפילה**. תפילה היא עבודה שבלב, כנגד **תפלין של יד**. ותורה היא עבודה של המח, כנגד **תפלין של ראש**. והתפלין הם המחברים אותנו לאבינו שבשמיים כפי שכתב גם בעל יערו דבש על הגמרא בברכות(ו, ע"א) האומרת שהקב"ה מניח תפלין, על כך אומר ר' יונתן אייבשיץ: היינו כי הקב"ה חקוק אצלנו במעשה ובמחשבה. וזהו תפלין של יד - כלי מעשה, ושל ראש - כלי מחשבה. וכך אנו חקוקים אצל הקב"ה, ומקרא מלא הוא (שה"ש ח, ו) "שימני כחותם על לבך", שהוא כלי מחשבה, והיינו תפלין, היינו חותם, "וכחותם על זרועך", היינו כלי מעשה. (יערות דבש, חלק שני, דרוש טו).

עם ישראל נהג לקבוע את עיקר השמחה והביטוי של הכניסה לבר מצווה דווקא במצוות תפלין, ולכאורה הרי באותה מידה בכניסתו לגיל שלוש עשרה הוא מתחייב בכל תרי"ג מצוות, ומה ראו לעשות את עיקר השמחה במצוות תפלין?

מיסודו של מרן הרשל"צ הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

אלא לפי שסדר מצווה זו הוא שמניחים קודם תפילין של יד ואחר כך תפילין של ראש, וזה כל יסוד ותוכן מצווה זו, שמתחילים בתפילין של יד שרומזים ומכוונים כנגד חלקי התורה של "מעשה" בידיים, ללא דעת ומחשבה אלא כקבלת עול, ורק אחר כך מניחים תפילין של ראש שהם כנגד כח הדעת שבמח. ולכן מכסים את התפילין של יד המרמזים על המעשים, והתפילין של ראש מגולים, שכן המשנה באבות (פ"ד, כ"ב) מדמה את המעשים לשורש ואת החוכמה לענפים, והרי השורש מכוסה תמיד.

וזה יחודו של היהודי שמקדים את המעשה להבנה, כפי שהשיבו והקדימו ישראל נעשה לנשמע, ולכן זמן החיוב של בר המצווה בא לידי ביטוי בהנחת התפילין שבו יש את הסדר של נעשה ואחר כך נשמע.

הנני לברך את **נכדי היקר יוסף הי"ו** שיזכה לחבר תפילין של יד ושל ראש עם התפילין של מארי עלמא. ודרך שני היסודות של עבודה (תפילין של יד) ותורה (תפילין של ראש) יעלה מעלה מעלה בתורה וביראת שמיים ויגדל להיות תלמיד חכם הגדול. ויתברך בכל מידי דמיטב, ובכל אשר יפנה ישכיל ויצליח, ויהי ה' עמו בכל אשר הוא עושה, אכ"י"ר.

סבא שמואל זעפרני

פתח דבר

על הפסוק "ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר" דרשה הגמרא במגילה (ט"ז ע"ב) "אורה – זו תורה... ויקר – אלו תפילין".

זכינו, ויוסף נכנס לגיל המצוות סמוך ונראה ליום הפורים, יום בו אנחנו מציינים את החזרה של קבלת התורה מאהבה ומתוך רצון. ביום שבו הוא נכנס לעול המצוות, החשק וההתלהבות בקיום המצוות גדול יותר כיוון שנעשה גדול ונהיה לאיש גמור, ואותו יצר שנשמתו מקבלת ביום זה גורם לכך שמעלתו גדולה יותר כיוון שהוא כ"גדול המצווה ועושה".

סיפר מוריני ורבינו ראש הישיבה מרן הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצוק"ל על רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק, שהיו לפניו שני חיבורים. הראשון היה "משך חכמה" על חמישה חומשי תורה, והשני "אור שמח" על הרמב"ם. כשבא לפני אביו עם חיבורים אלה יעץ לו אביו שיוציא תחילה את חיבורו על הרמב"ם לפני החיבור על התורה כדי שלא יצא לו שם של דרשן....

בחוברת זו קיבענו את דבריו וחידושיו של מוריני ורבינו הראשון לעיון מרן הרב מרדכי אליהו זצוק"ל על מגילת אסתר. וכדי שלא ישאר הספר בבחינת "דרוש" בלבד – צירפנו אליו הלכות הקשורות לחודש אדר ולימי הפורים. בנוסף צירפנו פירושים אחדים אותם שמענו ממנו בימי הפורים ממנו"ר זצוק"ל, וידוע שימים אלו במחיצתו היו למעלה מגדר הטבע.

אמרו חז"ל (ירושלמי שקלים) שהאומר שמועה בשם אומרה יראה בעל שמועה כאילו עומד כנגדו (וכידוע שהאומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם וכמו שאמרו חז"ל על אסתר המלכה שאמרה למלך בשם מרדכי ובזה דבריו היו נזכרים לפני המלך). את הדברים השתדלתי להביא כלשונו של הרב זצוק"ל כמעט ללא עריכה, ובקריאת רצף הדברים ניתן לחוש בדיבורו של הרב עם כל הלהט וההתלהבות.

הגמרא בברכות אומרת ש"תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר: ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון", והסביר הרב זצוק"ל שבעולם הזה הם כל הזמן עסוקים בלימוד, וכשהם כותבים דברי תורה ואנשים לומדים בהם אחרי פטירתם – שפתותיהם דובבות בקבר (עפ"י סנהדרין צ' ע"ב) וממילא ככל שיותר אנשים לומדים בדבריהם – שפתותיהם דובבות יותר, וגם בעוה"ב אין להם מנוחה.

שנוכה לקבל כולנו את התורה בימים אלה מתוך שמחה, חשק והתלהבות, ונזכה לראות את חתן בר המצווה יוסף הי"ו גדל בדרך ארץ, בתורה וביראת שמיים, והיה ירא שמיים גדול ותלמיד חכם גדול ומורה הוראה בישראל ועליו יאמר: "ישראל – אשר בך אתפאר", ונראה כולנו עין בעין בשוב ה' ציון בעגלא ובזמן קריב, אכי"ר.

דביר מרדכי

בלאאמו"ר

הרה"ג שמואל זעפרני שליט"א

דברי מרדכי

פורים

מאמרים

משנכנס אדר מרבין בשמחה

הגמרא בתענית^א אומרת: "משנכנס אדר מרבין בשמחה", שואל גאון עוזנו ותפארתנו בעל הבא"ח זיע"א^ב מדוע הגמרא אומרת בלשון "משנכנס" ולא אמרה בלשון פשוטה "באדר מרבין בשמחה"? אלא, מכאן יש רמז לכך שהשמחה של פורים אינה מתחילה מראש חודש אלא כבר מהמולד של חודש אדר, ועל כן כתבה הגמרא בלשון "משנכנס". יש שהגדילו לעשות ואמרו שהשמחה של פורים מתחילה כבר בשבת מברכין שמכריזים על ראש חודש אדר.

ועיקר העיקרים הוא שצריך לזכור שהשמחה המוזכרת כאן אינה שמחה של קלות ראש, אלא שמחת התורה, וכמו שהגמרא במגילה^ג אומרת "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", אמר רב יהודה אורה - זו תורה, וכן הוא אומר כי נר מצוה ותורה אור^ד. ומובא במדרש על פסוק זה שאחרי הנס וההצלה שהיתה ליהודים באותה תקופה, חזרו ועסקו בתורה. ומכאן יש ללמוד מוסר, שכל אחד ואחד יתחזק בימים אלה להרבות בלימוד התורה, וכשם שזכו ישראל ונגאלו באותם ימים, כך גם אנחנו נזכה בזכות לימוד התורה הקדושה להיגאל גאולת עולמים בקרוב בימינו.

מרבין בשמחה

האדם צריך להיות כל הזמן בבחינת 'ויששו בשמחה'^ה, ובחודש אדר ירבה עוד בשמחה. כי כשיצר הרע רוצה להשתלט על האדם הוא מביא לו עצבות וצער.

^א כ"א ע"א

^ב בספרו אדרת אליהו

^ג טז ע"ב

^ד תהלים סח, ד.

וידוע שעל הנביאים חלה נבואה כמו שכתוב "כנגן המנגן ונחה עליו רוח ה'", אבל כשיש צער אין רוח הקדש ואין נבואה.

אורה ושמחה וששון ויקר

ידוע ומפורסם הוא הכתוב במגילה "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"^ה, וכבר דרשו חז"ל "אמר רב יהודה, **אורה זו תורה**, וכן הוא אומר 'כי נר מצוה ותורה אור'. **שמחה זה יום טוב** וכן הוא אומר 'ושמחת בחגך', **ששון זו מילה** וכן הוא אומר 'שש אנוכי על אמרתך' **ויקר אלו תפילין** וכן הוא אומר 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך'".

ועל מאמרים ז"ל יש לשאול אם אורה זו תורה וכו', מדוע צריך להכתב רמז וחז"ל מבארים את משמעותו. היה מתאים יותר לכתוב במפורש "ליהודים היתה תורה" וגו'.

רש"י הסביר את דברי חז"ל אורה זו תורה – שגזר עליהן המן שלא יעסקו בתורה... ועל כל אלה גזר". ומענין שגזירות אלו מוזכרות ברמז רק בסוף המגילה אך לפני כן, בפרקים הראשונים שבמגילה, לא נזכר שהמן גזר שלא ילמדו תורה ולא יחוגו ימים טובים וכו'.

ואמנם זו היתה דרכם של הגויים למנוע מעם-ישראל להתפלל ולבטל את הגזירות וכך מסופר בגמרא במסכת תענית. בימי רבי זירא גזרו גזירה שלא לישב בתענית, לצורך הורדת גשמים (והסביר רש"י שלא רצו הגויים שתבוא הברכה לעולם בזכותם).

וכך היה אצל המן. הוא בגודל רשעותו מאמין בכוחם של ישראל, כי בכח התפילה, לימוד התורה, שמירת יום-טוב, ברית-מילה ותפילין, להפוך ולבטל את הגזירה. כי הוא המן הרשע, בראותו את ילדי ישראל יושבים ולומדים הלכות

^ה מגילה טז' ע"ב.

^י תענית ה' ע"ב. שו"ע סי' תקע"א סעי' ג'.

קמיצה ואמר כשהם לומדים תורה אני לא יכול להרוג אותם. הלכות הקמיצה שלהם מבטלים את עשרת אלפי ככר הכסף שלי^ז.

ומעתה נתחכם להם המן וגזר את גזרותיו לעקור תורה ומצוותיה בדרך עקיפה ונסתרת ולכן הגזירות הללו נרמזו בכתוב ולא נכתבו במפורש.

ומכאן, עיקר שמחת הפורים אינו בשביל שנתהפכה הגזירה, אלא בגלל קבלת התורה בשמחה ש "הדור קבלוה" בשמחה ולא בכפיה בימי אחשורוש.

ה"נהפוך הוא" היותר גדול של עם ישראל זה המהפכה במחשבה אשר קבלו בתחילה את התורה בכפיה ומעתה קבלוה בשמחה ומבינים ויודעים כי אין אורה ושמחה ואין שמחה אלא תורה ומצוותיה.

^ז מגילה ט"ז ע"א.

תורה מביאה אורה

בגמרא במסכת מגילה^ה שאלו תלמידיו של רשב"י את רבם, בשביל איזה עוון שעשו ישראל נענשו בגזירת המן? רשב"י מאר, בשביל שהשתחוו לצלם. ותלמידיו אמרו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, שאכלו טרף ושתו יין נסך, ולא שהיו רשעים חלילה, שהרי את הפסוק "ביום השביעי כטוב לב המלך ביין" הסבירו שם חז"ל "שישראל אוכלין ושותין, מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות אבל עובדי כוכבים שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא בדברי תפלות".

ואם כך היתה דרכם של ישראל גם בימי המן להתחיל בדברי תורה, הכיצד חטאו, השתחוו לצלם ונהנו מסעודת אותו רשע?

אלא, חשבו ישראל, כיון שזו סעודת מלך ודינא דמלכותא דינא, חשבו שהם צריכים לקבל עליהם את מאמר המלך, והם לא ידעו שאין דין מלכות הארץ יכול לבטל דין מלכות שמים. ובא המן לקטרג ולהוציא דיבה על ישראל ואמר שעם ישראל ישנו מהמצוות והם מפוזרים ומפורדים בין האומות ואף בינם לבין עצמם.

ועל-כן תקנו להם לישראל מרדכי ואסתר לשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים וכדברי רבי שלמה אלקבץ, בעל הפיוט "לכה דודי", במשלוח המנות ומתנות לאביונים הם מתקנים את מה שאמר נגדם המן "ישנו עם מפוזר ומפורד", ועתה הם מאוחדים ומלוכדים על ידי עזרה שעושים עם העניים וכן מרבים אהבה ואחוה בין איש לרעהו.

ולפי דברי גאון עוזנו ותפארתנו רבי יוסף חיים בעל הבן איש חי בסעודת פורים אנו מתקנים את מה שקלקלו בסעודת אחשורוש.

מרדכי ואסתר חקרו והגיעו לשרשם של דברים ובתקנתם הכפולה, משלוח מנות ומתנות לאביונים תיקנו את הפגם שהיה באי עשיית חסד ובפירוד בין איש לרעהו.

^ה דף י"ב ע"א.

ועוד דרשו חז"ל את הפסוק "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר – אורה זה תורה, ששון זו מילה ויקר אלו תפילין". והסביר רש"י^ט ועל כן אלה גזר המן שלא ללמוד תורה ושלא ישמרו שבת ויום-טוב, שלא ימולו ולא יניחו תפילין.

ובאותה התקופה עם ישראל הגבירו בהנהגת מרדכי הצדיק את לימוד התורה, ומזה שישראל הגבירו תורה, נתגברה האורה. יום לאחר הפסח מרדכי מקהיל קהילות ומלמד בתורה את פרשת העומר. ללמד את ישראל גם בשעת גזירות קשות חלילה, גם כאשר ריחפה סכנת מוות והיו בחושך ובאפילה צריכים להגביר ולהגדיל את לימוד התורה שהיא תכלית השלמות והיא מקור הברכה ובזכותה יהא לישראל אורה ושמחה וששון ויקר. ובלימוד התורה ושקידתה במסירות נפש גם תיקנו את מה שהשתחוו לצלם.

וכן היה בימי משה רבינו כאשר בא עמלק, ראש צרים, להלחם בישראל הי זה בא בשעה שרפו ידיהם מהתורה, ובהגבהת ידיו של משה קבלו עליהם עול תורה ועול מצוות "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל". ובזכות קבלת עול תורה ומצוות זכו ונתקיים בהם "ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו".

ומכאן הוראה לדורות. אחווה ואהבה שבין ישראל בין איש לרעהו, הגברת לימוד התורה וקיום מצוות התורה ותקנות חז"ל הם המקיימים את עמנו בכל דור ודור ובכוחם להחיש את הגאולה.

ויהי רצון שהקדוש ברוך הוא יעשה עמנו ניסים ונפלאות כאשר עשה לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה, אכי"ר.

מגילת אסתר

המגילה נקראת אצלנו מגילת **אסתר** ולא מגילת מרדכי, או מגילת מרדכי ואסתר שעל – ידם נעשה הנס, כמבואר בסוף המגילה "ותכתוב **אסתר** המלכה

^ט מגילה דף ט"ז ע"ב.

בת אביחיל ומרדכי היהודי את כל תוקף". וטעמים רבים נאמרו לכך, ויש עוד ביאור בזה.

הגמרא¹ מספרת "שלחה להם אסתר לחכמים **קבעוני** לדורות" ושוב בלשון אחרת "**כתבוני** לדורות". ושלחו לה חכמים תשובה "קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות" ולבסוף שכנעה אותם בהסברים ובהוכחות מהפסוקים לכתוב את מגילתה לדורות. אסתר פנתה לאנשי כנסת הגדולה שיכניסו את מגילת אסתר לתנ"ך כ"ד ספרים (התנ"ך) ולעשותה תקנת נביאים וכדברי **הרמב"ם**² "קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים".

ומעתה, בזכות אסתר נקבעה מגילה זו ונתקנה תקנת נביאים לקראתה בפורים והיא זו שפנתה לחכמים ושכנעה אותם לכתבה ולקבעה לדורות ולכן המגילה נקראת על שמה. זאת ועוד, במגילת אסתר אנו קוראים על כמה נשים אשר מהן למדים מעלתה של האשה הטובה או על גנותה של האשה המרשעת.

ושתי – בת מלכים שגדלה בחיקו של דריוש המלך (אגדתא דאסתר) אך הוא אחשוורוש מזלזל בה כדברי האלשיך הקדוש שהוא אחשוורוש אמר "להביא את **ושתי המלכה**" אך היא אמרה לו שהיא מלכה לפניו ובזכותה הוא מלך ולכן אמר הכתוב "ותמאן **המלכה ושתי**".

ואדרבא אמרה לו בזכותי אתה מלך וכדברי רש"י: "המלך מהודו ועד כוש – שמלך מעצמו ולא היה מזרע המלוכה". והיא מלכה בת מלכים, משמשת סמל מובהק לרשעות, לקנאה ולהתרברבות.

אחשוורוש "עשה משתה" וגם היא לעומתו "גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים". התעללה בבנות ישראל לשעבדן בשבת בלי בגדים. אחשוורוש מבקש **להראות** וגם היא כל חייה ותאוותיה הן **להראות**, "ושניהן לדבר עבירה

¹ מגילה ז' ע"א.
² הלכות מגילה פרק א.

נתכוונו"²³, להתרברב, להתפרסם, שיראו אותה, יתחשבו בה וידברו עליה. ואכן רבותינו אמרו שפרחה בה צרעת, ויש אומרים שזנב היה לה להענישה מדה כנגד מדה על רוע מעלליה.

זרש – בעלה הגיע הביתה, שלח להביא את אוהביו ואת אשתו והחל לספר להם את כבוד עושרו, כל אשר גדלו המלך וכל אשר נשאו, ואף לא הביאה אסתר המלכה כי אם אותי, אך אחר ההתרברבות, הוא מוסיף ואומר "וכל זה איננו שוה לי". אשה נבונה וחכמה אינה צריכה ללבות שנאה וכעס – היא צריכה להרגיע. היא צריכה לפייס את בעלה ולומר לו יש לך עושר, יש לך כבוד רב, כולם משתחיים לך. אמנם אחד לא משתחוה ומה בכך! ואם כבר היא מציעה הצעות "**יעשו** עץ גבוה" אדרבא, "קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא!" ובאמת "**ויעש העץ**". המן עשה בעצמו את העץ בלי עזרת אוהביו ובלא עזרת זרש.

ושוב למחרת, כשהמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש היתה צריכה זרש לעודד אותו ולומר לו שירגע, כי הכבוד שלו הוא קבוע, וכבודו של מרדכי היה חד – פעמי ליום אחד בלבד, אך היא זרש הופכת את עורה, מדברת דברים טובים על היהודים ומקללת או מבטיחה או מגדת מציאות "אם מזרע היהודים – לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו". אשה כשרה צריכה להיות עזר כנגד בעלה לשמוח בשמחתו ולהצטער בצעריו ולא לתת לו עצות, ואחר כך לשמוח במפלתו ולומר לו גם נפול תפול.

ולהבדיל אלף אלפי הבדלות, לעומת שתי הנשים הללו יש לנו את **אסתר המלכה**. אסתר אינה מתרברבת, אין אצלה **להראות** אלא להיפך – אין אסתר מגדת עמה ומולדתה. הנערות ההולכות אל המלך לוקחות עמן שתי נשים מימין ומשמאל להתבלט, אך אסתר אינה הולכת כמותן. את אסתר לוקחים בכח למלך "**ותלקח** אסתר אל המלך". אינה אוכלת גם בבית המלכות אלא מאכל כשר ולכן "וישנה ואת נערוֹתיה לטוב" שהאכילה מאכל זרעונים. ובהגיע תורה

²³ מגילה י"ב ע"א.

לבוא אל המלך לא בקשה דבר, וכאשר היא שומעת דבר מעבירה זאת למלך בשם אומרו, להביא גאולה לעולם.

לאסתר יש אמונה גדולה בהקב"ה, היא הולכת לאחשורוש מתוך מסירות נפש לכלל ישראל ובטרם תבוא אל המלך התפללה לה' ואמרה, יתומה אני, צרה קרובה ואין עוזר. אך הפעולה העיקרית שהיא עושה "יצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו ואל תשתו שלושת ימים".

שאל האלשיך הקדוש, אם צומו עלי, מה התוספת ואל תאכלו ואל תשתו – פשיטא?! ומדוע הדגישה וצומו עלי? ויש להשיב על שאלתו על -פי מאמר חז"ל. חז"ל מבארים את הכתוב "ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צוהו עליו אסתר – שהעביר יום ראשון של פסח בתענית"^י. וכדברי רש"י "שהרי בי"ג בניסן נכתבו האגרות וניתן דת בשושן וי"ד וחמשה-עשר וששה-עשר התענו ובששה עשר נתלה המן בערב" ו"אל תאכלו ואל תשתו", אמרה להם אסתר: אל תמצאו לעצמכם היתר לאכול מצה בליל הסדר ולשתות יין.

והדבר קשה, היאך מרדכי ביטל מצות עשה דאורייתא, אדרבא בעידן רתחא צריך להתאמץ ולהוסיף מצוות, להוסיף זכויות ולא לגרוע. אלא שאסתר היתה אחת משבע נביאות וכדחז"ל "ותלבש אסתר מלכות – שלבשה רוח הקודש"^י. כשהיא רואה שהשעה קשה מאוד שמרדכי קורע בגדיו, לובש שק ואפר וזועק זעקה גדולה ומרה, היא מיד שואלת "מה זה ועל מה זה", "שלחה לו שמא עברו ישראל על חמשה חומשי תורה". היא מבררת מהו הדבר שגרם את הצרה כדי לתקן. וכך אסתר אומרת, אם נכשלו שאכלו ונהנו מסעודת אחשורוש – יצומו שלשת ימים לילה ויום לכפר על כך.

^י מגילה ט"ו ע"א.

^י מגילה י"ד ע"א.

אם השתחוו לצלם – יקבלו עליהם את התורה מחדש ובשמחה "הדור קבלוה בימי אחשורוש"^{טו}. אם יש פרוד חלילה בעם ישראל – "לך כנוס את כל היהודים".

ומרדכי שומע לאסתר, וקובע צום ביום-טוב ראשון של פסח כי הוא יודע ש "צומו עלי" זה בנבואה, כפי שנאמר ברבקה "עלי קללתך בני", מתרגם האונקלוס "עלי אתאמר בנבואה". זו הוראת שעה כי על-ידי הצום ושאר התיקונים וקבלת עול מלכות שמים ינצלו ישראל.

אך לא זו בלבד, נס גדול נעשה להם לישראל והם קובעים את היום ליום-טוב כדברי הכתוב "שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב", אך אחר-כך בכתבו של מרדכי לא הוזכר יום-טוב אלא "לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים".

מרדכי ואסתר מבקשים מהעם להמשיך בגמילות חסד, להמשיך באהבת ישראל ב"כנוס את כל היהודים". ואין לך יום טוב גדול מזה שישראל שולחים מנות זה לזה ומתנות לאביונים.

ומעתה, כיון שאסתר המלכה גרמה לכתיבת המגילה, לקבעוני לדורות ובכח תפילותיה, ורוח הקודש שנצנצה בה נגאלו ישראל, לכן נקראת המגילה על שמה. ויש אומרים שגאולה זו היתה בבחינת הסתר פנים כדחז"ל^{טז}: "ואנוכי הסתר אסתיר" – רמז לאסתר מן התורה. ולכן נקראת מגילת אסתר.

אבל הגאולה העתידה שאנו מצפים לה בעגלא ובזמן קריב תהיה בהארה גדולה לעיני כל חי, ויהי רצון שיתקיים בנו מהרה שהחודש הזה יהפך לעם ישראל לששון ולשמחה, כאשר ישלחו היהודים המה בשונאיהם וליהודים היתה אורה ושמחה כפשוטו וכדרשו אמון.

^{טו} שבת פ"ז ע"א
^{טז} חולין קל"ט ע"ב.

בת בתה של שרה

המלך אחשורוש מבקש לו אשה תחת ושתי המלכה ויש דת הנשים לנערות הבאות למשך "ששה חודשים בשמן המור וששה חודשים בבשמים ובתמרוקי הנשים" וכל זאת כדי לעדן את הבשר¹, ועל אסתר נאמר "וישנה לטוב בית הנשים", בעוג שכל הנשים התגאלו במאכל המלך אסתר אכלה זרעונים, אבל את שבע הנערות הראויות לתת לה לקחה – מדוע ?

אמרו חז"ל כפי שהובא בתרגום שאסתר קראה לכל אחת מהנערות בשם של יום בשבוע, האחת נקראה 'ראשון', השניה 'שני' וכו'. וכך כאשר תעמוד לפניה המשרתת של שבת היא תדע ששבת היום ולא תשכח חלילה את היום הזה באותו המעמד. אבל על תמרוקי נשים, על תזמורות שילווה למלך היא מוותרת, ולא לחנם אמרו חז"ל שפעם הציבור התנמנם וביקש ר' עקיבא לעוררם ואמר להם: תבוא אסתר שהיא בת בתה של שרה שחייתה מאה ועשרים ושבע שנים ותמשול על שבע ועשרים ומאה מדינה.

שרה אימנו היא ביטוי של קדושה, צניעות וטהרה "איה שרה אשתך – הנה באוהל" לכן זכתה לרוח הקודש עד שה' אמר לאברהם אבינו "כל אשר תאמר אליך שרה – שמע בקולה". אסתר נוהגת בצניעות ובקדושה כמו שרה אמה, מרדכי קורע את בגדיו והיא שולחת לו בגדים. כאשר הוא מסרב להחליפם היא שולחת את התן (הוא דניאל) לדעת "מה זה ועל מה זה". אמרה לו: שמא עברו ישראל על מה שכתוב בלוחות הברית שנאמר עליהם "מזה ומזה הם כתובים". אסתר יודעת, שכשם שאדם פרטי שראה חלילה שייסורים באו עליו והוא צריך לפשפש ולמשמש במעשיו, כך אם התרגשה צרה על עם ישראל צריך לחקור ולשוב בתשובה שלימה.

אולי נהנו מסעודת אותו רשע, אולי השתחוו לצלם בזמן נבוכדנצר הרשע, ועל כן צריך תשובת המשקל, "לך כנוס את כל היהודים" – לקבל עליהם עול מלכות

¹ מגילה י"ג ע"ב.

שמים. "וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשה ימים לילה ויום" – לתקן את אשר נהנו מסעודת אחשורוש.

והצום הזה נקבע לימי י"ד ט"ו וט"ז בניסן, ועל כן אמרה אסתר "וצומו עלי" כשם שרבקה אמרה ליעקב אבינו "עלי" והדבר נאמר לה בנבואה, כך לאסתר נאמר בנבואה שיש לצום בימים אלו, למרות שהם ימי קרבן הפסח וליל הסדר.

על מרדכי קרוע הבגדים – לא יכולה רוח הקודש לחול, כמו שכתוב "והיה כנגן המנגן", אבל אסתר זוכה לרוח הקודש והיא אומרת שיש לבטל מצות עשה של אכילת מצה ושתיית ארבע כוסות יין בליל הסדר כדי להציל את עם ישראל.

לכאורה יש זמן רב עד ביצוע הגזירה שנקבעה לאדר הבא, כמעט שנה, ואף על פי כן היא לא ממתינה, אסתר יודעת שהגויים יכולים לשנות ולהרוג בעם ישראל קודם הזמן שקבעו. ובהיות אסתר בבית הנשים מסתלקת ממנה רוח הקודש, כי באה לבית עבודה-זרה, ואז היא זועקת "א-לי א-לי, למה עזבתני", ואז היא מזמינה את המלך והמן ליום ראשון ושוב מזמינה אותם ליום השני, מדוע הזמינה אותם גם ליום השני, ולא דיברה כבר ביום הראשון?

כתבו המפרשים ובראשם **האבן עזרא** "ולפי דעתי שאיחרה אסתר לדבר ביום הראשון במשתה היין בעבור שלא ראתה שום אות שחידש השם בעבור תענית ישראל וכאשר ראתה ביום השני דבר גדולת מרדכי חזק לבה".

ובאמת יש לשאול, מדוע לא הראה ה' דבר גדולה כבר ביום הראשון?

אלא עם ישראל צם והתפלל והאמינו שאסתר בתבונתה תצליח להציל אותם, אבל כשראו שהיא מזמינה את המן חשבו שדעתה נבהלה ממנו, ועל כן אמרו: רבנו של עולם, אין לנו מלך אלא אתה, אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים, ובאותו הרגע שתלו ביטחונם בה' לבדו – אז נתגלה דבר גדולת מרדכי, ובאותה שעה אסתר קיבלה כוח ועוצמה לדבר בתקיפות.

זה היה ליל המהפך, ליל שקבלו תורה מאהבה ולא מכפיה "הדור קבלוה בימי אחשורוש", לילה שבו נפרדו מהשתחויה לצלם, הנאה מסעודת אחשורוש, השתחויה להמון, וקמו לעבודת הבורא. כבר לא ישנו מן המצוות – אלא התעוררו ועשו מהפך בקרבם לעבוד את ה' מאהבה וזוהי שמחת פורים גדולה על ראשם.

"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר".

מקרא מגילה

בגמרא במגילה^{יט} נאמר: "ת"ר, מ"ח נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל אף לא פתחו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה".

חז"ל מלמדים אותנו שתפקידם של הנביאים הוא לשמור את התורה, לעשות משמרת למשמרת. הנביאים צריכים להוכיח את העם ולהביאם לידי קיום התורה והמצוות ומה שהם הוסיפו את מקרא מגילה הרי זה מכיון שאדם חייב להודות להקב"ה, על כל הטובה שעשה עמו.

בני ישראל בצאתם ממצרים אמרו שירה "אז ישיר משה ובני ישראל" והם לימדו אותנו "את השירה הזאת לאמור" שבכל פעם שנעשה נס צריך לומר שירה, ואם במצרים אמרו שירה כשיצאו מעבדות לחרות, כל שכן ממיתה לחיים בזמן המון. ואם כך שואלת הגמרא, הרי על נס יציאת מצרים אנו אומרים הלל ומדוע על נס פורים לא אומרים הלל?

ובגמרא ישנם שלושה תירוצים:

א. לא אומרים הלל על נס שנעשה בחוצה לארץ לאחר שנכנסו לארץ ויציאת מצרים היתה לפני שנכנסו לארץ.

ב. קריאת המגילה היא עצמה הלל ואין צורך באמירת הלל נוסף.

ג. ביציאת מצרים יכולנו לומר הללו עבדי ה' כי לא היינו עבדי פרעה והיינו רק עבדי ה' לבדו. אבל בפורים נשארו גם "עבדי אחשורוש" כי נשארונו במדי ופרס. ולמעשה הרמב"ם כתב את הטעם שקריאת המגילה היא במקום הלל.

הגאון 'ברכי יוסף' דן בשאלה, האם במקום שאין מגילה יכול לקרוא הלל, א"כ מדוע הרמב"ם הזכיר רק טעם זה ולא את האחרים?

^{יט} מגילה י"ד ע"א.

את הטעם שאין אומרים הלל על נס שבחו"ל הרמב"ם לא כתב כי יש ברייתא אחרת האומרת שאם גלו ישראל ונעשה להם נס צריכים לומר הלל. ומטעם ש"אכתי עבדי אחשורוש אנן" אין הרמב"ם מסכים מאחר שאנחנו לא עבדי אחשורוש, אנחנו תמיד עבדי ה'.

וגם בגולה, כאשר מלכי אומות העולם שולטים עלינו זה רק בגוף, ובשום פנים ואופן עיננו עבדים של הגויים, וכבר אמר הקב"ה "עבדי הם ולא עבדים לעבדים!" הן אמת שיש הבדל בין גלות מצרים לגלות בבל. במצרים היינו ללא תורה והיינו עבדי פרעה והגענו לדרגה של "גוי מקרב גוי" עד שנצטוונו "משכו וקחו לכם" והמקטרג אמר 'הללו עובדי עבודה זרה והלו עובדי עבודה זרה'! הגענו למ"ט שערי טומאה בגלל שהיינו בלי תורה. אבל בגלות בבל, עם כל המצב הרוחני הקשה שהגיעו לכלל גלות בכל זאת עבדי ה' נשארו.

כתוב "כי עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עזבנו אלוקינו", היינו אמנם עבדים, אבל הקב"ה לא עזבנו ואנחנו לא עזבנו את הקב"ה.

דבר נוסף, במצרים ראו בני ישראל את הנסים עין בעין וכי ה' הבדיל בין מחנה ישראל ובין מחנה מצרים, והמכות היו לאות ולמופת כי לה' הארץ. ואילו בזמן אסתר היה הסתר פנים, היחידים שהשתחוו לצלם מפחד המלך והם נהנו מסעודת אחשורוש (בגלל המצב הגלותי) ולכן הנס היה בהסתר פנים² ולכן לא נכתב שם ה' במגילה.

ומאחר והס נעשה באופן טבעי לכאורה כי "אחות לנו בבית המלך", לכן לא הוזכר הנס בתואר "הללו עבדי ה'" של ההלל, אלא בקריאת המגילה, כי כל המגילה כולה היא השמחה של ה' יתעלה ויתברך שגם בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים וכו'.

ויהי רצון שכימי צאתך מארץ מצרים בניסים גלויים יעשה עמנו השי"ת נסים ונפלאות אכי"ר.

² עי' שו"ת רב פעלים ח"ד סי' יא'.

דברי מרדכי

פורים

הלכות

חודש אדר

ופורים

ארבע פרשיות

- א. **ארבע שבתות מיוחדות** - בחודש אדר הסמוך לניסן ישנן ארבע שבתות מיוחדות בהן בכל שבת מוציאים שני ספרי תורה, וקוראים בראשון שבעה עולים בפרשת השבוע ובשני "הפטרה" מעניין היום, והן: "שקלים", "זכור", "פרה" ו"החודש".
- ב. **פורים משולש** - כאשר ט"ו באדר חל ביום השבת, ובירושלים עושים "פורים משולש" קוראים בשני ספרי תורה משך חמשה שבתות רצופות, משום שב"פורים משולש" בשבת קוראים גם "ויבא עמלק"²¹.

²¹ עיין מאמר מרדכי, למועדים ולימים (פרק ס"ב סעי' א').

שבת שקלים

- ג. **פרשת "שקלים"** – שבת שלפני ראש חודש אדר או שבת ראש חודש אדר הסמוך לניסן – קורא המפטיר קריאת "שקלים" בפרשת "כי תשא"²² מתחילתה עד "לכפר על נפשתיכם"²³. הטעם לקריאת פרשת "שקלים" לפני "אדר" – זכר לקריאת פרשת שקלים בזמן זה כשבית המקדש היה קיים. ויש טעמים נוספים²⁴.
- ד. **שנה מעוברת** – אין קוראים פרשת "שקלים" בשבת ראש חודש או בשבת שלפני ראש חודש אדר א' בשנה מעוברת²⁵.
- ה. **עמידה בקריאה** – יש נוהגים לעמוד בזמן קריאת פרשת "שקלים", ויש נוהגים לא לעמוד. וכל אחד ואחד יעשה כמנהגו²⁶.
- ו. **"לשם יחוד"** – יש נוהגים לומר "לשם יחוד" מיוחד לפני קריאת פרשת

²² שמות (ל', י"א – ט"ז).

²³ היינו סך הכל ששה פסוקים, למרות שיש לפני הפסוק האחרון גם כן "לכפר על נפשותיכם", אבל הכוונה של השו"ע היא על ה"לכפר על נפשותיכם" השני, דהיינו: "לפני ה' לכפר על נפשותיכם".

²⁴ כתוב במשנה (מגילה כ"ט ע"א): "ראש חודש אדר שחל להיות בשבת – קורין בפרשת שקלים". ובגמרא. "תנן התם: באחד באדר משמיעין על השקלים.. אמר רבי יאשיה: דאמר קרא (במדבר כ"ח, י"ד): 'זאת עלת חדש בחדשו'. אמרה תורה: 'חדש והבא קרבן מתרומה חדשה'. וכך אומר רש"י: "קורין בפרשת שקלים – להודיע שיביאו שקליהם באדר", וכל זה כדי שיביאו שקליהם שיכינו אותם לבית המקדש. אע"פ שהסכום לא גדול, סה"כ עשרה גרם כסף טהור, כיון שזה קרבנות שמכפרים על כלל ישראל, יש על זה יצה"ר גדול. לכן מודיעים לאנשים חודש מראש להכין את הכסף לתרומה זו. ואם אדם לא שילם – ממשכנים אותו בעל כורחו (עיין רמב"ם שקלים פ"א הלכה ט'–י'). לפי רש"י קוראים בתורה פרשת שקלים בימינו כמו שקראו בזמן בית המקדש להזכיר על חובת השקלים. ואנו קוראים שקלים כ"זכר" לקריאה שהיתה בזמנם. לפי דעת הלבוש והמשנ"ב (סי' תרפ"ה ס"ק ב'): "ואנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה של 'כי תשא' דכתיב בה ענין השקלים". אנו לא יכולים לתרום שקלים ממש למקדש לכן אנו קוראים בבחינת: "ונשלמה פרים שפתינו" בקריאת הפרשה של כי תשא (ועיין למקראי קודש עמ' ע"ו בהערות שם). וראה לעיל הערה נ"ה כמה נפק"מ בין הטעמים. ועל דרך רמז: "באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים ולתקן את הדרכים", על הכלאים – להזכיר ולהזהיר לאדם שלא יהיו מעשיו מעשי כלאים, ולתקן את הדרכים – כל אחד ואחד יעשה חשבון נפש לתקן את הדרכים שלו, ואז ממילא נזכה לתרומות מחצית השקל. ויש אומרים שהקריאה בזמן הזה לחיזוק האמונה בביאת המשיח, שכל אחד ואחד יעשה חשבון להכין חצי שקל, אולי מחר יבוא המשיח. וכתבו האחרונים שטוב ללמוד בשבת זו מסכת שקלים כדי להתכונן לנתינת ממש.

²⁵ עיין שו"ע (סי' תרפ"ה סעי' א') ובכה"ח (שם ס"ק א').

²⁶ [ומנהג מרן הרב זצ"ל היה שלא לעמוד].

שקלים כנוסח בית אל²⁷, ואין הנוסח מעכב²⁸.

ז. **שכחו לקרא פרשת "שקלים"** – קוראים אותה עד חצות היום. לא קראו עד חצות היום – יקראו אותה עד שקיעה בלי ברכה, לא קראו עד שקיעה – אין משלימים²⁹.

²⁷ עיין כה"ח (סי' תרפ"ה ס"ק ל"ג).

²⁸ עיין כה"ח (סי' תרפ"ה ס"ק ל"ג) שהביא את ה"לשם יחוד" שהיו קוראים בפרשת שקלים בביכ"נ בית אל לפי מנהגי בית אל. ואין זה מעכב לקרוא בדיוק אותו נוסח, אבל כל מצוה ומצוה, אפילו מצוה דרבנן, טוב לאדם לכוון בה שהוא מתכוון לצאת בה ידי חובה. ועל כן רצוי שיאמר: "אנחנו קוראים עתה פרשת שקלים". ולהלן נוסח "לשם יחוד" לצאת לכולי עלמא לפני קריאת פרשת שקלים: "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, בדחילו ורחימו, ורחימו ודחילו. ליחדא שם י"ה באותיות ו"ה, ביחדא שלים ויהרהר בליבו י-ה-ו-ה) בשם כל ישראל. הנה אנחנו באים (הש"ץ יאמר: הנה אני בא לקרוא) לשמוע קריאת פרשת שקלים, כמו שתקנו לנו חז"ל, לזכר שהכריזו על נתינת מחצית השקל בזמן שבית המקדש היה קיים וברצונך תשוב ותרם עלינו, ותרם ותגביה קרננו למעלה, כמו שהבטחתנו על ידי משה עבדך: 'כי תשא את ראש בני ישראל' וגו'. ובחסדך תבנה בית המקדש במהרה בימינו לאשר לקיים מצות שקלים בפועל. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו", וראה עוד בסידור קול אליהו (עמ' תתכ"ב).

²⁹ ביוסף אומץ (סי' כ"ד) ובלדוד אמת (סי' ט' סעי' ה'). פסק החיד"א שאפשר להשלים רק באותה שבת, ואם נזכרו אחר כך – אין להם כל אפשרות להשלמה. וכך כתב כה"ח (סי' קמ"ז ס"ק טו"ב), אך לא התייחס לחצות היום אלא "אם עבר אותה שבת – אין לה תשלומין".

שבת זכור

ח. **פרשת "זכור"** – שבת שלפני פורים קורא המפטיר קריאת "זכור" בפרשת "כי תצא"³⁰ מ"זכור את אשר עשה" עד "לא תשכח". הטעם לקריאת פרשת "זכור" לפני פורים – לסמוך את מחיית עמלק למחיית המן, כדכתיב³¹: "והימים האלה נזכרים ונעשים"³².

ט. **גדר החיוב** – החיוב לקרוא פרשת "זכור" הנו חיוב מדאורייתא³³. ולכן בנוסח ה"לשם יחוד" אומרים: "הרי אנו באים לקיים מצות עשה"³⁴.

י. **ספר תורה מהודר** – יש להזהר לקרוא פרשת "זכור" בספר תורה המהודר ביותר, משום שזו מצווה דאורייתא³⁵ [מה שאין כן בקריאת פרשת "שקלים", אז אפשר להסתפק בספר תורה כשר ומוגה].

יא. **חשיבות הקריאה** – כתב "תרומת הדשן"³⁶ שאדם שיש לו אפשרות לשמוע אחת משתי קריאות, פרשת "זכור" בשבת או קריאת מגילה בליל פורים – ישמע קריאת פרשת "זכור" ולא קריאת מגילה³⁷.

יב. **"לשם יחוד"** – טוב לומר "לשם יחוד" לפני קריאת פרשת "זכור", ויש

³⁰ דברים (כ"ה, י"ז – י"ט).

³¹ אסתר (ט', כ"ח).

³² משנה מגילה (כ"ט ע"א) וברש"י שם.

³³ שו"ע (סי' תרפ"ה סעי' ז'), ז"ל: "י"א שפרשת זכור ופרשת פרה אדומה חייבים לקראם מדאורייתא, לפיכך בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבוא למקום שיש מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא". ועי' בנו"כ שם.

³⁴ וראה שו"ת קול אליהו (שבת פרק ז' שאלה ט"ז).

³⁵ עי' שו"ת מאמר מרדכי (ח"ד סי' כ"ה). וראה עוד מש"כ במאמר מרדכי, למועדים ולימים (פרק ס"ב סעי' י"א). וע"ע שו"ת קול אליהו (שבת פרק ז' שאלה ט"ז).

³⁶ סי' ק"ח, ז"ל: "יראה דאדרבה צריך טפי שישמע קריאת פרשת זכור בצבור ממקרא מגילה. אע"ג דמקרא מגילה עדיפא וכל מצוות נידחות מפניה, מ"מ לדעת רוב הפוסקים נקראת היא ביחיד, אבל קריאת פרשת זכור כתב האשירי פ' שלשה שאכלו, דעשה דאורייתא הוא לקרותו בעשרה, ודוחה ל"ת דלעולם בהם תעבודו'. להכי שיחרר רבי אליעזר עבדו, כדי להשלימו לעשרה". ועי' מג"א (סי' תרפ"ה ס"ק א').

³⁷ וראה שו"ת קול אליהו (שבת פרק ז' שאלה ט"ז).

שאין אומרים, וכל אחד ואחד יעשה כמנהגו.³⁸

יג. **קריאה בקול רם** – יזהר הקורא לקראה בקול רם, כדי שכל הקהל ישמע את קריאתו.

יד. **כוונה לצאת ידי חובה** – הציבור צריך לכוון לצאת ידי חובה בקריאת השליח ציבור וגם הוא צריך לכוון להוציאם ידי חובה. ועל כן, טוב להכריז על כך לפני הקריאה.

טו. **סומך בקריאת "זכור"** – כאשר הקורא בבית הכנסת אינו מדייק במילות הקריאה בתורה – מותר לעמוד לידו ולקרוא את המילים בלחש גם בקריאת פרשת "זכור", אך רק באופן שלא יפריע לו.³⁹

טז. **קריאה בנוסח שלו** – טוב שכל אחד ואחד ישתדל לשמוע קריאת פרשת "זכור" בספר תורה ובניגון לפי מנהג עדתו. ובדיעבד יוצאים ידי חובה בכל ספרי תורה ובכל סוגי הקריאות.⁴⁰

יז. **קריאה בנוסחים שונים** – יש נוהגים לקרוא פרשת "זכור" כמה פעמים ובכל פעם על פי מסורת של עדה אחרת. וטעם הדבר הוא, שבפרשת זכור חייב הקריאה הוא מדאורייתא אליבא דכולי עלמא.⁴¹

יח. **סדר הקריאה בכמה נוסחים** – כאשר קוראים פרשת "זכור" בכמה נוסחים, רצוי שהעולה הראשון יברך ברכה ראשונה ויקרא על פי הנוסח שלו. אחריו יעלו השני והשלישי ויקראו כל אחד על פי הנוסח שלו, ובסוף יברך הקורא הראשון ברכה אחרונה.⁴²

יט. **"זכור" לנשים** – יש אומרים שנשים פטורות מקריאת "זכור", וכך נהגו הספרדים. ועל כן, נשים הבאות לשמוע קריאת פרשת "זכור" יחשבו בליבן שהן לא מקבלות עליהן דבר זה כנדר. יש אומרים שנשים חייבות לשמוע

³⁸ ראה בכה"ח (סי' תרפ"ה ס"ק ל"ג) את נוסח ה"לשם יחוד", ובפירוט בסידור קול אליהו לפרשת זכור (עמ' תתכ"ג) ולפרשת פרה (עמ' תתמ"ה) ולפרשת החודש (עמ' תתמ"ו).

³⁹ שו"ת קול אליהו, שבת (פרק ז' שאלה י"ח).

⁴⁰ מאמר מרדכי, למועדים ולימים (פרק ס"ב סעי' י"ג).

⁴¹ עיין שו"ע (סי' תרפ"ה סעי' ז').

⁴² כדי לצאת גם לסברת הט"ז (סי' תרכ"ה ס"ק ב'). וע"ע במשנ"ב (שם ס"ק י"ח).

קריאת פרשת "זכור", וכך נהגו חלק מהאשכנזים⁴³.

כ. **עמידה בקריאה** – מובא בספר "אוצרות חיים" לגאון עוזנו בעל בן איש חי⁴⁴ שיש לעמוד בקריאת פרשת "זכור", אך לא נהגו לעמוד בקריאת פרשת "זכור". אמנם, אדם שמכוון טוב יותר כשהוא עומד – יעמוד בקריאה, ואדם שמכוון טוב יותר כשהוא יושב – ישב. והעיקר – לא לעשות מזה מחלוקת⁴⁵.

כא. **שכחו לקרוא פרשת "זכור"** – לא קראו פרשת "זכור" בשבת שלפני פורים – יכוונו לצאת ידי חובת מצות "זכור" בקריאת זכור בפרשת "כי תצא", וי"א שיוצא ידי חובה גם בקריאת התורה של פורים⁴⁶.

⁴³ כה"ח (סי' תרפ"ה ס"ק ל'). עיין שו"ת תורה לשמה (סי' קפ"ז). וע"ע מאמר מרדכי למועדים ולימים (פרק ס"ב סעי' י"ד).

⁴⁴ ימים מועדים ח"ב עמ' שצ"ה, מכת"י הבא"ח, וז"ל: "מיהו כאשר תשמע פרשת זכור מן הקורא בספר תורה בשבת שקודם פורים טוב שתעמוד, כי השומע יוצא ידי חובת מצות עשה זו מדאורייתא כקורא. ועיין בספרא פרשת בחקתי על 'זכור את אשר עשה ה' אליהם למרים' ו'זכור' דעמלק וזכירת שבת ו'זכור אשר הקצפת', שאמרו רבותינו ז"ל שצריך לזכור בפה".

⁴⁵ וע"ע שו"ת קול אליהו (שבת פרק ז' שאלה י"ז).

⁴⁶ ראה כה"ח (סי' תרפ"ה ס"ק כ"ח).

שבת פרה

כב. **פרשת "פרה"** – שבת שלפני שבת אחרונה של חודש אדר קורא המפטיר קריאת "פרה" בפרשת "חוקת"⁴⁷ מתחילתה עד "תטמא עד הערב". הטעם לקריאת פרשת "פרה" לפני ניסן – להזהיר את ישראל שיעשו את פסחיהם בטהרה⁴⁸.

כג. **ר"ח ניסן חל בשבת** – חל ראש חודש ניסן בשבת – קוראים הפטרת "פרה" בשבת האחרונה של חודש אדר ולא בשבת שלפניו.

כד. **גדר החיוב** – יש אומרים שקריאת פרשת "פרה" הנה חיוב מדאורייתא⁴⁹, ולכן יזהר הקורא לקראה בקול רם כדי שישמעו כל הקהל. כה. **כוונה לצאת ידי חובה** – כשם שבקריאת פרשת "זכור" צריך השליח ציבור לכוון להוציא את הקהל ידי חובה והציבור צריך להתכוון לצאת, כך גם כאן⁵⁰. ועל כן, טוב להכריז על כך לפני הקריאה.

כו. **קריאת "פרה" לנשים** – נשים לא חייבות לשמוע קריאת פרשת "פרה", וזה קל יותר משמיעת פרשת "זכור". אמנם, אשה שרוצה לשמוע פרשת "פרה" – תבוא עליה ברכה⁵¹, ותקבל על עצמה בלא נדר לשנים הבאות. כז. **שכחו לקרוא פרשת "פרה"** – לא קראו פרשת "פרה" בזמנה – יקראוה בשבת הבאה לפני שבת ה"חודש"⁵².

⁴⁷ במדבר (וי"ט, א' – כ"ב).

⁴⁸ מגילה (כ"ט ע"א) ורש"י שם (ד"ה "פרה אדומה").

⁴⁹ עיין שו"ע (סי' תרפ"ה סעי' ז').

⁵⁰ לחשוש לדברי הסוברים שקריאה זו גם היא מדאורייתא.

⁵¹ עיין שו"ת קול אליהו (שבת פרק ז' שאלה כ"ו).

⁵² כה"ח (סי' קמ"ו ס"ק טו"ב) כתב שאם שכחו פרשת "פרה" – יקראוה בשבת הבאה קודם פרשת החודש.

שבת "החודש"

כח. **פרשת "החודש"** – כאשר חל ראש חודש ניסן ביום חול, בשבת שלפניו קורא המפטיר קריאת "החודש" בפרשת "בא"⁵³ מ"ויאמר ה' אל משה" עד "אני ה'".

כט. **ראש חודש ניסן בשבת** – חל ראש חודש ניסן בשבת – קוראים בשבת זו קריאת "החודש" ולא בשבת שלפניו. הטעם לקריאת פרשת "החודש" לפני הפסח – משום ששם פרשת הפסח⁵⁴.

ל. **שכחו לקרוא את פרשת החודש** – לא קראו פרשת "החודש" בזמנה – קוראים אותה עד חצות היום. לא קראו עד חצות היום – יקראו אותה עד שקיעה בלי ברכה. לא קראו עד שקיעה – אין משלימים⁵⁵.

לא. **סימן לזכירה** – חז"ל עשו סימן לזכירת הפסקות הקריאה בארבע השבתות: זט"ו ב"ו ד"ד ובי"ו⁵⁶. ופירושו כדלהלן: זט"ו – חל ראש חודש אדר בשבת מפסיקין בחמשה עשר בו. ב"ו – חל ראש חודש אדר ביום ב' מפסיקין בו. ד"ד – חל ראש חודש אדר ביום ד' מפסיקין בד' בו. ובי"ו – חל ראש חודש אדר ביום ו' מפסיקין בשתי שבתות, ב' ב' בו ובי"ו בו.

לב. **קריאת ארבע פרשיות ביחיד** – אין לקרוא ארבע פרשיות ביחיד. ועל כן מי שהיה בזמן קריאת ארבע פרשיות במקום שאין בו ספר תורה ולא קרא בזמנו או אפילו אם שכחו ציבור לקרוא פרשת שקלים או החודש –

⁵³ שמות (י"ב א' – כ').

⁵⁴ מגילה (כ"ט ע"א), ורש"י שם (ד"ה "ברביעית החודש הזה").

⁵⁵ כיון שעבר זמנה כבר אין להשלימה.

⁵⁶ עיין שו"ע (סי' תרפ"ה סעי' ה', ו'), ז"ל: "חל ראש חדש אדר הסמוך לניסן תוך ימי השבוע, ואפילו בערב שבת – מקדימין לקרות פרשת שקלים בשבת שלפניו, ומפסיקין בשנייה כדי שתהא פ' זכור בשבת הסמוכה לפורים מלפניה; ואם חל פורים בערב שבת – מקדימים לקרות פרשת זכור בשבת שלפניו, "הימים שראוי לקבוע בהם ראש חדש אדר, זבד"; וסימן לשבתות ההפסקה, זט"ו ב"ו ד"ד ובי"ו, כלומר: כשחל ר"ח בשבת מפסיקין בחמשה עשר בו, וסימן זט"ו; וכשחל ביום ב' מפסיקין בו' בו, וסימן ב"ו; וכשחל ביום ד' מפסיקין בד' בו, וסימן ד"ד; וכשחל ביום ו' מפסיקין בשתי שבתות, ב' בו, וי"ו בו, וסימן ובי"ו".

אין להוציא ס"ת ולקרוא ביחיד⁵⁷.

⁵⁷ ראה כה"ח (סי' תרפ"ה ס"ק ל"ב) בשם החיד"א (ברכ"י שם ס"ק ג') שאין מוציאים ס"ת לעולה אחד בלבד.

מחצית השקל

א. **מחיר מחצית השקל** – טוב לתת ערך של חצי שקל דהיינו מחיר עשרה

גרם כסף ממש כולל מע"מ, וצריך לחשב כל שנה לפני פורים את ערך השקלים באותו הזמן. ואם יש לו מטבע ממש של כסף – הנה מה טוב. ובדיעבד אפשר לתת מטבע שנקראת חצי כגון "חצי שקל" של ימינו שלא שווה הרבה אבל יש בה זכר למחצית השקל⁵⁸.

ב. **מנהגים שונים** – בהלכות פורים הביא הרמ"א בעניין זה כמה מנהגים: "יש

אומרים שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, "זכר למחצית השקל" שהיו נותנים באדר. ומאחר ששלש פעמים כתוב תרומה בפרשה, יש ליתן ג'. חצאים גדולים" והקשו עליו. לכן הנהיג הגר"א לתת רק מטבע של חצי זהב וכו' פעם אחת⁵⁹.

ג. **זמן הנתינה** – כתב הרש"ש לתת מחצית השקל בליל פורים קודם מנחה⁶⁰.

וכך כתב ברמ"א "ויש ליתנו בליל פורים קודם שמתפללים מנחה⁶¹, וכן נוהגין בכל מדינות אלו". ויש נותנים בשחרית קודם קריאת המגילה⁶². אך הספרדים בירושלים נהגו לתת אחרי מנחה של התענית לפני ערבית. ולמה בזמן זה? כדי להקדים שקלים לקריאת מגילה.

ד. **לא נתן בזמן** – אם לא נתן לפני מנחה – ייתן אחריה. ואם לא נתן אחריה

– ייתן בכל זמן שאפשר, ואפילו למחר או אחרי פורים ולא כמו משלוח מנות או מתנות לאביונים שאם עבר פורים – אין לו תקנה) רק יזדרז לפני ר"ח ניסן. אמנם, אפילו אם עבר – ייתן אחר כך.

ה. **לא לאחר נדרים** – בשו"ע⁶³ הביא מה שכתוב בגמרא כי מי שמאחר את

נדבתו שאמר ליתן "פנקסו נפתחת". יש בזה כמה פירושים. יש אומרים שזה

⁵⁸ משנ"ב הגר"א שם ועיין לכה"ח שם ס"ק כ' ולקונטרס היחיאלי שם.

⁵⁹ סימן תרצ"ד ס"ק כ"ג שלא ראו זה את זה עיין כה"ח שם ממעשה רב אות רל"ג וביאור להלכה שם

⁶⁰ עיין בסידור הרש"ש ובכה"ח שם ס"ק כ"ה, כ"ו.

⁶¹ מהרי"ל.

⁶² מג"א שם ומובא במשנ"ב שם.

⁶³ יו"ד סי' ר"ג סעי' ב' ועיין באר הגולה שם ובאר היטב שם ובא"ח פרשת ראה ש"ש אות א'.

הפנקס שכותבים בו כל העבירות שעשה עם המצוות שלו. ויש אומרים שמדקדקים במעשיו אם הם כדאי להגן עליו⁶⁴. ובמקרה זה הרבה מקטרגים יהיו עליו. ויש אומרים שפותחים את הפנקס שעונויו כתובים בו לשלם לו כמעשיו. ומכן ילמד אדם להזדרז לשלם חובתו, כדי שלא יבוא לידי סכנה.

ו. **"זכר למחצית השקל"** – אם אמר "זה מחצית השקל" ולא אמר "זכר למחצית השקל" האם זה יהיה הקדש? לא כיון שלא כיון לבית המקדש. אעפ"כ

⁶⁴ בא"ח

כתב בשו"ע שלא יאמר אדם "סלע זה להקדש" כי יש במשמעות דבריו הקדש לבית המקדש אל יאמר "שקל זה לצדקה" שכוונתו ברורה. ועדיף יותר שיתן בלי לומר כלל או שיאמר "זכר למחצית השקל".

תענית אסתר

א. **סדר תענית** – משנכנס אדר מרבין בשמחה, ובי"ג באדר מתענין תענית אסתר ואומרים "עננו" בעמידה, ומוציאין ס"ת בשחרית ובמנחה וקורין ג' עולים בפרשת "ויחל. ואם חל יג' אדר בשבת – מקדימין להתענות ביום ה'.

ב. **עננו** – מנהג הספרדים שגם הש"ץ וגם היחידים אומרים "עננו" בשחרית ובמנחה. והאשכנזים נוהגים שהחזן אומר "עננו" בחזרה בשחרית ובמנחה והיחיד אומרו רק בתפילת מנחה.⁶⁵

זמן קריאת המגילה

א. **ערים מוקפות חומה** – כל עיר שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, אפילו אינה מוקפת עכשיו, קוראים בה בט"ז באדר. וכל עיר שאינה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון קוראים בה בי"ד באדר. (ההולך בימי הפורים מערים המוקפות חומה, לערים שאינן מוקפות, או להיפך, יעשה שאלת חכם).

ב. **ספק מוקפות חומה** – ערים בארץ ובגולה שיש ספק אם מוקפות חומה או לא, קוראים בהם בי"ד ובט"ו, אמנם עיקר מצוות הפורים ביום י"ד שבו קוראים המגילה בברכה, וקוראים בתורה ואומרים "על הנסים", ועושים את שאר מצוות הפורים, וביום ט"ו יקרא המגילה בלא ברכה, ואין קוראים בתורה, ואין אומרים "על הנסים", אמנם יעשה סעודה ומשלוח מנות ומתנות לאביונים, אך אין מרבים בהם כמו ביום י"ד.⁶⁶

⁶⁵ שו"ע סי' תקס"ה סעי' ג'.

⁶⁶ שו"ע תרפ"ח סעי' א, ג, ד. בא"ח שם יד ועיין במנהגי ארץ ישראל עמוד מז כתב האשכנזים בארץ נהגו ביום טו לא לומר על הנסים ולא לקרוא בתורה

תפילות בפורים

א. **ערבית של ליל פורים** – לפני ערבית אומרים "למנצח על איילת השחר" ואחר כך מתפללין ערבית כשאר ימים, ואומרים "על הנסים" בהודאה, ואחר העמידה אומרים "יהי שם" וחצי קדיש וקורין המגילה בברכה לפני ואחריה. ואחר כך אומרים "ואתה קדוש".

ב. **פורים במוצאי שבת** – אם חל פורים במוצאי שבת אומרים "יהי שם" וחצי קדיש, "שובה ה'" עד "ואראהו בישועתי", ומברכים "בורא מאורי האש" וקורין המגילה, "ואתה קדוש" ואחר "עלינו לשבח" מבדיל על הכוס ומברך "בורא פרי הגפן" ו"עצי בשמים" והבדלה.⁶⁷

ג. **שחרית לפורים** – ביום פורים בשחרית מתפללין כמו בחול⁶⁸ ואומרים "על הנסים" בהודאה, וחצי קדיש, ומוציאין ס"ת וקורין ג' עולים בפרשת "בשלח". וכופלים את הפסוק האחרון "ויאמר" להשלים לעשרה פסוקים. ולדעת הרמ"א לא כופלים את הפסוק האחרון⁶⁹, ואומר החזן חצי קדיש, "אשרי", "ובא לציון" עד "מעתי ועד עולם", וקורין המגילה. וטוב לומר "לשם יחוד" קודם לכן ומברכין לפנייה רק שתי ברכות ומברכים לאחריה ולסברת רמ"א מברכים לאחריה רק כשיש מניין. ואחר המגילה אומרים "ואתה קדוש", קדיש "תתקבל", ואומרים "יהללו", ומחזירין ס"ת למקומו, ואומרים "בית יעקב" וגו', "שיר של יום", "הושיענו", "למנצח על אילת השחר", קדיש "יהא שלמא", וגומרים התפילה כשאר הימים.

ד. **מקומות שספק מוקפים** – במקומות שספק אצלם אם היתה מוקפת חומה מימי יהושע מנהגם לעשות ביום י"ד כסדר הנ"ל, ביום ט"ו אין אומרים "על הנסים" ואין מוציאין ס"ת וקורין המגילה אחרי התפילה בלא ברכה לפנייה, ולאחרי

⁶⁷ עיין כה"ח סי' תרפה ס"ק י ומשנ"ב ס"ק א', ב'.

⁶⁸ עיין שו"ע סי' תרצ"ג

⁶⁹ עיין משנ"ב שם ס"ק י'.

הקריאה מברכין בלי שם ומלכות "ברוך הרב את ריבנו וכו'".^ע

קריאת המגילה

א. **ברכות** – הקורא את המגילה בלילה מברך לפניו שלוש ברכות:

א. "על מקרא מגילה", ב. "שעשה נסים" ג. "שהחיינו". לאחריה מברך "הרב את ריבנו וכו'".^{עא}

ב. **עמידה ליד הקורא** – טוב שיעמוד שני אנשים אצל הש"ץ מימין ומשמאל, ויעמדו הקהל בעת הברכות תחילה ובסוף. ויאמר הש"ץ קודם הברכה: "לשם יחוד וכו' ברשות מורי ורבותי" ויברך ויקרא. ובסיום הקריאה כל מי שיש בידו מגילה צריך שיגלול אותה, ואחר כך יברך הש"ץ ברכה אחרונה.^{עב}

ג. **אדם שקורא ממגילה לעצמו** – אם יש לאדם מגילה כשרה שקורא בה לעצמו בעת שהש"ץ קורא בשביל הציבור, והוא אינו רוצה לצאת בברכה של הש"ץ אלא רוצה לברך לעצמו, רשאי, אך יברך בלחש.^{עג}

ד. **שהחיינו** – הקורא את המגילה ביום לדעת השו"ע לא מברך "שהחיינו" שכבר בירך בלילה ולדעת הרמ"א מברך "שהחיינו" שנית וכן נהגו האשכנזים.^{עד}

ה. **שכח לברך שהחיינו** – מי ששכח ולא בירך "שהחיינו", אם נזכר אחר שהתחיל – יברך במקום שנזכר, ואם לא נזכר עד אחר שכבר קרא גם פסוק "עשרת בני המן", אף על פי שעדיין לא גמר כל המגילה – לא יברך "שהחיינו".^{עה}

ו. **כוונה בברכת שהחיינו** – טוב לכווין בברכת "שהחיינו" גם על הסעודה ומשלוח מנות. ומי שמברך "שהחיינו" קודם קריאת המגילה גם ביום, יכווין על הסעודה ומשלוח המנות בברכת "שהחיינו" של יום.

ז. **בן ספרד במניין של בני אשכנז** – ספרדי המתפלל במניין אשכנזי בבוקר, ומנהגם לברך ברכת "שהחיינו" גם ביום – יקרא את המילים "ויהי

^ע עיין שו"ע תרפח סע' ד. בא"ח תצוה, הל' פורים יד

^{עא} שו"ע סי' תרצ"ב סעי' א'.

^{עב} כה"ח תרצב ס"ק א. בא"ח שם י"ב.

^{עג} בא"ח שם סעי' יא'. שו"ת ר"פ ח"ד סי' ל"ג.

^{עד} שו"ע תרצב סעי' א

^{עה} בא"ח שם סעי' ה'.

בימי" מיד לאחר ברכת "שעשה ניסים", יענה אמן על ברכת "שהחיינו" של הקורא, ומשם ואילך יקשיב לקריאתו.

ח. **קריאת המגילה בעמידה** – הקורא את המגילה צריך לברך הברכות בין בתחילה בין בסוף, ויברך מעומד, אבל קריאתה אינה צריכה להיות מעומד, ורק הש"ץ קוראה מעומד מפני כבוד הציבור^ט.

ט. **הקורא ביחיד** – הקורא את המגילה ביחיד או שאין עימו עשרה לדעת השו"ע מברך כל הברכות כדלעיל, ולדעת הרמ"א לא יברך ברכה אחרונה אלא אם יש עימו עשרה^{טז}.

י. **הכנתה כאיגרת** – לפני שיברך יפשוט המגילה כולה כאגרת, ולכן צריך שיהיו לפניו בימה או כסא שתנוח עליהם המגילה שלא תהיה נגררת בארץ^{טז}. ויש אומרים שאין צריך לפשוט את המגילה בתחילה אלא מה שקורא לא גולל עד לסוף הקריאה^{טז}. ונהגו שרק ש"ץ עושה כן כי יש לו מקום בתיבה^{טז}.

יא. **עמידה ליד הש"ץ** – טוב שיעמדו שני אנשים אצל הש"ץ מימין ומשמאל, ויעמדו הקהל בעת הברכות תחלה ובסוף. ויאמר הש"ץ קודם הברכה: "לשם יחוד" וכו', "ברשות מורי ורבותי", ויברך ויקרא. ובסיום הקריאה כל מי שיש בידו מגילה צריך שיגלול אותה, ואח"כ יברך הש"ץ ברכה אחרונה, ויזהר שלא יברך בעת שהוא גולל המגילה^{טז}.

יב. **החיבים בקריאתה** – הכל חייבין במקרא מגילה אנשים ונשים, אך הנשים אע"פ שיודעות לקרוא ישמעו מן האנשים. ואם הנשים לא שמעו בבית הכנסת, יחזור ויקראנה בביתו בשביל אשתו ושאר נשים שבבית. ואם קראה או שמעה בבית הכנסת וחוזר וקורא לנשים, לא יברך בשבילן וגם הן לא יברכו^{טז}.

יג. **קריאת יחיד במגילה כשרה** – אם יש לאדם מגילה כשרה שקורא בה לעצמו בעת שהש"ץ קורא בשביל הציבור, והוא אינו רוצה לצאת בברכה של הש"ץ

^{טז} בא"ח תצוה, הלכות פורים סעי' ד'. שו"ת ר"פ ח"ד סי' ל"ג
^{טז} רמ"א סעי' א עיין ביאור להלכה שם ד"ה "אלא".

^{טז} בא"ח תצוה ד'.

^{טז} עיין נהר מצרים ס"ק ד'.

^{טז} אחרונים ועיין כה"ח סי' תר"ץ ס"ק ק"ד.

^{טז} בא"ח שם י"ב.

^{טז} בא"ח שם א'.

אלא רוצה לברך לעצמו, רשאי, אך יברך בלחש^פ.

יד. **שכח לברך שהחיינו** – מי ששכח ולא בירך "שהחיינו", אם נזכר אחר שהתחיל

- יברך במקום שנזכר, ואם לא נזכר עד אחר שכבר קרא גם פסוק עשרת בני

המון, אע"פ שעדיין לא גמר כל המגילה - לא יברך "שהחיינו"^ט.

טו. **זמן קריאתה** – זמן קריאת המגילה בלילה מצאת הכוכבים עד עמוד השחר.

וזמנה ביום מהנץ החמה עד השקיעה. ומי שהשעה דוחקת לו - יכול לקרוא

מעמוד השחר.

טז. **השמיט מילים בקריאתה** – אם השמיט הקורא מלים בקריאתו, אפילו מילים

שלא משנות את המשמעות - לא יצא ידי חובה. ומי שיש בידו מגילה שאינה

כשרה ישמע משליח ציבור וישתוק^פ, ואם לא שמע כמה מילים מהש"ץ מחמת

רעש וכדו' אע"פ שיש בידו מגילה לא כשרה - יקרא אותם מילים שלא שמע או

יאמרם בע"פ.

יז. **פסוקי גאולה** – נוהגין לומר ד' פסוקים של גאולה בקול רם, והם "איש יהודי

וכו'", "בלילה ההוא וכו'" "ומרדכי יצא וכו'", "ליהודים היתה אורה וכו'".

וכשאומר פסוק "בלילה ההוא" בקול רם וניגון יסיים תיבת 'המלך' בקול רם

וניגון ביותר^ט, ויש נוהגים לומר גם פסוק "כי מרדכי היהודי" האחרון בקול רם.

יח. **קריאה בנשימה אחת** – צריך לומר מתחילת "חמש מאות איש ואת

פרשנדתא וכו'" עד "עשרת" בנשימה אחת, ויאריך בוא"ו של ויזתא^ט.

יט. **זהירות בקריאה** – צריך להיזהר ולקרוא תיבות "ואת" הנזכרים בעשרת בני

המון, מתוך המגילה, כי יש טועים מחמת שממהרים לקרוא עשרת בני המון

בנשימה אחת וקוראין בעל פה כל "ואת", לכן צריך לשים לב על זה^ט.

כ. **מעשים במהלך הקריאה** – כשאומר את "אגרת הפורים" ינענע המגילה

בתיבת "אגרת". ובשחרית, כשאומר "ויקר", ישים ידו על התפילין וינשקם^ט.

^פ בא"ח שם י"א

^{פד} בא"ח שם ה'.

^{פה} בא"ח שם ו'

^{פי} בא"ח שם ז

^{פז} בא"ח שם ח'.

^{פח} בא"ח שם ט'

^{פט} בא"ח שם ט'

וכשאומר "ליהודים היתה אורה" יגע בספר תורה.

כא.**הכאה ב"המן"** – כתב הגאון יעב"ץ ז"ל על אביו הגאון ז"ל, שהיה מכה ברגלו וטופח בסנדלו כשמזכיר שם "המן" בקריאת המגילה ע"ש, וכתב בעל בן איש חי שהוא רגיל להכות ברגלים בשם המן הראשון הכתוב בפסוק "אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן בן המדתא האגגי", וכן בשם המן האחרון בפסוק "כי המן בן המדתא האגגי צורר כל היהודים חשב וכו'"^ז.

כב.**אכילה קודם המגילה** – אסור לאכול קודם קריאת המגילה, ויש מתירים לטעום פרי או עוגה.

^ז בא"ח שם י'.

שאר מצוות פורים

א. מתנות לאביונים – חייב כל אדם ליתן ביום פורים שתי מתנות לשני עניים לפחות, וכל המרבה ברוך יהיה. ויתן ביום ולא בלילה, ואם נותן אוכל צריך שיהיה בו כמות של ג' ביצים כ-163 גרם. ואם נותן כסף, צריך לתת כסף שאפשר לקנות בו לפחות 163 גרם פת.

ב. אפילו עני המתפרנס מצדקה חייב במתנות לאביונים, והפר"ח פוטר. וכתוב בספר תורה לשמה שיוכל אביון אחד ליתן לאביון חברו, וזה ג"כ חוזר ונותן לחברו^א.

ג. נתינה לכל אחד – כל הפושט יד – נותנים לו. ויש טעם לכך על פי הסוד^ב.

ד. משלוח מנות – חייב כל אדם לשלוח לחברו שתי מנות ביום פורים, דהיינו שני מיני אוכלים, ויניח כל מין בכלי אחר בפני עצמו, ולא יניח שניהם בכלי אחד, ומשלוח מנות צריך לשלוח לגדול, אבל מתנות לאביונים אפילו נתן לקטן יצא י"ח^ג. וייתן ביום ולא בלילה. גם האשה חייבת במשלוח מנות ומתנות לאביונים. וטוב לומר "לשם יחוד" לפני כן, כמובא לקמן.

ה. עניין סעודת פורים – מצוה להרבות בסעודת פורים, ועיקר הסעודה ביום, ואם עשאה בלילה לא יצא ידי חובה. ולפי הסוד טוב לאכול סעודת פורים בבוקר ולפי הפשט טוב להקדימה, וזמנה כל היום. אם עושה אותה אחר הצהרים יזכור להתפלל מנחה קודם לכן (מנחה גדולה או מנחה קטנה) כיון שאסור לאכול סעודה גדולה קודם מנחה^ד.

ו. אכילת זרעונים – מנהג יפה לאכול זרעונים בפורים זכר לאכילת זרעונים שאכלו דניאל וחביריו ועשה להם הקב"ה נס בזה^ה. וגם אסתר אכלה זרעונים כמו שכתוב "וישנה ואת נערותיה לטוב"

ז. בסומי – חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע וכו', יש אומרים לא עד בכלל. ויש אומרים עד ועד בכלל. ומי שקשה לו – ישנה יותר מהרגלו עד שירדם.

^א בא"ח שם ט"ו.

^ב שעה"כ דף קט.

^ג בא"ח שם ט"ז.

^ד עיין כה"ח סי' תרצה ס"ק כ"ג.

^ה בא"ח שם י"ט.

- ח. אכילת פת** – טוב לאכול פת בסעודת פורים – אך אין חיוב לכך.
- ט. לימוד קודם הסעודה** – טוב ללמוד תורה לפני סעודת פורים כדכתיב "ליהודים היתה אורה ושמחה וכו'" ולפני ה"שמחה" בסעודה יש "אורה" שעליה דרשו חז"ל שזוהי תורה. וטוב ללמוד בפורים מהלכות הפסח כי פורים הוא שלושים יום קודם הפסח.
- י. על הניסים** – אומרים על הניסים בברכת המזון בכל הסעודות בפורים, ואם שכח לומר "על הניסים" אפילו בסעודת היום, אם לא אמר "ברוך אתה ה'" של ברכת "על הארץ ועל המזון" – יחזור ויאמר על הניסים במקומו. ואם אמר ה'" בברכה זו – אינו חוזר, ויאמר ב"הרחמן": "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי וכו'"^צ.
- יא. מחיית עמלק** – מנהג יפה לכתוב עמלק ושם המן ולמחותם, וקודם שימחם ידרוס ויכה עליהם בסנדלו, ולא ימחם ברוק שבפיו אלא במים מזוהמים, ואם יש שכר לפניו ימחם בשכר, וסימן: תנו שכר לאובד^צ. ולא יכתבם בכתב אשורי – מרובע כמו של ס"ת ודומה לו, אלא בכתב רגיל^ח.
- יב. שיעורים שונים במצוות פורים** – יש אומרים שמי שיכול – יאכל ט"ו מיני מאכלים וישתה ט"ו כוסות^צ, ובמשלוח מנות ישלח שמונים מיני מתיקה דקים ועוד מנה. ובמתנות לאביונים יתן לכל עני רפז (287) פרוטות^ז, ולא ראינו מי שנוהג כן.
- יג. נשים** – נשים חייבות בכל מצוות פורים, קריאת מגילה, משלוח מנות, מתנות לאביונים, וסעודת פורים. אסור להן לשתות יין "עד דלא ידע" שלא שייך בנשים. אך לטעום יין כמו בקידוש – מותר.
- יד. מלאכה** – מהדין מותר לעשות מלאכה בפורים אבל נהגו שלא לעשות מלאכה, ואין לנשים לכבס וכדו'. ואין להסתפר על ידי יהודי אפילו אם חל יום י"ד בערב שבת^{קא}.

^צ עיין בא"ח שם י"ד.

^צ בא"ח שם כ'.

^ח כה"ח סי' תרצ"ז ס"ק נ"ה.

^ט עיין כתר מלכות אות ר"צ.

^ק עיין לכל הנ"ל בספר עטרת תפארת.

^{קא} בא"ח שם כ"א.

טו. בגדים בפורים- בפורים לובשים בגדי שבת או בגדים יפים אחרים, ולא ילבשו

בגדי חול, כי "זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו" ^{קב}.

טז. אבל - אבל תוך י"ב חודש על אָב או אַם, יקיים משלוח מנות, אך לא ישלח

להרבה בני אדם, אלא יקיים המצוה הזאת באדם אחד, ואחרים לא ישלחו

לאבל כלל^{קג}. ואם שלחו לו, לא יחזירם אלא יקבלם כדי להרבות אהבה ואחווה.

יז. ערים מוקפות חומה- כל עיר שהייתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון,

אפילו אינה מוקפת עכשיו, קוראים בה בט"ו באדר. וכל עיר שאינה מוקפת

חומה מימות יהושע בן נון קוראים בה בי"ד באדר (והולך בימי הפורים מערים

המוקפות חומה, לערים שאינן מוקפות, או להיפך, יעשה שאלת חכם).

יח. ערים שספק מוקפות חומה- ערים בארץ ובגולה שיש ספק אם מוקפות

חומה או לא, קוראים בהן בי"ד ובט"ו, אמנם עיקר מצוות הפורים בי"ד שבו

קוראים המגילה בברכה, וקוראים בתורה ואומרים "על הנסים", ועושים את

שאר מצוות הפורים, ובט"ו יקרא המגילה בלא ברכה, ואין קוראים בתורה,

ואין אומרים "על הנסים", אמנם יעשה סעודה ומשלוח מנות ומתנות לאביונים,

אך אין מרבים בהם כמו ביום י"ד^{קד}.

^{קב} בא"ח שם כ"ב.

^{קג} בא"ח שם י"ח.

^{קד} שו"ע תרפ"ח א' ג' ד', בא"ח שם י"ד.

דברי מרדכי

פורים

מגילת
אסתר

קודם קריאת המגילה בלילה וביום אומרים "לשם יחוד" זה שהובא בלשון חכמים ח"א:

לְשֵׁם יְחִיד קִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא וְשְׂכִינְתָּיהָ, בְּדָחִילוֹ וּרְחִימוֹ וּרְחִימוֹ וּדְחִילוֹ,
לְיַחְדָּא שֵׁם יו"ד ה"א בְּאוֹתִיּוֹת וָא"ו ה"א בְּיַחְדָּא שְׁלִים וְיִהְיֶה בְּלִיבּוֹ י-ה-
ו-ה) בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְקַיֵּם מִצְוֹת עֲשֵׂה מִדְּבָרֵי קְבָלָה
(הש"ץ אומר: לְקִרְוֹת הַצִּיּוֹר אומרים: לְשִׁמוּעַ) בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר
(ובירושלים יאמרו: בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר) אֶת הַמְּגִלָּה אֲשֶׁר הִיא סוּד הָאֶרֶץ
מְלָכוֹת דָּאבָא הַמִּתְגַּלִּית וְיוֹצֵאָה בַּיּוֹם הַזֶּה, וְאֲשֶׁר הִיא מְסַפֵּר שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת
יְהו"ה יְהו"ה יְהו"ה שֶׁהֵם סוּד שְׁלֹשָׁה מוֹחִין דְּחֻכְמָה בִּינָה דַּעַת, דְּנִצָּח הוּד
יְסוּד דָּאבָא הַמִּתְגַּלִּים בְּמְלָכוֹת בַּיּוֹם הַזֶּה, כְּדִי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ
וְלַעֲשׂוֹת רָצוֹן בּוֹרְאֵנוּ וְלִתְקוֹן שׁוֹרֵשׁ מִצְוָה זוֹ בְּמָקוֹם עֲלִיוֹן, וְיַעֲלֶה לְפָנֶיךָ כְּאֵלוֹ
כּוֹנֵנוּ בְּכָל הַכּוֹנֵנוֹת הָרְאוּיֹת לְכּוֹן בְּמִצְוָה זוֹ: וְיִהְיֶה רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה יֵאָדוֹנֵהּ
אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁעַל יְדֵי מִצְוֹת קְרִיאַת הַמְּגִלָּה הַיּוֹם הַזֶּה, שֶׁהוּא יוֹם
אַרְבַּעַה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר (ובירושלים יאמרו: בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר) תִּמְשָׁךְ
בְּגִלּוֹי הָאֶרֶץ מְלָכוֹת דָּאבָא שֶׁהִיא עֵטֶרֶת הַיְסוּד דָּאבָא בְּרַחֵל עֵקֶרֶת הַבֵּית.
וְתִתְקַם בָּהּ כָּל הַיּוֹם כָּל וְיִתְגַּלּוּ כָּל הָאוֹרוֹת הָרְאוּיֹת לְהִתְגַּלּוֹת הַיּוֹם הַזֶּה.
יְהִי לְרָצוֹן אֲמִרֵי פִי וְהִגִּיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ יְהוָה יֵאָדוֹנֵהּ צוּרֵי וְגִזְלֵי: וְיִהְיֶה נֶעֱם
אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה:

קודם קריאת המגילה מברך הש"צ מעומד, גם הקהל יעמדו בשעת הברכה:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יֵאָדוֹנֵהּ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצוּנוּ עַל מִקְרָא מְגִלָּה:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יֵאָדוֹנֵהּ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נִסִּים
לְאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזִמְנָה הַזֶּה:**

יכוין בברכת "שהחיינו" זו לפטור סעודת פורים ומשלוח מנות, ובקריאת המגילה ביום אין מברכים "שהחיינו".

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יֵאָדוֹנֵהּ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֵחִיֵּנוּ וְקִיָּמָנוּ
וְהִגִּיעָנוּ לַזִּמְנָה הַזֶּה:**

א (א) וַיְהִי בַיָּמִי אַחֲשֵׁרוֹשׁ הָיָא אַחֲשֵׁרוֹשׁ הַמֶּלֶךְ מִהָדוּ וְעַד-כּוֹשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה: (ב) בַּיָּמִים הָהֵם בְּשִׁבְתָּן הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוֹשׁ עַל כָּסֶא מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה: (ג) בְּשָׁנַת שְׁלוֹשׁ לְמָלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֵּה לְכָל-שָׂרָיו וְעַבְדָּיו חֵיל פָּרֶם וּמַדֵּי הַפְּרָתָּיִם וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לְפָנָיו: (ד) בְּהִרְאֹתוֹ אֶת-עֶשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת-יָקָר

^א **מגילה** – **נבואה שנצרכה לדורות** – הגמרא דורשת על הנביאים שנתנבאו לישראל חוץ מתקופת המגילה, וז"ל: "ותו ליכא (נביאים – רש"י), והכתיב 'ויהי איש אחד מן הרמותים צופים', אחד ממאתים צופים שנתנבאו להם לישראל – מיהוא טובא הוּו, כדתינא, הרבה נביאים עמדו להם לישראל, כפלים כיוצאי מצרים (ועיין ברש"י שמונה את הגדולים שבהם מאברהם אבינו) – אלא, נבואה שהוצרכה לדורות – נכתבה, ושלא הוצרכה – לא נכתבה". מכאן רואים כמה חשובה וגדולה מעלתה של הצלת עם ישראל בזמן המגילה, שהרי הגמ' אמרה שנבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, משמע שהמגילה הוצרכה לדורות.

^ב **ויהי בימי אחשורוש** – אומרים חז"ל: כל מקום שכתוב 'ויהי' אינו אלא לשון שמחה, וכל מקום שכתוב 'ויהי' הוא גם לשון שמחה וגם לשון צער, וז"ל (מגילה י' ע"ב): "ויהי בימי אחשורוש, אמר רבי לוי ואיתימא רבי יונתן דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה, כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער וכו', אמר רב אשי כל ויהי – איכא הכי ואיכא הכי".

ונפסקה ההלכה (מגילה ז' ע"ב, שו"ע או"ח תרצה ס"ב) "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". ועל פי הנ"ל מובן, שכשם שיש שמחה וצער במגילת אסתר, כך יש דברים טובים וחיוביים שראוי ללמוד מהם, ויש גם דברים רעים ושליילים שראוי להשליך על המן, לכן חייבים להגיע למצב של בלבול בין ארור המן וברוך מרדכי.

ואומרים חז"ל שמגילת אסתר נכתבה ברוח הקודש, ורמזים בה דברים נשגבים (ועיין מסכת מגילה דף ז' ע"א כמה תנאים ואמוראים שאומרים שנכתבה ברוח הקדש, וכל אחד מביא אסמכתא לדבריו).

תִּפְאֶרֶת גְּדוֹלָתוֹ יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים וּמֵאָה יוֹם: (ה) וּבִמְלֹאֲתָן הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה
הַמֶּלֶךְ לְכָל־הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשַׁן הַבֵּיָרָה לְמַגְדֹּל וְעַד־קֶמֶן מִשְׁתֶּה שִׁבְעַת יָמִים
בְּחֶזֶר גִּזְתָּ בֵּיתָן הַמֶּלֶךְ: (ו) חִוֵּרן כְּרָפֶס וּתְכֵלֶת אָחוּז בְּחֶבְלֵי־בֹיץ וְאַרְגָּמָן עַל־גִּלְי
כֶּסֶף וְעַמּוּדֵי שֹׁשׁ מְטוֹת זָהָב וְכֶסֶף עַל רִצְפַּת בְּהַטְוֵשׁ וְדָר וְסִחָרֶת: (ז) וְהַשְׁקוֹת
בְּכָל־י

³ **תפארת גדולתו** – בפרשת תצוה רמוזה טיפשותו של המלך אחשורוש. הנה משה רבנו נצטווה "ועשית בגדי קדש לאהרן אחיד לכבוד ולתפארת" (שמות כח, ב). כשהביא משה רבנו את בגדי הכהונה הגדולה לאהרן וביקש ממנו ללובשם, היה אהרן חושש, כי כדי להיות ראוי ללבוש בגדים אלו עליו להגיע למדרגה גדולה ועצומה. אבל אצל המלך אחשורוש מצינו שרצה להראות את "תפארת גדולתו" – אומרים חז"ל שלמרות שהראה לכל מלכי העולם עושר עצום ורב, לא נחה דעתו עד שהשיג את בגדי הכהן הגדול שנלקח בין יתר השלל של בית המקדש, ולבשם. ונחלקו חז"ל האם אחשורוש היה מלך טיפש או חכם, וממעשה זה רואים עד כמה שהוא היה טיפש, שכן הוא לא השכיל להבין איזה מדרגה רוחנית עצומה דרושה כדי ללבוש את בגדי הכהונה.

הגמרא במסכת מגילה מספרת שאחשורוש עשה את סעודתו כסעודת שמחה על כך שבית המקדש השני לא נבנה ככלות שבעים שנה לחורבן הבית הראשון. שהרי בזמן חורבן הבית הראשון ניבא ירמיהו שהבית השני יבנה אחר שבעים שנה, וכשעברו לפי חשבוננו של אחשורוש שבעים ולא נבנה הבית – עשה סעודת שמחה. וטעה אחשורוש בחשבון כמו שטעו גדולים וטובים ממנו, ומיד כשהגיע הזמן נבנה הבית השני וזה היה שנתים אחרי שירד אחשורוש ממלכותו.

בשמחתו זו המוטעית השתמש אחשורוש בכלי בית המקדש (מגילה יב) להדגיש את שליטתו וגם לבש בגדי כהן גדול כמובא לעיל. הוא גם ניסה לישב על כסאו של שלמה המלך ללא הצלחה גדולה (ועיין בתרגום שני). ועם כל הצער יש כאן גם פלא גדול אחשורוש המולך על העולם העשיר מכל שרצפת ארמונו עשויה בהט ושש ודר וסוחרת יודע הוא ויודעים כל הנוכחים שאין כבוד יותר גדול מללבוש בגדי כהן גדול העשויים לכבוד ולתפארת. עם כל רשעותם וגאוות ליבם הם ידעו את האמת. ואע"פ שהבגדים היו מחוץ למקדש ובידים טמאות – עם כל זה לא פרחו מהבגדים השפעתם הקדושה.

וְהָב וּכְלִים מִכֶּלִים שׁוֹנִים וְיֵין מִלְכוֹת רַב כִּיד הַמֶּלֶךְ: (ח) וְהִשְׁתַּיָּה כְּדַת אֵין אֲנִים כִּי-
כֵן יִסֵּר הַמֶּלֶךְ עַל כָּל-רַב בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן אִישׁ-וְאִישׁ: (ט) גַּם וְשִׁתִּי הַמֶּלֶכָה
עֲשֵׂתָהּ מִשְׁתָּה נָשִׁים בֵּית הַמֶּלֶכּוֹת אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ: ס (י) בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי כָטוֹב

^ד **וכלים מכלים שונים** – אומרים חז"ל (מגילה יב ע"א): "שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה – אמר להם אמרו אתם! – אמרו לו, מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. אם כן שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו – אמרו לו, אמור אתה – אמר להם, מפני שהשתחוו לצלם. אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר – אמר להם, הם לא עשו אלא לפנים – אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן אלא לפנים, כלומר גם כשהשתחוו לצלם של אותו רשע לא התכוונו לשם עבודה זרה ממש, רק מתוך פחד.

נשאלת השאלה, הרי אם השתחוו לצלם, חייבים סקילה, אך אם אכלו מסעודת המלך, הרי זה לאו, ועל לאו חייבים רק מלקות, א"כ מדוע נתחייבו כליה? (עיין מגילה שם) אלא אומרים חכמי המוסר: לראות חורבן מול העין, הכלים של ביהמ"ק על השולחנות, ועוד ליהנות מאותה סעודה כשהחורבן מול עיניהם?? (ועיין תרגום שני פרק א' פסוק ז', ועיין בפתשגן הכתב).

אחשוורוש לבש את בגדי הכהן הגדול, והניח על השולחן את הכלים של בית המקדש, והוא עשה חשבון שכבר אין תקוה לעם ישראל (עיין מגילה יא, ב) וכשאמר לאסתר "עד חצי המלכות ותיעש", אומר רש"י: עד חצי המלכות – ולא כל המלכות, ואל תבקשי ממני לבנות את בית המקדש. היה לו מאה עשרים ושבע מדינות, וכל מחשבתו היתה שלא יבנה בית המקדש.

^ה **והשתיה כדת אין אונס** – אומרים חז"ל כשאחשוורוש ערך משתה הוא הזמין גם יהודים ונתן להם אוכל טרף וציוה אותם לאכול. בא המן הרשע והציע למלך שיאמר ליהודים, מי שירצה יאכל ומי שלא ירצה שלא יאכל, כדי שיאכלו ברצון ולא בכפיה, וממילא יקבלו עונש יותר גדול, וכן בענין יין נסך – "והשתיה כדת אין אונס".

^ו **לעשות כרצון יש ואיש** – אומרים חז"ל: איש ואיש, אלו מרדכי והמן. על מרדכי נאמר "איש יהודי היה בשושן הבירה", ועל המן נאמר "איש צר ואויב".

מרדכי והמן ביקשו מאחשוורוש שלא יכריח את עם ישראל לשותות יין, ולכל אחד נימוק משלו. מרדכי חשש מאיסור יין נסך, ואילו המן רצה לפתות אותם שישתו כדי שהעונש יהא חמור יותר.

^ז **ביום השביעי** – אומרים חז"ל "ביום השביעי" – שבת היה (מגילה דף י"ב ע"א). ובגלל סירובה היא נהרגה, ולא בכדי אירע מקרה זה בשבת. הקב"ה סיבב את העניין בכוונה שיהיה זה ביום שבת בכדי להראות שהעולם אינו הפקר, וכי ראוי לשלם לרשעים מדה כנגד מידה. ושתי היתה מרושעת ורצתה

לִב־הַמֶּלֶךְ בֵּינָן אֲמַר לְמַהוּמָן בְּזָתָא חֲרִבּוּנָא בְּנִתָּא וְאַבְנִתָּא זֹתָר וְכַרְכָּם שְׁבַעַת
הַסְרִיטִים הַמְשַׁרְתִּים אֶת־פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרוּשׁ: (יא) לְהִבְיָא אֶת־וְשִׁתִּי הַמֶּלֶכָּה לְפָנֵי
הַמֶּלֶךְ בְּכֶתֶר מַלְכוּת לְהִרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת־יָפִיָּהּ כִּי טוֹבַת מְרָאָה הִיא: (יב)

להתעלל בצניעותו ובשמירת המצוות של בנות ישראל הכשרות. לשם כך היא היתה מצוה על בנות ישראל להתייצב ביום שבת בארמון שלה כדי לעשות בו עבודות ניקיון וכדו' הכרוכות בחילול שבת. והיו בנות ישראל באות בלבוש צנוע ויפה לכבוד שבת קודש, והיו אומרות לה הכיצד נוכל לעסוק בעבודות ניקיון כשאנו לבושות במיטב בגדינו לכבוד שבת קודש? והיתה ושת המרשעת אומרת להן אם כך הסירו את בגדיכן ותעבדו ללא בגדים, וכך היתה מתעללת בהן, בקדושתן ובצניעותן. ונפרע ממנה הקב"ה באותו המטבע וביום שבת, שבו היתה מתעללת בבנות ישראל, נצטוה להגיע ללא בגדים לפני המלך ורק כתר מלכות בראשה, והכל מידה כנגד מידה עבור מעשיה המרושעים, וכך היא נענשה בלי בגדים.

^ח **כטוב לב המלך ביין** – הגויים שישבו וסבאו בסעודת אחשורוש היו משתכרים ושרים שירי עגבים מתוך שכרות, ולא היו מרגישים שום שמחה אמיתית בזלילותיהם. והנה, כשהגיע יום שבת התחילו היהודים לשיר שירי שבת "כי אשמרה שבת" או "דרור יקרא" וכדו', שמקורם מגאוני עולם כמו רבי יהודה הלוי ע"ה והאבן עזרא ע"ה, והגויים ראו שישנה אורה ושמחה מיוחדת על פניהם של היהודים ולא הבינו כיצד הם מצליחים בכך, וחשבו שמא זה מחמת ששתו היהודים לשכרה. מיד החלו הגויים לשתות יותר כדי להגיע לשמחה כמו של היהודים, אך הם לא השכילו להבין שאצל היהודים השמחה האמיתית היא בנפשם הקשורה לשבת קודש, שהיא יום מנוחה ושמחה לכל שומריה.

^ט **להראות העמים והשרים את יפיה** – מהותו של היהודי היא "והצנע לכת", וכל דרך שסותרת הנהגה זו אינה דרך של ישראל אלא תרבות גויים, וממנה ראוי להתרחק ולהשמר מכל משמר. לדוגמא, חז"ל תקנו שאשה לא תלבש בגד אדם שנוגד את הצניעות הטהורה של בנות ישראל הכשרות ועיין ברכות דף כ' ע"א, או שאשה שהולכת לחתונה לא תענוד את כל תכשיטיה אלא תשייר כמה מהם בבית וכל פעם תחליף באחרים (עיין שו"ע או"ח סי' תק"ס סעי' ב' ולחונים עליו). לעומת זה ניתן לראות מהמגילה כיצד הגויים פרוצים ומתנשאים, וכל חשקם ותאוותם היא "להראות" לעולם את הישגיהם, עד כדי איבוד צלם אנוש מעליהם. המלך אחשורוש מצוה "לְהִבְיָא אֶת וְשִׁתִּי הַמֶּלֶכָּה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכֶתֶר מַלְכוּת לְהִרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת יָפִיָּהּ כִּי טוֹבַת מְרָאָה הִיא", בכתר מלכות לבד ללא בגדים. ברגע ששתו יין, נפרצה אצלם כל מידת צניעות אנושית מינימלית, והתחילו להתנהג כמו בהמות וחיות השדה, נטולי כל בושה, וזלזלו אפילו בכבוד המגיע למלכה שלהם. ומזה ילמד כל אדם

וְתִמְאַן הַמֶּלֶכָה וְשֵׁתִי לָבוֹא בְּדֶבֶר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּיַד הַסָּרִיסִים וַיִּקְצֹף הַמֶּלֶךְ מְאֹד
וַחֲמָתוֹ בָּעֶרְהָ בּוֹ^א: (יג) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַחֲכָמִים יִדְעֵי הָעֵתִים^ב כִּי־כֵן דֶּבֶר הַמֶּלֶךְ לַפָּנִי

לנהוג בצניעות, ולהקפיד ביותר על צניעות בנותיו כבר מגיל רך כדי להרגילן בכך, הן צניעות בביגוד, הן צניעות בדיבור, והן צניעות במעשה, כ זה כבודן "כל כבודה בת מלך פנימה".

^א **ותמאן המלכה ושתי** – כשקרא המלך לושתי היא סירבה לבוא, ולכאורה מדוע לא באה, והרי זו דרכם של הגויים שרוצים "להראות" את עצמם לכולם? אלא אומרים חז"ל (ילקוט שמעוני שם) שצמח לה זנב, וי"א שפרחה צרעת במצחה. ולדעה השנייה, מדוע לא באה הרי יכלה לכסות את ראשה עם כיסוי יפה באופן שלא ייראה מצחה? אלא שלא רצתה ושתי להראות בשום אופן כאילו שהיא "דתיה" ומכסה את ראשה. ועיין מגילה דף י"ב ע"ב: "אמר רבא יום השביעי, שבת היה, שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות, אבל עובדי כוכבים שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא בדברי תיפלות. וכן בסעודתו של אותו רשע הללו אומרים מדיות נאות, והללו אומרים פרסיות נאות, אמר להם אחשורוש כלי שאני משתמש בו אינו לא מדיי ולא פרסי אלא כשדאי, רצונכם לראותה? אמרו לו: אין, ובלבד שתהא ערומה, שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו. מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה בנות ישראל ומפשיטן ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת, היינו דכתיב אחר הדברים האלה כשודך חמת המלך אחשורוש זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה, כשם שעשתה כך נגזר עליה. ותמאן המלכה ושתי, מכדי פריצתא הואי דאמר מר שניהן לדבר עבירה נתכוונו מ"ט לא אתאי? א"ר יוסי בר חנינא מלמד שפרחה בה צרעת, במתניתא תנא בא גבריא לא עשה לה זנב", עי"ש.

^א **ויקצוף המלך מאוד וחמתו בערה בו** – כאשר סירבה ושתי לבוא, בערה חמתו של אחשורוש עד להשחית, ומה גרם לכעס הגדול של המלך? אלא אומרים חז"ל, בשעה שבאו הסריסים לקרוא לושתי, דיברה אליהם בלשון טורסית והיתה מחרפת ומקללת את המלך על היותו טיפש וכסיל, וכי שומר הסוסים של אבא דאבא היה שותה חביות של יין ולא היה משתכר, והוא משתיה מועטה נעשה כבר שוטה. הסריסים לא הבינו את מה שאמרה, אבל כשחזרו למלך הם דקלמו את המילים הלא מובנות שאמרה ושתי, ואחשורוש שהבין את אשר אמרה, כעס מאוד וחמתו בערה בו, כי חשב שכולם הבינו בזלזול.

^ב **ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים** – כשסירבה המלכה לבוא והפרה את ציווי, התייעץ אחשורוש עם החכמים: ואומרים חז"ל ש"יודעי העתים" הם חכמי ישראל שידעו והבינו בחכמת המולד וקביעת ראשי חודשים שעליהם נאמר "יודעי בינה לעתים". אך הם לא ידעו מה לומר למלך, שכן באותו היום הוא היה שיכור מיינו, ואמרו אם נתן לו עצה להרוג את ושתי, למחר יתפכח מיינו ויאשים אותנו בהריגה, ואם נאמר לו לוותר, יכעס מאוד כי יאמר שאנו מזלזלים בכבודו – על כן הם החליטו

כָּל־יָדְעֵי דָת וְדִין: (יד) וְהִקְרַב אֵלָיו פְּרָשָׁנָא שְׁתֵּר אֲדָמְתָא תְּרִשִׁישׁ מֶרֶס מְרֻסָּנָא מְמוּכָן^י שְׁבַעַת שָׁרִין פֶּרֶס וּמְדֵי רֵאִי פִנְי הַמֶּלֶךְ הַיְשָׁבִים רֵאשְׁנָה בְּמַלְכוּת: (טו) כְּדַת מַה־לַּעֲשׂוֹת בְּמַלְכָּה וְשִׁתִּי עַל אֲשֶׁר לֹא־עָשְׂתָה אֶת־מַאֲמַר הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ בְּיַד הַפְּרִיסִים: ס (טז) וַיֹּאמֶר מוֹמְכֵן מְמוּכָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לֹא עַל־הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ עֲוֹתָהּ וְשִׁתִּי הַמַּלְכָּה כִּי עַל־ כָּל־הַשָּׂרִים וְעַל־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ: (יז) כִּי־יֵצֵא דְבַר־הַמַּלְכָּה עַל־כָּל־הַנָּשִׁים לְהַבְנוֹת בְּעֲלִיהֶן בְּעִינֵיהֶן בְּאֶמְרָם הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ אָמַר לְהָבִיא אֶת־וְשִׁתִּי הַמַּלְכָּה לִפְנֵינוּ וְלֹא־בָאָה: (יח) וְהַיּוֹם הַזֶּה תֹּאמְרֶנָּה שָׁרוֹת פֶּרֶס־וּמְדֵי אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת־דְּבַר הַמַּלְכָּה לְכָל שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ וּבְדֵי בְּיוֹן וְקֶצֶף: (יט) אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יֵצֵא דְבַר־מַלְכוּת מִלִּפְנֵינוּ וַיִּכְתֹּב בְּדַתִּי פֶרֶס־וּמְדֵי וְלֹא יַעֲבֹר אֲשֶׁר לֹא תָבוֹא וְשִׁתִּי לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ וּמַלְכוּתָהּ יִתֵּן הַמֶּלֶךְ לְרַעְיוֹתָהּ הַטּוֹבָה מִמֶּנָּה: (כ) וְנִשְׁמַע פֶּתִיָּהּ הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּכָל־מַלְכוּתוֹ כִּי רַבָּה הִיא וְכָל־הַנָּשִׁים יִתְּנוּ יָקָר לְבַעֲלֵיהֶן לְמַגְדֹּל וְעַד־קֶמֶן: (כא) וַיִּיטֹב הַדָּבָר בְּעִינֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ כַּדְּבַר מְמוּכָן: (כב) וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל־כָּל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ

לומר למלך שמאז חרב בית המקדש וישראל לא יושבים על אדמתם, אין להם מנוחת הדעת לשפוט בעניינים כל כך עדינים, ועל כן עליו להפנות את הבקשה ל"חכמיו" ולמלכי פרס ומדי.

^י **"והקרב אליו... ממוכן"** – בצר לו פנה אחשוורוש להתייעץ בשריו הקרובים, והרחוק והקטן שבהם היה המן הרשע. וזהו שכתוב **"והקרב אליו פְּרָשָׁנָא שְׁתֵּר אֲדָמְתָא תְּרִשִׁישׁ מֶרֶס מְרֻסָּנָא מְמוּכָן"** – הרי שממוכן שהוא המן היה האחרון ברשימת השרים המקורבים למלך. והנה בהמשך כתוב שהמן היה הראשון שהשיא עצה למלך מה לעשות בושת, כמו שכתוב: **"וַיֹּאמֶר מְמוּכָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים"** וכו' (שם, טז). וחז"ל אמרו שהמן היה **"הדיוט קופץ בראש"** (עיין מגילה דף י"ב ע"ב, ועיין לגליון הש"ס שם). ומבאר מרן בעל הבא"ח ע"ה, שיש הלכה שבשעה שבי"ד דנים דיני ממונות אין שום נ"מ מי יפתח בדיון. אבל כשבית דין דנים דיני נפשות נפסק ש"מתחילין מן הצד", כלומר הקטן שבהרכב יפתח בדיון. והנה, כשראו השרים שהמן הוא הקטן שביניהם **"קפץ"** בראש, אמרו לו שבהתנהגות זו הוא מראה שהוא חרץ את גורלה של ושתני למוות, ומשום כך פתח בדברים ראשון. וחז"ל אומרים שהיתה להמן בת שהוא רצה להשיאה לאחשוורוש, ולכן מיהר לפסוק על ושתני מיתה.

אֶל-מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְאֶל-עַם וְעַם כְּלִשְׁוֹנוֹ לְהִיּוֹת כָּל-אִישׁ שְׁרָר בְּבֵיתוֹ וּמִדְּבַר
כְּלִשְׁוֹן עַמּוֹ: פ

ב (א) אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּשְׁוֹ חֲמַת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרוּשׁ זָכַר אֶת-וְשֵׁתִי וְאֶת אֲשֶׁר-
עָשִׂתָּה וְאֶת אֲשֶׁר-נִגְזַר עָלַיָּהּ: (ב) וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי-הַמֶּלֶךְ מִשְׁדֵּתָיו יִבְקְשׁוּ לַמֶּלֶךְ
נַעֲרוֹת בְּתוּלוֹת טוֹבוֹת מִרְאָה: (ג) וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים □ בְּכָל-מְדִינֹת מַלְכוּתוֹ
וַיִּקְבְּצוּ אֶת-כָּל-נַעֲרֵה-בְּתוּלָה טוֹבַת מִרְאָה אֶל-שׁוֹטֵן הַבִּירָה אֶל-בֵּית הַנָּשִׁים אֶל-
יָד הַגָּא סָרִיס הַמֶּלֶךְ שִׁמְרֵי הַנָּשִׁים וְנָתַן תְּמִירוּקֵיהֶן: (ד) וְהַנַּעֲרָה אֲשֶׁר תִּיטֵב בְּעֵינֵי
הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ תַּחַת וְשֵׁתִי וַיִּיטֵב הַדְּבַר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ כֵּן: ס (ה) אִישׁ יְהוּדִי הָיָה
בְּשׁוֹטֵן הַבִּירָה וְשִׁמּוֹ מְרִדְכִי בֶן יֶאֱדִיר בֶּן-שִׁמְעִי בֶן-קִישׁ אִישׁ יְמִינִי^ט: (ו) אֲשֶׁר הִגְלָה
מִיְּדוּשָׁלַיִם עִם-הַגְּלָה אֲשֶׁר הִגְלָתָה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ-יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגְלָה^ט נְבוּכַדְנֶאצַּר

^י **אחר הדברים האלה** – ביאור הדברים הוא שבשעה שהוציאו את ושתי להורג, גזרו עליה שתמות בתליה, ויתלו אותה ללא בגדים על גופה, וזה היה מידה כנגד מידה, וכנ"ל. וזהו שכתוב שאחשורוש זכר את ושתי, ואת אשר עשתה כלומר שהעבירה את בנות ישראל בחוסר צניעות לשם התעללות, ואת אשר נגזר עליה באותו יום השבת להתלות ללא ביגוד במידה כנגד מידה. ומדוע לא חשב אחשורוש לתלות אותה עם בגדים? משום שכל הבגדים שלה לא התאימו עליה מאחר וצמח לה זנב, ונאלצו לתלותה כך בבזיון.

^ט **מרדכי... איש ימינו** – ויש להבין מדוע הוזכר כאן קיש שהיה אביו של שאול משבט בנימין? אלא דרשו חז"ל שרמוזות כאן מידותיו של מרדכי, "בן יאיר" – שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו, "בן שמעי" – בן ששמע אל תפלתו, "בן קיש" – שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו ועיין מסכת מגילה דף י"ב ע"ב).

^ט **אשר הגלה** – אומרים חז"ל, ארבע פעמים חוזר כאן השורש גלה, כי מרדכי היהודי ברח ארבע פעמים משושן לירושלים, ובכל פעם החזירוהו לשושן. ומכאן קריאה לבני חו"ל שיעלו מהגולה לארץ ישראל, כי באר"י ישנם מצוות שא"א לקיים בחו"ל כגון תרומות ומעשרות. ויש מבני חו"ל שאומרים די לנו שאנו תורמים לבני אר"י ובכך אנו מחזקים את יושבי הארץ. זה טוב, אבל עדיף שיעלו לארץ וכדלהלן. אומר הרב בעל 'ארץ החיים סתהון', שבני חו"ל חייבים לתמוך בבני אר"י, כי הרמב"ם כותב שאם ח"ו לא ימצא יהודי באר"י, אין ראש חדש ואין מועדים, ורק בזכות קידוש החדש באר"י, יש

מֶלֶךְ בָּבֶל: (ז) וַיְהִי אִמּוֹן אֶת־הַדָּפָה הָיָא אֶסְתֵּר בַּת־דָּדּוּ כִּי אֵין לָהּ אָב וְאִם וְהַנְּעִרָה יִפְת־תֵּאֲר' וְטוֹבַת מִרְאָה וּבִמּוֹת אֲבִיָּהּ וְאִמּוֹה לְקַחְהּ מִרְדְּכָי לֹו לְבַת: (ח) וַיְהִי בְּהִשְׁמַע דְּבִר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ וּבְהִקְבֵּץ נְעֻרוֹת רַבּוֹת אֶל־שׁוֹטֵן הַבִּירָה אֶל־יָד הַגִּי וְתִלְקַח אֶסְתֵּר אֶל־בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶל־יָד הַגִּי שִׁמְרַת הַנָּשִׁים: (ט) וְתִיטֵב הַנְּעִרָה בְּעֵינָיו וְתִשָּׂא חֶסֶד לְפָנָיו וַיְבַהֵל אֶת־תַּמְרוּקִיָּה וְאֶת־מְנוּתָהּ לְתֵת לָהּ וְאֵת שִׁבְעַת הַנְּעֻרוֹת הָרִאשִׁיּוֹת לְתֵת־לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁנֶה וְאֶת־נְעֻרוֹתֶיהָ לְטוֹב" בֵּית הַנָּשִׁים: (י) לֹא־

בחו"ל חגים ומועדים, ועל כן הם צריכים לתמוך בנו. אבל עדיף שהם יבואו עם כספם וזהבם לכאן ועיין לארץ החיים דפוס חדש עמוד 165 משם הרמב"ם סוף פ"ה מהלכות קידוש החדש, וכן בספר המצוות - מצוות עשה קנ"ג שחייבים בני הגולה לתמוך בשוב אר"י, עי"ש).

לבעל הבא"ח ע"ה היה רצון עז לבא לארץ ישראל, והוא התכונן לעלות לארץ. שלחו לו מכתב ואמרו לו שאם יעלה, ימנו אותו לרב הראשי. אבל כשהוא שמע שיש מחלוקת בענין והרבה רבנים מעוניינים בתפקיד זה, החליט להשאר בבגדד. ובזכות זה שנשאר שם, הוא הפך את כל ה'בעלי בתים' בבגדד לתלמידי חכמים, ולא היה 'בעל בית' שלא ידע את הבא"ח או שאר הלכות בעל פה. בשנת עת"ר עלה בעל הבא"ח לארץ והוא ביקר בכמה מקומות, והראשון שבהם היה קברו של בניהו בן יהוידע, ומשם הוא שאף רוח וגבורה רוחנית לחבר את כל ספריו, וע"כ שמם של ספריו כשבחו של בניהו בן יהוידע, מקבציאל, רב פעלים וכו'. הספר מקבציאל כולל בתוכו את כל המקורות שממם כתב הבא"ח את הלכותיו, ובהרבה מקומות כותב הבא"ח "ועיין בספרי מקבציאל שהארכתי בדבר הזה", אך ספר זה נעלם ולא נודע מקומו, ולכן לעיתים לא ניתן לעמוד על טעמו ונימוקו לדינים.

י" וישנה ואת נערותיה לטוב - כשרצה נבוכדנאצר אנשים שיעמדו לפניו, הוא חיפש אנשים שיוכלו לעמוד ללא כל תזוזה, ואף אם יבוא זבוב על האף שלהם לא יזוזו אלא יעמדו ישר. והוא מצא את חנניה מישאל ועזריה ודניאל. ודניאל לא רצה לאכול מפת בג של המלך אלא אכל רק אורז וזרעונים, וכן חנניה מישאל ועזריה, וראה המלך כי פניהם יפים מאוד (ועיין אב"ע דניאל א', טו). ולכן נוהגים לאכול אורז וזרעונים בפורים, זכר לאכילת זרעונים שאכלו דניאל וחבריו, ועשה להם הקב"ה נס בזה.

לכאורה מה הקשר לפורים, הרי המעשה עם דניאל לא היה כלל בתקופת זו ? אלא נאמר במגילה "וישנה ואת נערותיה לטוב" (אסתר ב, ט), גם אסתר אכלה זרעונים בבית אחשורוש. כשבאה אסתר לבית המלך אחשורוש לא רצתה לגלות את עובדת יהדותה, וגם כשהמלך שואל וחוקר אותה לפשר עמה ומולדתה ובית אביה, היא דוחה אותו ללא כל תשובה, "אין אסתר מגדת עמה ומולדתה". אמר

הַגִּידָה אֶסְתֵּר אֶת־עֲמָהּ וְאֶת־מִוֹלְדֶּתָהּ כִּי מְרֻדְכִי צָוָה עָלֶיהָ אֲשֶׁר לֹא־תִגִּיד^{י"א}: (יא)
 וּבְכָל־יּוֹם וַיּוֹם מְרֻדְכִי מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי חֲצֵר בֵּית־הַנָּשִׁים לְדַעַת אֶת־שְׁלוֹם אֶסְתֵּר
 וּמִה־יַּעֲשֶׂה בָּהּ: (יב) וּבַהֲגִיעַ תֹּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה לָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ מִקֶּץ
 הַיּוֹת לָהּ כִּכְרֵת הַנָּשִׁים שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵן יִמְלְאוּ יָמֵי מְרוּקִיהֶן שְׁשֶׁה חֳדָשִׁים
 בְּשֶׁמֶן הַמֹּר וְשְׁשֶׁה חֳדָשִׁים בְּבִשְׂמִים וּבִתְמֻרוֹקֵי הַנָּשִׁים: (יג) וּבָזָה הַנַּעֲרָה בָּאָה אֶל־
 הַמֶּלֶךְ אֶת כָּל־אֲשֶׁר תֹּאמַר יִנָּתֵן לָהּ לָבוֹא עִמָּהּ מִבֵּית הַנָּשִׁים עַד־בֵּית הַמֶּלֶךְ: (יד)
 בְּעֶרְבּוֹ הָיָה בָּאָהּ וּבִבְקָר הָיָה שָׁבָה אֶל־בֵּית הַנָּשִׁים שְׁנֵי אֲלֵי־ד שְׁעֵשִׁיזוּ סָרִיס הַמֶּלֶךְ
 שִׁמְר הַפִּילֶגֶשִׁים לֹא־תָבוֹא עוֹד אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי אִם־חֲפָצַ בָּהּ הַמֶּלֶךְ וְנִקְרָאָה בְּשֵׁם:

אחשורוש בליבו, כנראה אסתר ממשפחה פשוטה והיא מתביישת בזה (עיין מגילה דף ט"ז, ובא"ח תצוה אות יט, וכה"ח סי' תרצ"ה סעי' כ"ה).

^{י"א} לא הגידה אסתר... הנה דרך בנות הגויים להראות עצמם יותר ממה שהן באמת, ולמשל אם היתה בת שהיא לא כל כך גבוהה, היתה מבקשת להעמידה ליד שתי בנות נמוכות ממנה כדי להראות שהיא גבוהה וכד', אבל אסתר לא ביקשה דבר כלל ועיקר מחמת צניעותה, ולמרות הכל נשאה חן וחסד בעיני כל רואיה. ומכאן רמז לדרך שבה ראוי להתפלל לפני הקב"ה, שאם התפלה היא בבחינת "לא ביקשה דבר" אלא רק כדי לעשות נחת רוח לפני בורא עולם, אז התפלה בגדר "ותהי נושאת חן בעיני כל רואיה", אבל אם התפלה היא מחמת יראה בלבד, או מתוך שאדם דחוק ורוצה לבקש כל מה שאפשר, אז אין התפלה כל כך ראויה וזכה, ולא תמיד הוא נענה.

כשהגיע התור של אסתר להתייצב לפני המלך, היא רצתה לנקוט בכל דרך כדי שהמלך ימאס בה ולא יחפוץ בה. וכששאל אותה המלך מה שמה? רצתה להרגיזו ואמרה לו איזה שם, השם שנתנו לי בלידה או השם שכולם רגילים לקרוא לי עכשיו? (כי היו לה שתי שמות הדסה ואסתר) אמר לה תאמרי לי את שניהם. אמרה לו, מדוע זה כל כך מעניין אותך לדעת את שמיי? ראה אחשורוש שהיא עושה "קונצים" ואמר לה ראי מה קרה לושתי על שהתחצפה, היאך את לא חוששת שכך יהיה גורלך? אמרה לו אדרבה תעניש אותי, אין זה אכפת לי כלל, אני לא חפצה בך. והמלך הוסיף ושאל אותה, מה גילך? אמרה לו 'איני רוצה לומר לך'. שאל המלך 'ומה העדה שלך'? אמרה לו 'מה אתה שואל כל כך הרבה שאלות'. אסתר חשבה שבכך יתפטר ממנה המלך ולא יהיה מעוניין בה כלל, כי היא אינה מתנהגת איתו בכבוד, אבל היא דוקא מצאה חן בעיניו, והוא המליכה תחת ושתי.

(טו) ובהגיע תר-אסתר בת-אביחל יד מרדכי אשר לקח-לו לבת לבוא אל-המלך לא בקשה דבר כי אם את-אשר יאמר הגי סריס-המלך שמר הנשים ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל- ראייה: (טז) ותלקח אסתר אל-המלך אחשורוש אל-בית מלכותו בתוך העשירי הוא-חדש טבת בשנת- שבע למלכותו: (יז) ויאהב המלך את-אסתר מפל-הנשים ותשא-חן וחסד לפניו מפל-הבתולות וישם בתר- מלכות בראשה וימליכה תחת ושת: (יח) ויעש המלך משתה גדול לכל-שריו ועבדיו את משתה אסתר והנחה למדינות עשה ויתן משאת ביד המלך: (יט) ובהקבץ בתולות שנית ומרדכי ישב בשער-המלך: (כ) אין אסתר מגדת מולדתה ואת-עמה כאשר ענה עליה מרדכי ואת-מאמר מרדכי אסתר עשה כאשר היתה באמנה אתו: ס (כא) בימים ההם ומרדכי ישב בשער-המלך קצה בגתו ותירש שני-סריסי המלך משמרי הסף ויבקשו לשלח יד במלך אחשורוש: (כב) ויודע הדבר למרדכי^ט ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי: (כג) ויבקש הדבר וימצא ויתלו שניהם על-עץ ויכתב בספר דברי הימים לפני המלך: פ

^ט **וידוע הדבר למרדכי** – הגמרא במסכת מגילה (דף ז') מביאה הוכחות מהפסוקים שמגילת אסתר נכתבה ברוח הקודש. אחד מהם הוא הפסוק "וידוע הדבר למרדכי". שאל גאון עוזנו ותפארתנו בעל ה'בן איש חי' זיע"א, היאך פסוק זה ראיה לרוח הקודש, הרי מרדכי כתב את המגילה והוא כתב על עצמו "וידוע הדבר"?

אלא, כאשר משה רבנו הוצרך לכתוב על עצמו "והאיש משה עניו" – הוא לא הסכים והקב"ה הכריחו לכתוב את הדבר, כך מרדכי לא היה כותב על עצמו דבר חשיבות "וידוע הדבר למרדכי" שהוא יסוד הנס, אלא הוכרח לעשות כן, ומכאן ראיה שהיה זה ברוח הקודש.

^פ **בשם מרדכי** – ידוע, שאין "בעלות" על דברי תורה, וממילא אין מושג של "גניבת" דברי תורה, אבל מכל מקום טוב לומר כל דבר בשם אומרו, וזה מסוגל להביא גאולה לעולם, וכמו שחז"ל דרשו (במגילה טו.) על הפסוק "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי". צא ולמד כמה הגמרא מאריכה להביא שמועות בשם אומרם, ולפעמים מזכירה כמה וכמה שמות של אמוראים שאמרו בשם קודמם, עד הזכרת שמו של הראשון שאמר את השמועה. וידוע, שכל צדיק וצדיק שאומרים דבר בשמו, שפתותיו

ג (א) אַחֲרָן הַדִּבְרִים הָאֵלֶּה גִּדְּלָא^{כא} הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֵיז אֶת־הֶמֶן בְּיַד־הַמֶּלֶךְ הָאֶגְגִּי וַיִּנְשְׂאֵהוּ וַיֵּשֶׁם אֶת־כְּסָאוֹ מֵעַל כָּל־הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אָתּוֹ: (ב) וְכָל־עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כְּרָעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהֶמֶן כִּי־כֵן צִוָּה־לּוֹ הַמֶּלֶךְ וּמִדָּכִי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה^{כב}: (ג) וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ לְמַרְדֳּכִי מִדּוּעַ אַתָּה עוֹבֵר

דובבות בקבר. ואם אינו יודע בדיוק אלו ראשונים אמרו כך וכך, יכול לומר ראיתי בראשונים או באחרונים, ואם יודע בדיוק, יאמר בשם אומרו).

כא **אחר הדברים האלה גידל** – הקב"ה סיבב שהמן יקבל גדולה, כדי שהמפלה שלו תהיה כואבת ומוחלטת, שכן אינו דומה הנופל מגובה של מדרגה אחת, לנופל מגובה של כמה קומות, כך היה צריך להגביה את מעמדו של המן, כדי שהמפלה שלו תהיה עצומה, וזהו שכתוב "משגיא לגוים ויאבדם" (איוב יב, כג).

כב **ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה** – בכל שעה שהמן היה רואה שמרדכי היהודי אינו כורע ומשתחוה, הוא היה מתמלא כעס רב. ואומרים חז"ל שהיה המן עושה עצמו אלוה, וי"א שהיה צלם של עבודה זרה תלוי לו על צווארו תמיד (עיין במסכת סנהדרין דף ס"א), על כן לא היה מרדכי כורע ומשתחוה. והמן היה מאיים עליו ואומר לו הכיצד אינך מפחד להפר את צו המלך, והרי "דינא דמלכותא דינא"? והיה מרדכי אומר לו שאין הדבר אמור אלא בענייני ממונות, אבל בענייני דת אין "דינא דמלכותא דינא", ועל כן לא רצה לשמוע לו ולא כרע ולא השתחוה.

אמר המן למרדכי מדוע אינך משתחוה לי? הרי גם הסבא שלך יעקב אבינו השתחוה לסבא שלי לעשיו? אמר מרדכי להמן, אני משבט בנימין, ובנימין לא השתחוה כי באותו מעמד בנימין עדיין לא נולד. זאת ועוד, יעקב אבינו אמר את הפסוק 'שויתי ה' לנגדי תמיד' והשתחוה לה' ולא לעשיו. אמר המן למרדכי א"כ גם אתה תעשה כן. אמר לו מרדכי, שם אצל יעקב אבינו היו עימו רק אחד עשר ילדיו ואמר להם יעקב שיאמרו 'שויתי ה' וישתחוו לה', אבל אם אני אשתחוה אליך כל העולם יראה זאת, ולא ידעו שאמרתי 'שויתי ה' לנגדי תמיד'. אמר לו המן וכי אתה פוחד מהיהודים? אם כן, אני אשמיד ואהרוג את כל היהודים מנער ועד זקן.

ואומר המהר"ם שיף ע"ה, כתוב בתורה "ואם אין לאיש גואל להשיב האשם". ואומרת הגמרא (ב"ק ק"ט ע"א): וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים? (הרי אם נקח למשל יהודי מאמריקה ויהודי מרוסיה וננסה למצוא קרבה בניהם, לבסוף נגיע לאברהם יצחק ויעקב). אלא בגזל הגר הכתוב מדבר. ומשמע שבישראל אין מציאות שאין גואל.

את מצות המלך: (ד) ויהי באמרם באמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כיהגיד להם אשר הוא יהודי: (ה) וירא המן כי אין מרדכי כרע ומשתחוה לו וימלא המן חמה: (ו) ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו כיהגידו לו את עם מרדכי ויבקש המן להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשוורוש עם מרדכי^ב: (ז) בתוך החדש הראשון הוא חדש ניסן בשנת שתיים עשרה למלך אחשוורוש הפיל פור הוא הגדל לפני המן מיום ויחדש לחדש שנים עשר^ב הוא חדש אדר^ב: ס (ח) ויאמר המן למלך אחשוורוש ישנו עם-

המן היה עבדו של מרדכי, והוא רצה להרוג את מרדכי. אמרו לו הרי יש למרדכי בן והוא יורש אותו ולא אתה תירשנו. אמר המן אני אהרוג גם את בנו. אמרו לו: אם כך אחי האב יורשים. אמר המן אהרוג גם אותם. אמרו לו אז הסבא יורש. אמר המן אהרוג גם אותו. אמרו לו תמיד ימצא מישהוא קרוב שהוא יקח את הירושה. אמר המן אם כך אני אשמיד את כל היהודים (ועיין מהר"ם שיף בסוף מסכת חולין בדרושים נחמדים, וכן הביא גם הבא"ח). בסוף המגילה כתוב על המן "צורר כל היהודים" (אסתר ט, כד). בתחילה שאמר שברצונו להרוג רק את מרדכי אבל זה היה רק שקר ועילה, וכל כוונתו היתה כנגד כל היהודים.

אומר הרמב"ם אדם צריך לחזור בתשובה, היפך ממה שעשה בעבירה. ואם נהנו מסעודת אחשוורוש – אזי התיקון לצום שלושת ימים. ואם השתחוו לפסל בזמן נבוכדנאצר – אומר מרדכי, אני לא משתחוה אפילו אם יהרגו אותי.

^כ עם מרדכי – המן לא רצה להרוג את מרדכי לבדו על אשר הוא מזלזל בכבודו, אלא ביקש לזום תוכנית בה יהרוג את כל "שונאי ישראל", והיה צר לישראל מאוד בעבור זה. והנה כשישב המן עם אסתר ואחשוורוש במשתה שהוזמן אליו, עשתה לו אסתר כבוד גדול, והכינה שלוש מנות אוכל (אחת לאחשוורוש, והשניה להמן, והשלישית עבורה), ועשתה עצמה כאילו חשה בבטנה ואינה יכולה לאכול, ועשתה עצמה חושבת ומהססת למי תתן את המנה המיותרת, והגישה אותה להמן, ומזה יצא שאנו עושים שתי מנות לאיש אחד. וכשראה אחשוורוש שאסתר מכבדת את המן במנה יתירה התחיל לחשוש.

^{כד} לחדש שנים עשר הוא חדש אדר – בגמרא נאמר על המן (מגילה יג): "הפיל פור הוא הגורל, תנא: כיון שנפל פור בחדש אדר שמח שמחה גדולה, אמר: נפל לי פור בירח שמת בו משה. ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד". וכן אומרים בפיוט מי כמוך "וירא כי באדר מת אבי

התעודה ולא זכר כי היא עת הלידה".

והאמת היא שכוחו של משה חי וקיים לתמיד. ואת זה המן לא ידע. ובחז"ל מסופר שבכוחו של משה מלמעלה ובכוחו של מרדכי מלמטה נתבטלה בסוף הגזרה (אסתר רבה פרשה ז): "באותה שעה רץ אליהו זכור לטוב בבהלה אצל אבות העולם, ואצל משה בן עמרם, ואמר להם עד מתי אבות העולם רדומים בשינה ואי אתם משגיחים על הצרה שבניכם שרויין בה? כי מלאכי השרת וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים במרד, ואתם עומדים מנגד ואינכם משגיחים? אמרו לו: מפני מה? אמר להם: מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשורוש, ובעבור זאת נגזרה עליהם גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם. אמרו לו אברהם יצחק ויעקב: אם הם עברו על דת הקב"ה ונחתמה גזירתם מה אנו יכולים לעשות? חזר אליהו ואמר לו למשה: אי רועה נאמן! כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזירתם לבלתי השחית, "אמר לו משה: כלום יש אדם כשר באותו הדור? אמר לו: יש ושמך מרדכי. אמר לו: לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה. אמר לו: רועה נאמן כבר נכתבה אגרת כלייה על ישראל. אמר לו משה: אם בטיט היא חתומה - תפלתנו נשמעת, ואם בדם נחתמה - מה שהיה הוא. אמר לו: בטיט היא חתומה. אמר לו משה רבינו: לך והודיע למרדכי. מיד הלך והודיע למרדכי, הדא הוא דכתיב "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו".

ועד כמה משה חי (במסכת שבת ל). מביאה הגמרא כמה פירושים על הפסוק "ושבח אני את המתים שכבר מתו". ומביאה גם: מנהגו של עולם, שר בשר ודם גוזר גזרה ספק מקיימין אותה ספק אין מקיימין אותה, ואם תמצוי לומר מקיימין אותה - בחייו מקיימין אותה, במותו - אין מקיימין אותה. ואילו משה רבינו, גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות, (מלבד מה שכתוב בתורה - עיין רש"י שם) וקיימות הם לעולם ולעולמי עולמים. ולא יפה אמר שלמה "ושבח אני את המתים" וגו'? וזהו ששפתותיו של משה כל הזמן דובבות בקבר כי כל הזמן אנו מקיימים תקנותיו וגזרותיו.

מספרים כי פעם התפאר המלך בפני האבן עזרא על כוחו ושלטונו. אמר לו האבן עזרא בדוק את נאמנות נתינך!! שאל המלך כיצד? אמר לו האבן עזרא צווה שכל אחד מבני המדינה ישפוך בקבוק של יין לחבית ריקה של המלך. למחר באו ומצאו חבית שכולה מים, שכל אחד חשב בליבו אשפוך בקבוק של מים ולא יורגש בתוך כל היין. אמר לו האבן עזרא גזרתך אפילו יום אחד אינה מתקיימת, ואילו בני ישראל מקדשים אלפי שנים בכל שבת על יין ואינם מזייפים ואינם צריכים שומרים ומשגיחים וכד' וזהו כוחו של משה שלא נודע מקום קבורתו.

^{כה} **מיום ליום ומחודש לחודש.** חדש אדר – חז"ל אומרים שהמן עשה גורל מיום ליום ומחודש לחודש. דהיינו, לפי הפשט – הוא עשה גורל על החודש, וגורל על היום שבאותו חודש, ויצא לו י"ג לחודש אדר. אבל כתוב "מיום ליום ומחודש לחודש"?

כל כוונתו של המן היתה רשעות, כשהפיל המן גורלות על החודשים ויצא חודש אדר, אמר: בחודש זה מת אבי התעודה, משה רבנו ע"ה. אמר המן: מיום ז' אדר עד י"ג בו זה שבעה ימים של האבל, ואת היום השביעי שהוא יום ההספד הגדול למשה, דהיינו יום י"ג אדר, אני אקבע (ישנם החושבים כי המספר 13 הוא לא טוב, אך טעות בידם. ולהיפך, י"ג – הם י"ג מידות של הקב"ה וסימן טוב הוא. ועוד אומר בעל ה'בן איש חי' כי ברית המילה של משה רבינו ע"ה היתה בי"ד באדר וביום זה נחו מאויביהם ועשו אותו ליו"ט. והקשו לו הרי משה נולד מהול? שנאמר "ותרא אותו כי טוב הוא"? ותירץ שהטיפו לו דם ברית. כי גם הנולד מהול מטיפים לו דם ברית – עיין 'עטרת תפארת' קי"א). אך לא זכר כי היא עת הלידה, וכל חודש אדר הוא שמחה וסימן טוב לכל עם ישראל, וכבר משנכנס אדר מרבין בשמחה (עיין לעטרת תפארת פלאות רבות אות ק"ז, וכן למחר"ם שיף על סוף מסכת חולין בדרושים נחמדים)

המן לא ידע מה מעלת הצדיקים לאחר פטירתו. הבן איש חי (הנ"ל) מוסיף על דבריו ואומר שהמן היה מכשף גדול ומבין בתורה ובחכמת הקבלה להרע. וידע שלכל אדם יש שבעה אורות שמקיפים אותו בחייו וגם בפטירתו. ובכל יום אחר פטירתו של אדם מסתלק ממנו אור מקיף אחד. רק ביום השביעי מתסלקים כל המקיפים כולם ולא נשאר מאותות אלו זכר כאן בעולם הזה. לכן המן קבע את יום י"ג באדר ליום הריגת ישראל ח"ו כי חשב שביום זה נגמרים זכויותיו של משה כאן בעולם הזה. (זו הסיבה שהספרדים נוהגים להכין יסוד למצבה ביום השביעי או קודם לו – אם יוצא בשבת – כדי שיהיה מקום לנפש לחול בעולם הזה ביום סילוק המקיפים וניתוקה מהארץ). ואומר רש"י שהקב"ה משלים שנותיהם של צדיקים מיום ליום וכו' הרי שבשבעה באדר מת, והיה להם זכות של משה רבנו (עיין רש"י מגילה י"ג ע"ב ד"ה בשבעה באדר).

חז"ל אומרים (מגילה יג ע"ב) "ליכא דידע לישנא ה כהמן". לדוגמא, אם יספר אדם על צדיק פלוני שהוא אוכל ביום הכיפורים, אין סיכוי שיימצא מי שיאמין לו. אבל המן סיפר לישנא בישא ב"חכמה", ובאופן שישכנע את שומעיו. הוא היה מספר דברי אמת, ובדרך אגב היה מכניס דברי נאצה ושנאה, והיה אומר שאינו יודע מה היהודים עושים, וכי הם מקללים בסוף תפלתם את כל הגויים, ואומרים "והאלילים כרות יכרתון" וכדומה.

ומי שחושב שהמן לא ידע תורה אינו אלא טועה, כי המן ברשעותו למד בכוונה תחילה תורה וחכמה במטרה לנגח את היהודים ואת מצוות התורה. הוא גם רכש בקיאות בחשבונות ובמזלות, והבין שיום ז' אדר שיצא בפור הוא יום מצויין כי אז (כך טעה) מזלם של ישראל בשפל שכן ביום זה מת משה רבנו.

אָחַד^כ מִפְּזָר וּמִפְּרָד בֵּין הָעַמִּים בְּכָל מְדִינֹת מְלָכוֹתָּהּ וְדִתֵּיהֶם שִׁנּוֹת^{כז} מִכָּל-עַם^{כח}
וְאֶת-דִּתֵּי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלִמְלֶכֶּה אֵין-שׁוּהָ לְהִנִּיחָם: (ט) אִם-עַל-הַמֶּלֶךְ טוֹב

אבל הוא לא ידע שמשה רבנו גם נולד באותו היום, ולא השכיל להבין שהברכה העצומה שבלידתו של משה רבנו גוברת על ה"שפל" שביום פטירתו של משה רבנו עליו השלום. ועוד, שמשה רבנו למעשה לא נפטר כלל, שכן כל עוד תורתו של משה רבנו קיימת, גם הוא קיים, ואין שום זכר וסימן לחסרונו של משה רבנו.

^כ **ישנו עם אחד** – אומר המן לאחשורוש "ישנו עם אחד", אני עשיתי גורל, תן את עם ישראל בידי – ואמר רבא ליכא דידע לישנא בישא כהמן. אומר לו אחשורוש: אני פוחד שמא האלוה של עם ישראל יתנקם בי כפי שעשה לפרעה ולסיסרא. אומר לו המן, עם ישראל ישנו מן המצוות, והאלוה שלהם ח"ו זקן (ולכן כשמרדכי שואל את הילדים בדרך, פסוק לי פסוקך, עונה לו אחד מהם את הפסוק "ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול", עיין מדרש רבה אסתר פרשה ז').

אמר לו אחשורוש: אתה אומר שהם ישנו מן המצוות, אבל הרי יש להם רבנים... (מסופר על רב אחד שהיה לו עץ שתול בגינתו, והיה העץ מיצל על הכביש, וחשב שהאנשים יוכלו ליהנות מצל זה. יום אחד באו אליו בשאלה, מה דין עץ ברשות היחיד, ופונה לרשות הרבים, ויש עגלה עם משא גבוה והעץ מפריע, אמר להם, למחר אענה לכם. באותו לילה, הלך הרב וחתך את העץ שלו. למחרת בבוקר באו שוב לרב, וענה להם: מותר לחתוך את העץ. אמרו לו: העץ שלך מותר, ושלנו אסור. אמר להם צאו וראו את העץ שלי, הלכו וראו שהוא חתוך, והתביישו. וזהו שמובא בגמרא על הפסוק "התקוששו וקושו" (צפניה ב', א') אומר ריש לקיש, קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים. עיין בבא מציעא ק"ז ע"ב).

וממשיך המן ואומר: גם הרבנים ישנו, והם מפורדים כפרידה זו שאינה עושה פירות (למשל בימינו, אם היתה אחדות בין כל הדתיים, היו יכולים לעשות מהפכה בכנסת). ושמא תאמר איכא מדינתא מינייהו ת"ל "בכל מדינות מלכותך ודתייהם שונות מכל עם", דלא אכלי מינן ולא נסבי מינן ולא מנסבי לן. "ואת דתי המלך אינם עושים" – דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י (וכאשר אתה אחשורוש רוצה לגבות מהיהודים כסף הם תמיד טוענים שבת היום, פסח היום, והם אינם נותנים כסף למלכות). "ולמלך אין שוה להניחם" – דאכלו ושתו ומבזו ליה למלכות (ומקללים אותך), ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן זורקו ושותהו, ואם אֲדוֹנֵי המלך (כאן מתחנף המן למלך) נוגע בכוסו של אחד מהן, חובטו בקרקע ואינו שותהו.

^{כז} **ודתייהם שונות** – המן הרשע ידע גם הלכות – ואומר המן למלך, אם תביא ליהודי כוס יין לשתות הוא לא ישתה אלא ישפוך את היין לארץ, וגם ישבור את הכוס כי הוא בלע. אבל אם יפול זבוב לתוך

יִפְתָּב לְאַפְּדָם וְעִשְׂתָּת אֲלָפִים כְּפֶרֶץ־כֶּסֶף אֲשֶׁקוּל^{כט} עַל־יְדֵי עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה לְהַבִּיא
אֶל־גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ: (י) וַיֵּסֶר הַמֶּלֶךְ אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָהּ לְהֶמְן בֶּן־הַמְּדֵתָא

הכוס שלו הוא יוציא אותו וישתה את היין – יוצא מכך שאתה המלך יותר גרוע מזבוב (ועיין מסכת מגילה דף י"ג ע"ב, ועיין שם "ליכא דידע לשנא בישא כהמן" וכו').

מסופר על רבי שלמה אבן גבירול, שהיו כמה כמרים ששנאו אותו, והם הציעו למלך שיזמין אותו לסעודה והמלך יתן לו כוס יין לשתות, וכן היה. לקח רשב"ג את כוס היין והניחו על הרצפה. אמר לו המלך: תשתה! אמר לו רשב"ג איני רוצה לשתות. מיד גזר המלך עליו מיתה.

ולפי החוקים של אותה מדינה אדם שנגזרה עליו מיתה רשאי לבקש בקשה אחת לפני מותו. ביקש רשב"ג שיביאו לו גיגית מלאה מים פושרים וסבון ואמר שברצונו לרחוץ את רגלי המלך. אמר המלך אם כך רצונו, שירחץ את רגלי. לאחר שסיים, אמר רשב"ג כי ברצונו לשתות את המים המלוכלכים שבגיגית, והוא החל להתלבט אם יברך עליהם או לא מכיון שהם מאוסים. מששמע המלך את דבריו אמר לו וכי משוגע אתה?! האם אתה רוצה לשתות מים אלו?! אמר לו רשב"ג, לא כתוב שאסור לשתות מים מלוכלכים, אבל כן כתוב בהלכה שלנו שאסור לשתות יין נסך. אמר לו המלך, כיון שעשית זאת בשביל הדת שלך ולא מחמת שאתה נגעל ממני, אני מעריך זאת ואתה משוחרר ואין עליך שום טענות.

^{כח} **ודתיהם שונות מכל עם** – כשהמן דיבר לשון הרע על עם ישראל קיטרג עליהם ואמר "ואת דתי המלך אינם עשים – דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י" (מגילה יג:). והסביר רש"י שכל השנה כולה הם אומרים לשלוחי המלך "שבת היום!" "פסח היום!".

מקשה בעל הבן איש חי זיע"א: כיצד יכלו היהודים במלכות אחשורוש לומר כל השנה "פסח היום!". הרי פסח הוא רק שבוע בשנה? ומתרץ "כל השנה אדם טרוד בהכנות לפסח" ואין אלו דברים בעלמא אלא כך הוא האמת שאנו זוכרים את פסח כל השנה וחושבים עליו ממוצאי הפסח שלא לגרום מצב של חמץ שנמצא בביתנו במקום שנשכח אותו ולא באוכל שאולי נוכל ממנו בפסח.

^{כט} **ועשת אלפים כיכר כסף אשקול** – אומרת הגמרא: אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים (ועיין מגילה י"ג ע"ב).

ומדוע אמר משה רבנו שיתנו מחצית השקל ולא שקל שלם? מכיון שחצי ועוד חצי שווה אחד, וזוהי האחדות שבעם ישראל, וכשהם מאוחדים, אין מי שיכול להם.

^ל **ויסר המלך את טבעתו** – ומבוארים הדברים על פי דברי הגמרא במגילה (יד ע"א): "ויסר המלך

הָאֲגָגִי צִרְרַהּ הַיְּהוּדִים: (יא) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהִמָּן הַכֹּסֵף נָתַן לָךְ^א וְהָעָם לַעֲשׂוֹת בּוֹ
בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ^ב: (יב) וַיִּקְרָא סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּתְּחִלָּה הָרִאשׁוֹן בְּשָׁלוּשָׁה עָשָׂר יוֹם □ בּוֹ

את טבעתו, אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירום למוטב, ואילו הסרת הטבעת החזירתן למוטב". הנה בכל דור עמדו נביאים לישראל, שהוכיחו את העם כדי שיחזרו בתשובה ולא הועילו, ואילו בעקבות הסרת הטבעת של המלך, התעוררו עם ישראל בתפילה עמוקה ואמיתית לבורא עולם וחזרו בתשובה שלמה, ובזכות זה עשה עמם הקב"ה ניסים גדולים והצילם מגזרת המלך, למרות שגזרה שנחתמה בטבעת המלך אין להשיב. ולכן נקרא המן "צורר כל היהודים" מלשון צרור אחד, שמאז שנמסרה לו הטבעת מאת המלך נעשו ישראל מלוכדים ומאוחדים, והתחזקו מאוד בתפלות ובמצוות, ובזכות זה ניצלו. וידועים דברי חז"ל ויסעו מרפידים וכו' ויבא עמלק, אם נוסעים מפורדים אז בא עמלק.

ועוד אומרת שם הגמ', שאותם מ"ח נביאים וז' נביאות לא הוסיפו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה כלום, חוץ ממקרא מגילה, בגלל חשיבותה. ושאלת הגמ', על סמך מה הוסיפו מצוה שלא כתובה בתורה? ומתרצת שלמדו זאת בק"ץ מיציאת מצרים, וז"ל: "מאי דרוש (מנין למדו לתקן מקרא מגילה)? אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה, ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה (כשיצאו ממצרים אמרו הלל ושבחו על גאולתם למרות ששם לא היו בסכנת חיים), ממיתה לחיים (מההצלה הגדולה שהיתה להם בזמן גזירת המן הרשע להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים) לא כל שכן!^א **הכסף נתון לך** – אומר הרב חיד"א: מהפסוק "הכסף נתון לך" – נלמד הכסף בגימ' הע"ץ (כמבואר בתוס' לעיל), אבל כיצד מתבאר המשך הפסוק "והעם לעשות בו כטוב בעיניך"? התשובה היא, כמו שהמן ביקש גדולה לעצמו, כך יגדל את העם, וזהו שאמר לו אחשורוש "קח הלבוש והסוס ועשה כן למרדכי".

^ב **הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך** – על דברי המלך להמן: "הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך", מבארים התוספות (מגילה דף י"ג ע"ב ד"ה הכסף נתון): גימטריא דהכסף עולה הע"ץ רמז לו שיתלה עליו. כשרצה המן לתלות את מרדכי הוא חיפש עץ גבוה חמשים אמה. ומדוע חיפש דוקא חמשים אמה ולא פחות? אומר הבא"ח: שעשה המן חשבון לתלות עליו את מרדכי ועוד אנשים אחרים.

ועוד אומר הבא"ח, שבניו של המן נתלו בפורים, והמן נתלה בפסח, ונעשה נס וגופתו נשארה שלמה, כדי שכולם יראו את המן ועשרת בניו תלויים (והציור שמציירים כיום יהיה אמיתי).

וַיִּכְתֹּב בְּכָל-אֲשֶׁר-צִוָּה הָמוֹן אֶל אַחֲשֵׁדֶרְפֶּנֶי-הַמֶּלֶךְ וְאֶל-הַפָּחוֹת אֲשֶׁר עַל-מְדִינָה
וּמְדִינָה וְאֶל-שָׂרֵי עַם וְעַם מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם וְעַם כָּל־שׁוֹנֵי בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ

וכשחיפש המן עץ, ולא מצא, מה עשה ? הוריד מתקרת דירתו קורת עץ ארוכה. אמרה לו זרש אשתו: אתה רמאי ושקרן, כל פעם שאני מבקשת ממך לקנות דברים, אתה טוען שאין לך כסף, אבל כעת יש לך?! וכתוב "ויספר המן על עושרו ורוב בניו", אומרת זרש בליבה 'כסף טוען לי שאין לו, ועתה אני שומעת על עושרו הרב, וכן הוא בוגד בי שהולך עם נשים אחרות ויש לו מהן בנים, ע"כ אני אתן לו עצה שיפול ויכשל בה'. וידוע, שכשנידון אדם למוות בכיסא חשמלי, אם ישב על הכסא והופסק זרם החשמל מחמת תקלה כלשהיא, בטל דינו ויצא לחופשי. באה זרש ואמרה להמן אולי העץ רקוב ואינו יציב, ונתנה לו עצה, שיבדוק את חוזקו של העץ על ידי שיתלה את עצמו עליו, הלך המן ובדק את חוזק העץ, יצאה בת קול ואמרה לך נאה לך יאה.

אֲחֻשׁוּרִשׁ נִכְתָּב וְנִחַתָּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ^{לג}: (יג) וְנִשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הָרָצִים^{לד} אֶל-כָּל-
מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁמִיד לְהַרְג׃ וּלְאַבֵּד אֶת-כָּל-הַיְּהוּדִים מִנְּעַר וְעַד-זָקֵן טָף וְנָשִׁים

י' ונחתם בטבעת המלך- במדרש (אסתר רבה פרשה ז יג): "ובשעה שנחתמו אותן האגרות ונתנו ביד המן, ויבא שמח הוא וכל בני חבורתו, ופגעו במרדכי שהוא הולך לפניהם, וראה מרדכי שלשה תינוקות שהיו באים מבית הספר ורץ מרדכי אחריהם. וכשראה המן וכל חבורתו שהיה רץ מרדכי אחרי התינוקות, הלכו אחרי מרדכי לדעת מה ישאל מרדכי מהם. כיון שהגיע מרדכי אצל התינוקות שאל לאחד מהם: פסוק לי פסוקיך! אמר לו: (משלי ג) "אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא". פתח השני ואמר: אני קריתי היום ובזה הפסוק עמדתי מבית הספר (ישעיה ח) "עוצו עצה ותופר דבר דבר ולא יקום כי עמנו אל". פתח השלישי ואמר (ישעיהו מו): "ועד זקנה אני הוא, ועד שיבה אני אסבול. אני עשיתי ואני אשא, ואני אסבול ואמלט". כיון ששמע מרדכי כך - שחק, והיה שמח שמחה גדולה. אמר לו המן: מה היא זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות הללו? אמר לו: על בשורות טובות שבשרוני שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו. מיד כעס המן הרשע ואמר: אין אני שולח ידי תחלה באלה

ועיין ב'קול אליהו' להגר"א (סי' קמ"א) כי ג' פעמים בא עמלק להלחם עם ישראל, בפרשת בשלח 'ויבא עמלק וילחם עם ישראל', בפעם השניה כשמת אהרן (במדבר כא, א) שבא עמלק ושינה לשונו לדבר כלשון כנען (עיין רש"י שם). ובפעם השלישית הוא המן הרשע מזרע עמלק האגגי. התינוק הראשון אמר על מלחמת עמלק הראשונה שבא להלחם "פתאום". בפעם השניה שבאו בלבוש כנען או בדיבור כנען כאמור לעיל רמז התינוק השני בפסוק "עוצו עיצה ותופר". והתינוק השלישי אמר "ועד זקנה אני הוא" וכו' כנגד מה שאמרו לו "חכמיו" להמן אין לך להלחם עם ישראל, פרעה לא הצליח ונבוכדנאצר לא הצליח, וענה להם המן שאז המצב היה שונה ועתה נחלש כביכול. ענו לו עד זקנה אני הוא, אין זקנה לפני כסא הכבוד.

כל מי שמיצר לעם ישראל הוא עמלק, אחרת בשביל מה אנו קוראים פרשת עמלק. ואומר הרב חיד"א בדרך המוסר שאנו קוראים פרשת עמלק כדי להשבית את עמלק שבלב. אבל הפשט הוא להשמיד את עמלק שבכל דור. ובכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילנו מידם. אבל צריך איתערותא דלתתא וכשאנו מבקשים ומתפללים להקב"ה ובוטחים בו, אזי ישראל בטח בה' עזרם ומגנם הוא.

כיום איננו יודעים מיהו עמלק, ויכחשו אויבך לך, כל אחד אומר לטובה התכוונתי, אבל הקב"ה יודע מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש. ולעתיד לבא כתוב "אל נקמות ה' אל נקמות הופיע", נשאלת השאלה מדוע אנו לא ננקום באויבינו ונשמח בזה ? אלא שאנו לא יודעים את גודל השנאה של אויבינו ואיזה עונש לתת להם, אבל הקב"ה יודע את כל מחשבותיהם ויתן להם כמעשיהם וככפרי

בְּיוֹם אֶחָד בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים-עָשָׂר הוּא-חֹדֶשׁ אֲדָר וּשְׁלָלָם לְבוֹז לֵד: (יד)
 פִּתְּשֻׁן הַפֶּתַח לְהַנָּתֵן דָּת בְּכָל-מְדִינָה וּמְדִינָה גָּלוּי לְכָל-הָעַמִּים לְהִיּוֹת עֲתִידִים
 לַיּוֹם הַזֶּה: (טו) הָרָצִים יֵצְאוּ דְחוּפִים בְּדָבָר הַמֶּלֶךְ וְהָדָת נִתְּנָה בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה
 וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן יֵשְׁבוּ לְשִׁתּוֹת וְהָעִיר שׁוֹשֵׁן נְבֻכַדְנֶצַּר (א) וּמְרֹדְכִי יִדַּע אֶת-כָּל-אֲשֶׁר
 נַעֲשֶׂה וַיִּקְרַע מְרֹדְכִי אֶת-בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׁ שֵׁק וְאָפֶר וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק וַיַּעֲקֶה

מעלליהם. ואנו מצפים לגאולה השלמה, "כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור", ומבקשים מהקב"ה שישמיד אותם ולא תעשינה ידיהם תושיה, חרבם תבא בליבם וקשתותם תשברנה, ויקויים בנו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון, ובא לציון גואל בב"א.

^{לד} **ושללם לבוז** – המן גזר פעמיים "ושללם לבוז" (כאן, ולקמן (ח, יא)), וכישראל לחמו באויביהם כתוב שהם לא נגעו בכסף. ושולח אחשוורוש שליחים למאה עשרים ושבע מדינות לשאול אולי גנבו לכם היהודים כסף, ואף אחד לא אמר שלקחו לו כסף. וזאת מפני שעם ישראל לא רצה לנגוע בכסף טמא. ועוד אומרים משם הגר"א: כתוב במגילה "נתתי את בית המן לאסתר ואותו תלו על העץ ותשם אסתר את מרדכי על בית המן", לשם מה האריכות הזו? אלא הענין הוא כך: אחשוורוש אמר קח את בית המן, וידוע שהמן מזרע עמלק, וצריך למחות את זכר עמלק, כל כספו וכל רכוש, אמר מרדכי כיצד אני אכנס לבית כזה? ועל כן נתן המלך את הבית לאסתר, והבית עובר לאחשוורוש, מדין הרוגי מלכות, ואח"כ מאחשוורוש עובר למרדכי ואסתר בבחינת עמון ומואב טיהרו בסחון.

גְּדֹלָהּ וּמִרְהָלָהּ: (ב) וַיָּבֹא עַד לִפְנֵי שַׁעַר-הַמֶּלֶךְ כִּי אֵין לָבֹא אֶל-שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בְּלָבוּשׁ שָׂק: (ג) וּבְכָל-מְדִינָה וּמְדִינָה מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר-הַמֶּלֶךְ וּדְתוֹ מִגִּיעַ אֲבָל גָּדוֹל לַיהוּדִים וְצוּם וּבְכִי וּמִסָּפֵד שָׁק וְאֶפֶר יֵצַע לָרִבִּים: (ד) וּתְבוֹאִינָה וְתְבוֹאֵנָה נְעוּרוֹת אֶסְתֵּר וְסָרִיסֶיהָ וַיִּגִּידוּ לָהּ וַתִּתְחַלְחַל הַמֶּלֶכָה מְאֹד וַתִּשְׁלַח בְּגָדִים לִי לְהַלְבִּישׁ אֶת-מְרֹדֶכִי וּלְהַסִּיר שָׁקוֹ מֵעָלָיו וְלֹא קִבֵּל: (ה) וַתִּקְרָא אֶסְתֵּר לְהִתְּךָ מִסָּרִיסֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הָעֲמִיד לִפְנֵיהָ וַתִּצְוֶהוּ עַל-מְרֹדֶכִי לָדַעַת מַה-זֶּה וְעַל-מַה-זֶּה: (ו) וַיֵּצֵא הִתְּךָ אֶל-מְרֹדֶכִי אֶל-רְחוֹב הָעִיר אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר-הַמֶּלֶךְ: (ז) וַיַּגִּד-לוֹ מְרֹדֶכִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר קָרָהוּ וְאֵת פֶּרֶשֶׁת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אָמַר הָמוֹן לְשָׁקוֹל עַל-גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ בִּיהוּדִים בִּיהוּדִים לְאַבְדָּם: (ח) וְאֶת-פֶּתֶשֶׁגֶן כְּתָב-הָהָרָת אֲשֶׁר-נָתַן בְּשׁוֹשָׁן לְהַשְׁמִידֵם נָתַן לוֹ לְהִרְאוֹת אֶת-אֶסְתֵּר וּלְהַגִּיד לָהּ וּלְצִוּוֹת עָלֶיהָ לָבֹא אֶל-הַמֶּלֶךְ לְהִתְחַנֵּן-לוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִלִּפְנֵי עַל-עַמֶּה: (ט) וַיָּבֹא הִתְּךָ וַיַּגִּד לְאֶסְתֵּר אֶת דְּבָרֵי מְרֹדֶכִי: (י) וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְהִתְּךָ וַתִּצְוֶהוּ אֶל-מְרֹדֶכִי: (יא) כָּל-עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם-מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ יוֹדְעִים אֲשֶׁר כָּל-אִישׁ

^ל כתוב במדרש (אסתר רבה פרשה ז) שכאשר מרדכי צעק והתעוררו אבות העולם נאמר להם כי ישראל חטאו ונסתמו טענותיהם. רק משה חיפש דרך להצילם. ולמה דוקא הוא? אמרו המפרשים כיון שהמן הכניסו למגילה. בגלל שבעה באדר לכן הכניס ראשו להצילם. וכך כתוב במדרש: "חזר אליהו ואמר לו למשה: אי רועה נאמן כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזירתם לבלתי השחית... מה תענה על הצרה הזאת? אמר לו משה: כלום יש אדם כשר באותו הדור? אמר לו אליהו: יש ושמך מרדכי. אמר לו: לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה. בהמשך המדרש כתוב: "אמר לו: רועה נאמן כבר נכתבה אגרת כלייה על ישראל, אמר לו משה: אם בטיט היא חתומה, תפלתנו נשמעת, ואם בדם נחתמה מה שהיה - הוא. אמר לו אליהו: בטיט היא חתומה. אמר לו משה רבינו: לך והודיע למרדכי, מיד הלך והודיע למרדכי, הה"ד ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו. שאל מִיִּשְׁהוּ את הגאון מוילנא. איפה רמוז טיט ודם במגילה? ענה לו שכתוב על המן ש"כתב על היהודים לאבדם". חלק המילה "לא-בדם".

^ל **ותשלח בגדים להלביש את מרדכי** – ומשמעה זאת אסתר היא שולחת בגדים למרדכי שיסיר שָׁקוֹ מֵעָלָיו. ויש לשאול, מה חשבה אסתר כששמעה שמרדכי קרע את בגדיו? אם נאמר שחשבה שאביו מת, הרי לפי ההלכה אם אביו מת, גם אם ישלחו לו בגדים חדשים חייב לקרוע שוב, ורק על אח אינו קורע שוב. אלא ברור לה ששמע שמועה רעה, וע"כ רק בעת השמועה קורעים ואח"כ מחליפים.

וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יָבוֹא אֶל-הַמֶּלֶךְ אֶל-הַחֲצֵר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא-יִקְרָא אַחַת דָּתוֹ לְהַמִּית
 לְבַד מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט-לוֹ הַמֶּלֶךְ אֶת-שִׁרְבִיט הַזֶּהב וְחִיָּה וְאֲנִי לֹא נִקְרָאתִי לָבוֹא אֶל-
 הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם: (יב) וַיִּגִּדּוּ לְמַרְדֳּכָי אֶת דְּבָרֵי אֶסְתֵּר: פ (יג) וַיֹּאמֶר מַרְדֳּכָי
 לְהָשִׁיב אֶל-אֶסְתֵּר אֶל-תְּדָמִי בְּנִפְשָׁהּ לְהַמְלִיט בֵּית-הַמֶּלֶךְ מִכָּל-הַיְּהוּדִים: (יד) כִּי
 אִם-הִחֲרַשׁ תַּחֲרִישִׁי בְּעֵת הַזֹּאת רֹוח וְהַצֵּלָה יַעֲמֹד לַיְּהוּדִים מִמָּקוֹם אַחֵר וְאַתָּה
 וּבֵית-אָבִיךָ תִּאבְּדוּ וּמִי יוֹדֵעַ אִם-לָעֵת כְּזֹאת הִגַּעְתָּ לְמַלְכוּת: (טו) וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר
 לְהָשִׁיב אֶל-מַרְדֳּכָי: (טז) לֹךְ כְּנוֹס אֶת-כָּל-הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן וְצוּמוּ עָלַי^ל
 וְאֶל-תֹּאכְלוּ וְאֶל-תִּשְׁתּוּ^{לח} שְׁלֹשֶׁת יָמִים לֵילָה וַיּוֹם גַּם-אֲנִי וְנִעַרְתִּי אָצוּם כָּן וּבָכָן

^{לי} וְצוּמוּ עָלַי – וכתוב שאמרה אסתר למרדכי "וצומו עלי שלשת ימים ואל תאכלו ואל תשתו", צום זה של תענית אסתר היה ביום פסח, ואל תאכלו – מצה, ואל תשתו – יין. וכתוב "ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר ציוותה עליו אסתר" (אסתר ד, יז) – שעבר על דין תורה שהעביר יום טוב של פסח בתענית (ועיין מגילה דף ט"ו ע"א, ועיין רש"י שם ד"ה יו"ט ראשון של פסח, וכן רש"י במגילת אסתר שם).

וכתוב שרבקה אומרת ליעקב שילך לקבל את הברכות, אך יעקב חושש והוא אומר (בראשית כז, יב) "אולי ימושני אבי וכו' והבאתי עלי קללה ולא ברכה". ורבקה אומרת לו "עלי קללתך בני". אומר התרגום "עלי אתאמר בנבואה דלא ייתון לוטיא עלך" (שם פסוק יג). וזה גם מה שאמרה אסתר "וצומו עלי" – לי אתאמר בנבואה דתעביד הכי.

ועל כן קוראים למגילה 'מגילת אסתר' ולצום 'תענית אסתר', אע"פ שמרדכי הוא זה שהתפלל ועשה את התענית וכו'. ואמרה אסתר מוטב שפעם אחת יעברו על איסור, וישמרו הרבה פסחים. וכשהפיל המן את הגורל ויצא לו אדר, אמר יום זה טוב הוא שהרי מת בו אבי התעודה, אך לא זכר כי היא עת הלידה. וכשנגזרה הגזרה באו ואמרו למרדכי כך וכך המצב, עמד מרדכי והתפלל. ופנה למשה רבנו שיעמוד בתפילה על עם ישראל, אמר לו משה: עמוד אתה ותתפלל. אמר לו מרדכי: יום ז' באדר יצא בגורל ואתה קשור לענין הזה ועל כן תתפלל אתה. אמר לו משה, אם תהיה איתעירותא דלתתא תהיה גם איתעירותא דלעילא, אתה תתחיל להתפלל, ואח"כ גם אני אתפלל.

^{לח} וְצוּמוּ עָלַי וְאֶל תֹּאכְלוּ וְאֶל תִּשְׁתּוּ – לכאורה יש לשאול, אם אמרה אסתר "וצומו עלי" פשוט שלא יאכלו ולא ישתו. אלא, יש תענית דיבור ויש תענית אוכל. וכוונתה היתה "וצומו עלי" – אל תעשו תענית דיבור ותגידו שזה נקרא צום, אלא מאכילה ושתייה ממש. זה פירוש אחד.

אָבּוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא־כָדָת וְכֹאֲשֶׁר אֶבְדָּתִי אֶבְדָּתִי: (יז) וַיַּעֲבֹר מֶרְדֵּכִי וַיַּעַשׂ כְּכָל אֲשֶׁר־צִוְּתָה עָלָיו אֶסְתֵּר: ס

ד(א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת וַתַּעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית־הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֹכַח בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּבֵית הַמַּלְכוּת נֹכַח פֶּתַח הַבַּיִת: (ב) וַיְהִי כִּדְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת־אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עַמּוּדָת בַּחֲצַר נִשְׂאָה חֹן בְּעֵינָיו וַיֹּשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת־שַׁרְבִיט הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשַּׁרְבִיט: ס (ג) וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מִהֲלָךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמִה־בִּקְשָׁתָהּ עַד־חֲצִי הַמַּלְכוּת וַיִּגְתֶּן לָהּ: (ד) וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן הַיּוֹם אֶל־הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי לּוֹ: (ה) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִהֲרוּ אֶת־הָמֶן לַעֲשׂוֹת אֶת־דְּבַר אֶסְתֵּר וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן אֶל־הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה אֶסְתֵּר: (ו) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר בְּמִשְׁתָּה הַיּוֹם מִה־שִּׂאֲלָתָהּ וַיִּגְתֶּן לָהּ וּמִה־בִּקְשָׁתָהּ עַד־חֲצִי הַמַּלְכוּת וַתַּעַשׂ:

פירוש שני, אומרים חז"ל שהיה זה בליל פסח, ואומרת אסתר למרדכי אל תאכלו – מצה, ואל תשתו – יין (עיין מסכת מגילה לקמן). וכתוב "ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר ציוותה עליו אסתר" (אסתר ד, יז) – שעבר על דין תורה שהעביר יום טוב של פסח בתענית ועיין מגילה דף ט"ו ע"א, ורש"י שם ד"ה יו"ט ראשון של פסח, וכן רש"י במגילת אסתר שם).

כיצד אסתר באה ומצווה את מרדכי שהיה מראשי הסנהדרין, מה לעשות? אלא אומרת אסתר, זה מצב של פיקוח נפש. וי"א שאסתר אומרת וצומו "עלי", ורבקה אמנו אמרה ליעקב אבינו "עלי" קללתך בני, ותרגם אונקלוס שזה בנבואה. הרה"ג יצחק אליפיה זצוק"ל – בעל 'קונטרס היחיאלי' זכה להפיץ בכל העולם כולו את ענין תענית דיבור. וגם האשכנזים למדו זאת ונוהגים לעשות תענית דיבור בימי השובבי"ם.

הרה"ג עזרא ציון מלמד ע"ה היה עושה תענית דיבור בביכ"צ שלו בנחלאות שבוע אחד ביום א' ושבוע שני ביום ב' וכו'. אנו נוהגים לעשות תענית דיבור בבית כנסת שלנו ביום שבת. והנה בא רב אחד שהדבר לא מצא חן בעיניו, וטען כיצד ניתן לעשות בשבת תענית דיבור הרי שבת עונג?! ואני הראתי לו שכתוב ב'קונטרס היחיאלי' שעדיף לעשות זאת בשבת (ועיין בקונטרס היחיאלי מעמוד ס"ז והלאה). וכתב הגאון מוילנא שתענית דיבור חשובה יותר מתענית אוכל.

(ז) וַתַּעַן אֶסְתֵּר וַתֹּאמֶר שְׂאֵלְתִּי וּבִקְשָׁתִי: (ח) אִם-מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶי הַמֶּלֶךְ וְאִם-עַל-הַמֶּלֶךְ טוֹב לָתֵת אֶת-שְׂאֵלְתִּי וְלַעֲשׂוֹת אֶת-בִּקְשָׁתִי יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן אֶל-הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לָהֶם וּמִחֵר אֶעֱשֶׂה כְּדִבְרֵי הַמֶּלֶךְ^ט: (ט) וַיֵּצֵא הָמֶן בַּיּוֹם הַהוּא שְׂמֹנֶה וְטוֹב לֵב וּכְרָאוֹת הָמֶן אֶת-מֶרְדֳּכָי בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא-קָם וְלֹא-זָע מִפְּנֵי וַיִּמָּלֵא הָמֶן עַל-מֶרְדֳּכָי חֲמָה: (י) וַיִּתְּאֶפֶק הָמֶן וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּבֶא אֶת-אֲהֵבָיו וְאֶת-זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ: (יא) וַיִּסְפֹּר לָהֶם הָמֶן אֶת-כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְרַב בְּנָיו^{יב} וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ עַל-הַשָּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: (יב) וַיֹּאמֶר הָמֶן □ אִף לֹא-הִבִּיֵּאָה

^ט **ומחר אעשה כדבר המלך** – לכאורה יש לשאול מדוע לא אמרה אסתר מיד את דבריה? אלא אומר האב"ע (שם): "ולפי דעתי שאיחרה אסתר לדבר ביום הראשון במשתה היין בעבור שלא ראתה שום אות שחידש השם בעבור תענית ישראל, וכאשר ראתה ביום השני דבר גדולת מרדכי חזק לבה". כלומר, צמו והתפללו, אך אסתר לא ראתה שום סימן של גאולה ועל כן המתינה עוד יום נוסף, וכשראתה בשלילה שבין שני הימים נדדה שנת המלך ונגרם להמן להרכיב את מרדכי היהודי על הסוס ואז כשראתה כי נעשה נס, אז פנתה ביום השני ואמרה לאחשורוש "כי נמכרנו אני ועמי" וכו'.

ועל פי בעל ה'בן איש חי' זיע"א יש לבאר, שכאשר אסתר באה לבית אחשורוש נסתלקה ממנה שכינה כיון שהיו שם צלמי עבודה-זרה, וביום שהזמינה את המן הוא בא ועליו צלב, לכן נסתלקה ממנה שכינה ולא היתה שעת רצון לדבר על עמה. אב ביום השני, הרי הבת של המן שפכה עליו ביב של צואה והוא וצלמו התלכלכו, ובעוד בני ביתו סביבו והוא מלוכלך "ויבהילו את המן". אז ראתה אסתר שהמן בא בלי צלם ושרתה עליה שכינה והתחננה על עמה.

^{יב} **ויספר להם המן את כבוד עשרו ורב בניו** – המן בא ומספר לאוהביו ולזרש אשתו על כבוד עושרו ורוב בניו. הנה בשעה שהמן היה שר זוטר בבית המלכות, הייתה אשתו מבקשת ממנו פריט לבוש זה או אחר כי אין לה מה ללבוש, והיה המן מתקמצן ואומר לה שאין לו כסף. כשרחב ליבו ובא לביתו והתחיל לגלות את כל הסודות אודות עושרו, אמרה לו אשתו עכשיו אני יודעת שלא השתמשת בכסף שלך, וכי מנין לך כל זה, ולי אתה לא קונה כלום? ועוד היא שומעת שלהמן יש הרבה בנים – "ורוב בניו", והרי לא היה להם כל כך הרבה ילדים, אלא שהיה המן בוגד באשתו והיו לו הרבה ילדים מהן. וכיון ששמעה זאת זרש, התמלאה שנאה וכעס על כל מעשיו ועל אשר התעלל בה כל השנים, ועל כן הציעה לו ללכת למלך ולבקש לתלות את מרדכי, כי היא ידעה היטב שלא יוכל המן להרוג את מרדכי, וכי אלוקיהם של היהודים יעזור להם, ורצתה להתנקם בהמן, וכל רכושו יאבד, וכך היה – כן יאבדו כל אויביך ה'.

אֶסְתֵּר הַמִּלְכָּה עִם־הַמֶּלֶךְ אֶל־הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר־עֲשִׂתָּה כִּי אִם־אוֹתִי וְגַם־לְמֹחֶר אֲנִי
קְרוֹא־לָהּ עִם־הַמֶּלֶךְ: (יג) וְכָל־זֶה אֵינְנוּ שׁוֹה לִי־מֵאֲ בְּכָל־עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת־

^{מא} וכל זה איננו שוה לי – לכאורה לא מובנים דבריו ומחשבתו של המן. הרי הוא שולט בפועל על ממלכה שהיא כל העולם!! מאה עשרים ושבע מדינה. יש לו הרבה בנים מאשתו ומנשים אחרות. "נישאו המלך וישם את כסאו מעל כל השרים", יש לו עושר גדול. אסתר המלכה מזמינה אותו למשתה ורק מחמת חוסר נעימות היא מזמינה גם את המלך. "גם למחר אני קרוא לה עם המלך" אם כן למה "כל זה איננו שווה לי כשאני רואה את מרדכי היהודי". מי הוא בסך הכל מרדכי? יהודי אחד! איך יהודי אחד מצליח לקלקל להמן את כל השמחה?

כמה תשובות בדבר:

א. המן לא היה שמח בחלקו ואוהב כסף לא ישבע כסף ורוצה עוד ועוד, הב הב.

ב. ועוד, המן ידע שכל הכבוד שיש לו – הוא שקר כבוד מדומה. הכבוד האמיתי הוא רק מה שמרדכי הצדיק יכול לתת לו. זה כבוד אמיתי "כבוד חכמים ינחלו" הוא יודע שכספו כבודו וכל עולמו שקר. הוא צריך אישור ממרדכי היהודי ואת זה הוא לא מקבל.

ג. הוא היה עבדו של מרדכי ורצה אישור ממרדכי שהוא אדון ולא עבד. כתב בעל הבא"ח (ובמשל שנדפס במשל ונמשל כ"א) מעשה במלך שעבדיו מצאו יהלום גדול שאין שני לו ביופי והביאוהו למלך. שיבץ המלך את היהלום בכתרו ושמח בו ביותר. שמע אחד הגנבים במדינה את המעשה והחליט לגנוב את היהלום. תכנן תוכניות, התגנב לארמון המלכות בחושך ועבר כמה שומרים שאם היו מרגישים בו היו הורגים אותו מיד, נכנס בסכנת נפשות והגיע אל הכתר. גנב את היהלום, החביאו בבגדיו כי ידע שאם הוא נתפס עם היהלום – אחת דתו להמית. יצא הגנב מהארמון בשלום כשהוא נושם לרווחה ובהגיעו לפינה צדדית הוציא לרגע את היהלום להתבונן בו ולהנות מיופיו. בדיוק באותו רגע עבר במקום שונאו הגדול של הגנב חטף את היהלום מידו וברח כל עוד רוחו בו. הגנב הראשון כמובן לא יכול להתלונן במשטרה, לכן רץ אחרי שונאו אך לא הגיעו. בא הגנב לביתו בכעסו בכאב גדול ולא נרגע. אמרה לו אשתו: למה הכאב הגדול? לא כל פעם מצליחים! ואם הפסדת הרי לא את יגיעך אבדת? אמר לה הגנב: סיכנתי את חיי! הייתי קרוב למוות נורא! הצלחתי לגנוב את היפה שביהלומים של המלך! ואת כל זה לקח שונאי הגדול בלי עמל. אם הייתי מאבד את היהלום בים לא היה כואב לי כמו העובדה ששונאי מרויח מזה שסיכנתי את חיי.

כך המן – סיכן את חיי ונכנס לארמון אחשוורוש בשעה מסוכנת ביותר, בשעת בוקר, כשהמלך אולי עוד לא קם. בודאי לא התרחץ ולא התארגן. ביודעו שכל אשר יבוא אל חצר המלך הפנימית – אחת דתו להמית, לבד מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב והוא המן מסתכן ונכנס בשעת בוקר

מִרְדְּכִי הִיהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ: (יד) וַתֹּאמֶר לוֹ זָרֵשׁ אֶשְׁתּוֹ וְכָל־אֶהָבָיו יַעֲשׂוּ־
 עִי □ גְּבִיהַ חֲמִשִּׁים אַמָּה וּבִבְקָרָן אָמַר לַמֶּלֶךְ וַיִּתְּלוּ אֶת־מִרְדְּכָי עָלָיו וּבֹא־עִם־
 הַמֶּלֶךְ אֶל־הַמִּשְׁתֶּה שָׁמַח וַיִּיטֵב הַדָּבָר לַפָּנִי הָמֶן וַיַּעַשׂ הָעִי: פ ו (א) בַּלִּילָה הַהוּא
 נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהָבִיא אֶת־סֹפֶר הַזְכָּרֹנוֹת וְדָבָרִי הַיָּמִים וַיְהִיו נִקְרָאִים
 לַפָּנִי הַמֶּלֶךְ: (ב) וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מִרְדְּכָי עַל־בִּגְתָּנָא וְתָרַשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי
 הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֵרֵי הַסֹּף אֲשֶׁר בִּקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁירוּשׁ: (ג) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מֶה־
 נַעֲשֶׂה יָקָר וּגְדוּלָּה לְמִרְדְּכָי עַל־זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁדָּתָיו לֹא־נַעֲשֶׂה עִמּוֹ
 דָּבָר: (ד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִי בַחֲצֵר וְהָמֶן בָּא לַחֲצֵר בֵּית־הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה לֵאמֹר
 לַמֶּלֶךְ לְתִלּוֹת אֶת־ מִרְדְּכָי עַל־הָעִי אֲשֶׁר־הִכִּין לוֹ^{מב}: (ה) וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו
 הִנֵּה הָמֶן עֹמֵד בַּחֲצֵר וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יָבוֹא: ו וַיָּבוֹא הָמֶן □ וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ מֶה־

מוקדמת אל המלך ומבקש "סוס אשר רכב עליו המלך, ואשר ניתן כתר מלכות בראשו" - סכנה!!
 (במיוחד כשהמלך נזכר בחלום על המן רוצה כתר מלכות, סוס ולבוש של המלך וחרה אפו). וכל זה
 בשביל להנות מכבוד מלכות שעה אחת. כל הסכנה הזו כדאית להמן אם היה נהנה ממנה. לבסוף לא
 רק שבקשתו לא נענתה אלא שמהסתכנותו נהנה האויב הגדול שלו - מרדכי והוא יעשה את כל הכבוד
 שחשב לעצמו.

^{מב} **על העץ אשר הכין לו-** במדרש רבה אמרו "אשר הכין לו - לו הכין ועליו נאמר 'ולו הכין כלי
 מוות חציו לדולקים יפעל בור כרה ויחפרהו ויפול בשחת יפעל'..." המן הכין את העץ למרדכי, ומדוע
 אמרו שהוא הכין לעצמו?

אולם בגמרא (ביצה דף ב:) למדנו רבה שלכל דבר ודבר שבקדושה צריך הכנה שנאמר "והכינו את
 אשר יביאו". בתליית מרדכי חלילה אין קדושה, אבל תליית המן זו ודאי מצוה - "מחה תמחה את זכר
 עמלק", על כן נאמר כאן "אשר הכין" למצוה היקרה - לו הכין.

והיה אומר הרב זצ"ל בדרך בדיחותא, שכשהמן רצה למדוד את החבל האם הוא מתאים - מדד את זה
 על צווארו, וכשראה שאכן החבל "עובד" כמו שצריך ומתאים, יצאה בת קול ואמרה "מברוק". וזהו
 שכתוב "על העץ אשר הכין לו" - לעצמו.

לַעֲשׂוֹת בְּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ וַיֹּאמֶר הָמֵן בְּלִבּוֹ לָמִי יִחַפֵּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת
 יָקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי: (ז) וַיֹּאמֶר הָמֵן אֶל-הַמֶּלֶךְ אִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ: (ח) יָבִיאוּ
 לְבוֹשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לָבַשְׁבוּ הַמֶּלֶךְ וְסוֹס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ^מ וְאֲשֶׁר נָתַן בְּתֵר
 מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ: (ט) וְנָתַן הַלְבוֹשׁ וְהַסּוֹס עַל-יַד-אִישׁ מִשְׁרֵי הַמֶּלֶךְ הַפְּרִתָּמִים
 וְהַלְבִּישׁוּ אֶת-הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ וְהִרְכִּיבֵהוּ עַל-הַסּוֹס בִּרְחוּב הָעִיר
 וְקִרְאוּ לִפְנֵיו בְּכָה יַעֲשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ: (י) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמֵן
 מָהֵר קַח אֶת-הַלְבוֹשׁ וְאֶת-הַסּוֹס כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וַעֲשֵׂה-כֵן לְמֹרְדֵכִי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב
 בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אֶל-תִּפְל דָּבָר מְכַל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: (יא) וַיִּקַּח הָמֵן אֶת-הַלְבוֹשׁ וְאֶת-
 הַסּוֹס וַיִּלְבֹּשׂ אֶת-מֹרְדֵכִי^מ וַיִּרְכִּיבֵהוּ בִּרְחוּב הָעִיר וַיִּקְרָא לִפְנֵיו בְּכָה יַעֲשֶׂה לָאִישׁ

^מוְסוֹס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ – אומר האבן עזרא, דבר ידוע הוא שיש סוס מיוחד למלך, וכתר על ראשו, ואין אחד מעבדי המלך רשאי לרכוב עליו. וכשאמר המן "יביאו סוס אשר רכב עליו המלך" וכו', אמר אחשוורוש זה מה שחלמתי בלילה שאתה רוצה להיות מלך במקומי. והמן עוד מוסיף "ונתון הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך הפרתמים" (שם פסוק ט') – כלומר הוא רוצה לעשות פרסום גדול לדבר. מיד אמר לו המלך "מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך אל תפל דבר מכל אשר דברת" (שם פסוק י').

הרב חיד"א ע"ה כותב שפעם אחת הוא היה בחו"ל והזדמן לאחד מבתי הכנסת, ומכרו את פתיחת ההיכל, ואחד נתן מנה, וחברו מאתיים, ועוד אחד אמר שלש מאות, וחברו אמר ארבע מאות, ועשו 'מי שבירך' לכל מי שנתן, והאחרון הוא זה שזכה בפתיחה, אבל כל אלו שקדמו לו ולא זכו בפתיחת ההיכל, הם גם כן שלמו מדין נדר. כיום אנן סהדי שהאומר סכום, כוונתו ודעתו אם יזכה לפתוח את ההיכל.

המן אומר לאחשוורוש, לאיש אשר המלך חפץ ביקרו אני אתן כך וכך סכום כסף, וכן אתן לו עיר אחת שימלוד עליה וכו', אמר לו אחשוורוש "אל תפל דבר מכל אשר דברת", ואתה תתן את כל מה שאמרת למרדכי. ומיד אח"כ כתוב "ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבוהו ברחוב העיר ויקרא לפני ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו".

^{מדמד} ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וירכב את מרדכי – כשלקח המן את הסוס ואמר למרדכי שיעלה, אמר לו מרדכי: אינני יכול לעלות בעצמי, כיון שאני חלש מהתענית. רצה המן להביא כסא או סולם ואמר לו מרדכי שגם עליהם אין לו כח לעלות. אמר לו המן: מה רצונך? אמר לו מרדכי: תשכב על

אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ: (יב) וַיֵּשֶׁב מֶרְדֳּכָי אֶל־שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהָמֹן נִדְחָה אֶל־בֵּיתוֹ
אֲבֵל וַחֲפוּי רֹאשׁ^מ: (יג) וַיִּסְפָּר הָמֹן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל־אֲהָבָיו אֵת כָּל־אֲשֶׁר קָרָהוּ
וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ^מ אִם מִזֶּדֶעַ הַיְּהוּדִים מֶרְדֳּכָי אֲשֶׁר הַחֲלוֹת לְנַפְל

הרצפה, ואני אעמוד עליך ואתה תתרום עד שאוכל לשבת על הסוס. וכך עשה המן כי פחד להפר את צו המלך, וכשעמד עליו מרדכי בעט בו ברגלו.

אמר לו המן הרי כתוב בתורתכם "בנפול אויבך אל תשמה ובכושלו אל יגל ליבך"? ענה לו מרדכי: אתה כבר בקי בתורה כולה?! הני מילי בישראל, אבל בדידכו יש פסוק אחר "ואתה על במותימו תדרוך", ויקרא לפניו "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו" (עיין מגילה ט"ז ע"ב).

ואפשר שכוונתו של מרדכי הייתה להראות כלפי שמיא שהנה מזלם של ישראל התחיל שוב לעלות, שהוא דורך על בעל המזימה של השמדת שונאיהם של ישראל בעצמו. וצריך לדעת שבשמים מחכים שתהיה אתערותא דלתתא, ואחר כך מגיעה אתערותא דלעלא.

^מ **אבל וחפוי ראש** – אומרים חז"ל (מגילה דף ט"ז ע"א): "אבל – על בתו, וחפוי ראש – על שאירע לו". כשהוביל המן את מרדכי על הסוס וקרא לפניו "ככה יעשה לאיש" וכו', הביטה בתו של המן מהחלון, וחשבה שמי שאומר "ככה יעשה" וכו' זה מרדכי שמוביל את אביה המן הרוכב על הסוס, ולכן היא זרקת עליו עציץ של בית הכסא. והנה הרים המן את ראשו, וכיון שראתה בתו שזה אביה, הפילה עצמה מהחלון ומתה, ולכן נאמר "אבל וחפוי ראש". ויש לשאול, וכי היא אינה מזהה את הקול של אביה? וידועה שאלת הגמרא (גיטין דף כ"ג ע"א) הכיצד סומא יודע מי זו אשתו? ועונה הגמרא שהוא מזהה את הקול שלה, א"כ כיצד בתו של המן לא זיהתה את קולו של אביה? אלא שהמן התבייש ולא רצה שיזהו אותו ושינה את קולו, ולכן בתו לא זיהתה את קולו.

ואח"כ כתוב "וַיִּסְפָּר הָמֹן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל אֲהָבָיו אֵת כָּל אֲשֶׁר קָרָהוּ וְכו' עוֹדִם מִדְּבָרִים עֲמוּ וְסָרִיסִי הַמֶּלֶךְ הִגִּיעוּ וַיִּבְהֲלוּ לְהַבִּיא אֵת הָמֹן אֶל הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר עָשְׂתָה אֶסְתֵּר" (שם פסוקים יג – יד). המן היה עם בגדים מלוכלכים ממה שזרקת עליו בתו, והוא אמר לסריסי המלך אני אונן כי עוד לא קברתי את בתי, ואיני יכול לשתות יין, אך הם אמרו לו שימהר לבא אל המשתה, וכשבא עם בגדיו המלוכלכים כל אחד התרחק ממנו.

^מ **וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ** – אומר בעל הבא"ח, שהמן ואשתו לקחו שלוש קוביות לשחק בהם, ואמרה זרש להמן: בא ונראה מהו המזל שלך? וידוע שבכל קוביה, כל מספר שיוצא למעלה, המספר שתחתיו משלים לשבע, כגון: אם למעלה יוצא שש, למטה יש אחד, ואם למעלה חמש, למטה שניים.

לִפְנֵי לֹא-תוּכַל לֹא כִי-נָפֹל תִּפּוֹל לִפְנֵי^{מז}: (יד) עוֹדֶם מְדַבְּרִים עִמּוֹ וְסָרִיטֵי הַמֶּלֶךְ
הִגִּיעוּ וַיִּבְהֻלוּ לְהִבְיֹא אֶת-הֶמֶן אֶל-הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר-עֲשִׂתָּה אֶסְתֵּר: ז (א) וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ
וְהֶמֶן לִשְׁתּוֹת עִם-אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה: (ב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר גַּם בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי
בַּמִּשְׁתָּה הָיִין מִה-שְּׂאֵלְתָךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְתִנָּתֶן לָךְ וּמִה-בִּקְשָׁתְךָ עַד-חֲצֵי הַמַּלְכוּת
וְתַעֲשֶׂ: (ג) וַתַּעַן אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר אִם-מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ וְאִם-עַל-
הַמֶּלֶךְ טוֹב תִּנָּתֶן-לִי נַפְשִׁי בְּשִׂאֲלָתִי וְעַמִּי בְּבִקְשָׁתִי: (ד) כִּי נִמְכַּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי
לְהַשְׁמִיד לַהֲרֹג וּלְאַבֵּד וְאֵלֹהִי לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת נִמְכַּרְנוּ הַחֲרָשְׁתִּי כִּי אֵין הַצָּר שׁוּנָה
בְּנֹזֶק הַמֶּלֶךְ: ס (ה) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחֲשִׁירוּשׁ וַיֹּאמֶר לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה מִי הוּא זֶה

לקח המן שלוש קוביות וזרקם, ויצאו לו המספרים: שלוש, שלוש, אחד – דהיינו, אגג. אמרה לו אשתו:
בא ונראה מה יש למטה בקוביה. לקחו את מספר שלוש והפכוהו ויצא ארבע, לקחו את מספר אחד
והפכוהו, יצא שש, לקחו את מספר שלוש השני והפכוהו ויצא ארבע – כלומר דוד. אמרו המן ואשתו
הנה נצחנו את דוד. אך השאירו את הקוביות כמו שהם, את דוד למעלה, ואת אגג למטה. וזהו שכתוב
ברמז "וירם מאגג מלכו ותנשא מלכותו", של דוד. ועל דרך בדיחותא אומרים, זהו מה שאנו עושים
ונהפוך הוא".

^{מז} **כי נפול תיפול לפניו** – מהי קללה זו שקללה אותו זרש אשתו? ומפרש בעל הבא"ח: זרש אומרת
להמן, אתה משנה למלך, אדם חשוב ונכבד, ואתה כתבת שיעשו כבוד לנשים, ועל כן אתה צריך לקנות
לי בגדים חדשים, אמר לה המן: תראי המשכורת שלי קטנה מאוד, אין לי כסף. שמעה זרש את מה
שהמן סיפר במשתה היין, את רוב עושרו ורוב בניו, אמר לו: הנה עושרך, ואין לך כסף לקנות לי
בגדים!! על כן נתנה לו את העצה הזו ואמרה לו נפול תפול לפניו.

אומרים חז"ל שהמן בדק את עצמו על העץ וראה אם זה עובד, ויצתה בת קול ואמרה "לך נאה לך
יאה". וכלשון התרגום (על פסוק יד מפרק ה): "קם המן רשיעא למנסיא צליבא בקומתיה נפקת בת
קול משמיא ואמרת ליה יאה המן רשיעא ולך שפר בן המדתא". לשם מה עשה זאת, לנסות בעצמו על
העץ? אלא כתוב בהלכה, אם אדם חייב מלקות, מפשיטים את בגדו העליון ומלקים אותו, שליש
מלפניו, מימין, ומשמאל, ומעמידים אותו על יד עץ כדי שלא יברח. ואם לקחו אדם וקשורוהו, ומתוך
הבהלה הטיל מימיו, מתירים לו את החבל ופטור, כיון שנקלה לעיניהם.

המן פחד שמא העץ אינו חזק וישבר, ואז יפטרו את מרדכי, ומטעם זה בדק את עצמו על העץ, אחרת
לא מובן מדוע עשה זאת. ומאחר שמדד את עצמו על העץ, אמרו לו מהשמים שעץ זה מתאים לו.

וְאִי־זֶה הוּא אֲשֶׁר־מִלְאֹו לִבּוֹ לַעֲשׂוֹת כְּו"ה: (ו) וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צָר וְאוֹיֵב הָמָן

^{מח} מי הוא זה ואיזה הוא... – אומרים המפרשים שהיתה צריכה לומר לו, זה אתה רמאי ושקרן, וכי אתה לא עשית זאת?! ואומרת הגמרא (מגילה דף י"ד ע"א) שגם אחשורוש רצה להשמיד את עם ישראל, וז"ל: "משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה? לשני בני אדם לאחד היה לו תל בתוך שדהו, ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו. בעל חריץ אמר מי יתן לי תל זה בדמים, בעל התל אמר מי יתן לי חריץ זה בדמים, לימים נזדווגו זה אצל זה, אמר לו בעל חריץ לבעל התל מכור לי תילך, אמר לו טול אותה בחנם והלואי".

ובא המלאך גבריאל ואמר לאסתר, אל תתקוטטי עם שניהם בבת אחת, אלא תכי אחד אחד, קודם את המן ואח"כ את אחשורוש. מעין זה מספרת הגמרא (ע"ז דף י' ע"א) על הקיסר אנטונינוס שהיתה לו בעיה עם אנשי רומי, והוא בקש מרבנו הקדוש שישלח לו תשובה בנידון. רבנו הקדוש חשש לענות לקיסר, ומה עשה? הוא ירד לגינתו ובכל יום תלש צנון אחד. חזר השליח לקיסר ותיאר את מעשיו של רבנו, הבין הקיסר שהתשובה היא לא להלחם עם כל שונאיו בבת אחת, אלא יש להלחם איתם אחד אחד.

ואז "וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צָר וְאוֹיֵב הָמָן הָרָע הַזֶּה וְהָמָן נִבְעֵת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶכָּה". ואח"כ כתוב "וְהַמֶּלֶךְ קָם בַּחֲמָתוֹ מִפְּשִׁתָּהּ הָיִין אֶל גִּנַּת הַבֵּיתוֹ וְהָמָן עָמַד לְבָקֵשׁ עַל נַפְשׁוֹ מֵאֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָּה וְכו' וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּנַּת הַבֵּיתוֹ אֶל־בֵּית מִשְׁתֵּה הַיַּיִן, וְהָמָן נִפֵּל עַל־הַמֶּסָּה אֲשֶׁר אֶסְתֵּר עָלֶיהָ, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, הֲגַם לִקְבֹּשׁ אֶת־הַמֶּלֶכָּה עִמִּי בַּבַּיִת; הַדָּבָר, יָצָא מִפִּי הַמֶּלֶךְ, וּפְנֵי הָמָן, חָפוּ". אומרים חז"ל, כשיצא המלך לגינת הביתו, באו מלאכים והחלו לחתוך את העצים שבגינה, וכששאל אותם המלך מי אמר לכם לעשות כן, אמרו לו שהמן ציוה לחתוך את העצים הללו.

אומר הרב חיד"א ע"ה, וכי מותר למלאכים לשקר? והוא עונה, על עם ישראל נאמר "נצר מטעיי", הם הנטיעות של הקב"ה, והמן באמת התכוון לחתוך עצים אלו, היינו להשמיד את עם ישראל, אבל לבסוף תלו אותו על העץ.

הָרַע הַזֶּה^{מט} וְהָמָן נִבְלַעַת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶכָּה: (ז) וְהַמֶּלֶךְ קָם בַּחֲמָתוֹ מִמִּשְׁתֵּה הַיָּיִן אֶל־גִּגַּת הַבֵּיתָן וְהָמָן עָמַד לִבְקֹשׁ עַל־נַפְשׁוֹ מֵאַסְתֵּר הַמֶּלֶכָּה כִּי רָאָה כִּי־ כָלְתָהּ אֵלָיו הָרָעָה מֵאַת הַמֶּלֶךְ: (ח) וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּגַּת הַבֵּיתָן אֶל־בֵּיתוֹ מִשְׁתֵּה הַיָּיִן וְהָמָן נָפַל עַל־הַמִּטָּה אֲשֶׁר אָסְתֵּר עָלֶיהָ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲגַם לִכְבוֹשׁ אֶת־הַמֶּלֶכָּה עִמִּי בַּבַּיִת הַדָּבָר יֵצֵא מִפִּי הַמֶּלֶךְ וּפְנֵי הָמָן חָפוּ: ס (ט) וַיֹּאמֶר חֲרִבּוֹנָה^{נא} אַחֲרַי מִן־

^{מט} **המן הרע הזה** – למה אמרה אסתר לאחשורוש "המן הרע הזה"? וכי המן בלבד לא מספיק לו. אלא מסביר הבא"ח (בספרו קרן ישועה על המגילה) שיש לזה כוונות על פי הקבלה והסוד שהתכוונה אסתר. ועוד, שבכל דור ודור יש המן שלו. והיא מתכוונת להמן זה שעומד מולה. הסביר עוד גאון עוזנו ותפארתנו בעל ה'בן איש חי' זיע"א, כי המן היה שיא הטומאה סטרא אחרא, זרע עמלק, אבל היה בו ניצוץ קדושה כלשהו, שהרי זכה ומבני בניו לימדו תורה בישראל, לכן אמרה "הרע הזה" ולא הניצוץ הטוב שבו.

ועוד הסביר, ששמו של המן יש בו מילוי כשמו של המן, ה – ה"ה, מ – מ"ם, נ – נו"ן, אבל יש תוספת וא"ו, וזו כנגד ניצוץ הקדושה. ורבינו האר"י הקדוש אומר שבפורים צריך לשתות עד שאומר 'ברוך המך' – כלומר, ברוך הניצוץ של הקדושה שבהמן ולמשוך אותו הניצוץ.

^י **ופני המן חפו** – יש שנוהגים ללבוש מסכות וכן להתחפש בפורים, והוא על פי מה שכתוב "ופני המן חפו". ויזהר שלא יתחפש להמן או לכל אלו הרוצים להשמיד להרוג ולאבד ל"ע, אלא יתחפש לדבר חשוב כגון למשה רבנו, אהרן הכהן, או לאדם זקן וכדו'.

הטעם העיקרי שנהגו להתחפש הוא, כדי שכל מי שזקוק לצדקה יוכל לפשוט ידו על ידי ששם מסכה על פניו וכך לא יבא לידי בושה, וכל הפושט ידו נותנים לו.

מסופר על אבא ובנו שהיו הולכים בדרך לאחר שנגמר פורים, והנה רואה הבן אדם אחד שנכנס לחנות לקנות עוגה. התפלא הבן על כך ואמר לאביו: אבא, אמש בקשתי ממך דמי פורים ואמרת לי שחלקת הכל לאביונים, וא"כ מאיפה לאותו אדם כסף לקנות עוגה אם הוא גם כן חילק את כל כספו לעניים? א"ל האבא: מי אמר לך שהוא לא מהמקבלים והוא בעצמו עני?!

^{נא} **ויאמר חרבונה** – האבן עזרא מסביר שפני המן חפו, כי כיסו את פניו. ובהמשך כתוב שחרבונה אמר לאחשורוש "גם הנה העץ". יש אומרים שחרבונה היה בעצה אחת עם המן וכשנפל המן, חזר בו. ויש אומרים שהיה זה אליהו הנביא.

הסריסים לפני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך עמד בבית המן גבה חמשים אמה ויאמר המלך תלהו עליו: (י) ויתלו את המן על העץ²² אשר הכין למרדכי וחמת המלך שככה: פ ח(א) ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש לאסתר המלכה את בית המן ערר היהודים ומרדכי בא לפני המלך כיהגדה אסתר מה הוא לה: (ב) ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי ותשם אסתר את מרדכי על בית המן: פ (ג) ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפל לפני רגליו ותבק ותתחנן לו להעביר את דעת המן האגגי ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים: (ד) ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב ותקם אסתר ותעמד לפני המלך: (ה) ותאמר אם על המלך טוב ואם מצאתי חן לפניו וכשר הדבר לפני המלך וטובה אני בעיניו יכתב להשיב את הספרים מחשבת המן בן המדתא האגגי אשר כתב לאבד את היהודים אשר בכל מדינות המלך: (ו) כי איכבה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ואיכבה אוכל וראיתי באבדן מולדתי: ס (ז) ויאמר המלך אחשוורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית המן נתתי לאסתר ואתו תלו על העץ על אשר שלח ידו ביהודים: (ח) ואתם כתבו על היהודים פטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך ככתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין

שואל בעל ה'בן איש חי' זיע"א, לפי הדעה שחרבונה היה בעצה עמו, מדוע סיפר רק עכשיו, הרי עוד קודם לכן כשהמלך קם בחמתו היה צריך לספר? אלא יש לנו כלל שמודה במקצת חייב שבועה מדאורייתא, וכופר בכל – פטור, כי אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו (אלא שחכמים תקנו את שבועת היסת). והנה, חרבונה לא יכל לדבר נגד המן בפניו, אבל כשכיסו את פניו – אז אמר "גם הנה העץ".

²² ויתלו את המן על העץ – יש שואלים האם הכתוב "לא תלין נבלתו על העץ" שייך גם בגוים? אם גם נבלת גוי אסור להניחה על העץ, הרי המן ובניו לא היו בבת אחת על העץ, כי המן נתלה בניסן, ובניו נתלו י"א חודש אחר כך באדר.

ויש אומרים שאסתר בהוראת שעה למען יראו הגויים ויראו השאירה את המן על העץ עד חודש אדר (ועיין תורה לשמה סי' שכ"א ותרגום שני בסופו על פסוק י"ד החשבון והמרחק בין המן לבניו).

לְהַשִּׁיב^י: (ט) וַיִּקְרָאוּ סִפְרֵי-הַמֶּלֶךְ בְּעֵת-הָהִיא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא-חֹדֶשׁ סִיוָן
 בְּשָׁלוֹשָׁה יָמִים □ בּוֹ וַיִּכְתֹּב בְּכָל-אַשְׁרֵי-צִוָּה מְרַדְכִי אֶל-הַיְּהוּדִים וְאֶל
 הָאֲחֻשְׁרוּשִׁים וְהַפָּחוּת וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת אֲשֶׁר מִהֲדוּ וְעַד-כּוֹשׁ שִׁבְעַת יָמִים וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה
 מְדִינָה מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם וְעַם כָּלִשְׁנוּ וְאֶל-הַיְּהוּדִים כְּכַתְּבָם וְכָלִשְׁנוֹם: (י)
 וַיִּכְתֹּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אֲחֻשְׁרוּשׁ וַיַּחֲתֶם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הָרָצִים
 בְּסוּסִים רַבִּי הָרַכְשׁ הָאֲחֻשְׁתָּרְנִים בְּנֵי הָרַמְּקִים: (יא) אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ לַיְּהוּדִים
 אֲשֶׁר בְּכָל-עִיר-וָעִיר לְהַקְהֵל וּלְעַמּוֹד עַל-נַפְשָׁם לְהַשְׁמִיד וּלְהַרְגַּ וּלְאַבֵּד אֶת-כָּל-
 חַיִּל עִם וּמְדִינָה הַצָּרִים אֲתָם טָף וְנָשִׁים וְשָׁלָלָם לְבוֹז: (יב) בַּיּוֹם אַחֵד בְּכָל-מְדִינֹת
 הַמֶּלֶךְ אֲחֻשְׁרוּשׁ בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים-עָשָׂר הוּא-חֹדֶשׁ אָדָר: (יג) פִּתְשָׁגוּ
 הַכְּתָב לְהַנָּתֵן דָּת בְּכָל-מְדִינָה וּמְדִינָה גָּלוּי לְכָל-הָעַמִּים וּלְהִיּוֹת הַיְּהוּדִים
 הַיְּהוּדִים עֲתוּדִים עֲתִידִים לַיּוֹם הַזֶּה לְהַנָּקָם מֵאִיְבֵיהֶם: (יד) הָרָצִים רַבִּי הָרַכְשׁ
 הָאֲחֻשְׁתָּרְנִים יֵצְאוּ מִבְּהָלִים וּדְחוּפִים בְּדָבָר הַמֶּלֶךְ וְהָדָת נִתְּנָה בְּשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה: פ

^י **אין להשיב** – ואמרו המפרשים, אם כבר נצחנו את המן לשם מה הולכים ומוסיפים עוד יום אחד? אלא אחשורוש היה רשע יותר מהמן והוא בא ואומר למרדכי "כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב" – פתאום אחשורוש נעשה לאיש חוק ואיש מוסרי. אבל כשרצו להרוג את כל היהודים הוא לא שומר חוק, וכ"ש שזה לא מוסרי. ומה שבקשה אסתר עוד יום אחד, כדי להרוג את העמלקים. ואומר מרדכי למלך, במקום שיהא כתוב "יהרגו היהודים" נשנה רק את הניקוד ונכתוב "יהרגו היהודים", אתה המלך הרי טוען כי כתב שנכתב ונחתם וכו' אין להשיב, נכון אין מחזירים את "ההוראה", רק מפרשים אותה (ועיין מהר"ם שיף סוף מסכת חולין).

(טו) וּמֶרְדֵּכִי יֵצֵא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִבוֹשׁ מַלְכוּת^{טז} תִּכְלֹת^{יז} וְחֹזֵר וְעֵטְרָת זָהָב גְּדוּלָּה וְתִכְרִיךְ בּוֹץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוֹשֵׁן צָהֳלָה וְשִׁמְחָה: (טז) לַיהוּדִים הֵיטָה אֹרְחָה^{יח}

^{טז} **בלבוש מלכות... ותכריך בוץ וארגמן** – הפשט הוא, שמרדכי יצא לבוש עם חמשה סוגי בגדים, ולא שבבגד אחד היה את כל הנ"ל. ויש מבארים: תכלת – רומז לציצית, אמר מרדכי אני רוצה ללכת עם ציציות כדי שגם כשאהיה משנה למלך אזכור שאני יהודי (כמו שכתוב אצל אסתר "ואת שבע הנערות הראויות לתת לה" – שלכל אחת נתנה שם של יום, זו נקראת 'יום ראשון' וזו 'יום שני' וכן הלאה, כדי שתזכור מתי שבת). גם לדוד המלך היתה עטרת זהב גדולה, וכתוב שהיה משקלה ככר זהב. וכיצד הניח משקל כזה על ראשו? אלא היה לו כמין אבן שואבת שהחזיקה את העטרה מעל ראשו באויר (עיין תוס' ע"ז דף מ"ד ד"ה אבן).

יוסף הצדיק נתן לבנימין חמש חליפות שמלות – יוסף הצדיק נמכר בגלל שאביו הפלה אותו משאר אחיו ועשה לו כתונת פסים, מה שגרם לקנאה גדולה ולהמשך השתלשלות הדברים. ולכן הזהירו חז"ל (שבת י' ע"ב) שלא יפלה אדם בין בניו. והנה יוסף הצדיק, במקום שישמור עצמו בדבר שהוא נכווה בו, הנה הוא נוהג בהפליה גלויה כלפי בנימין ונותן לו חמש חליפות שמלות ושלוש מאות כסף, ותימה הדבר?

אלא, שסבר יוסף שאמנם אב צריך להזהר שלא להפלות בין הבנים, אבל אח יכול להפלות את אחד מאחיו על פני שאר האחים, ולא חוששים לשנאה משום כך. ולדעת הגר"א גם אח צריך להזהר בזה, ויוסף באמת נתן לבנימין חמש חליפות שמלות שביחד הגיעו למחיר של חליפה אחת שנתן לאחים. ועשה כן כדי לרמוז לו שמרדכי הצדיק שעתיד לצאת ממנו, ילבש בגדי מלכות שבהם חמשה בגדים ככתוב "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה" (אסתר ח, טו).

^{יז} **תכלת** – מרדכי נקרא בשם "מרדכי היהודי", כי יהדותו היתה ניכרת לעיני כל. בין אם לבש שק ואפר ובין אם לבש בגדי מלכות התמיד והקפיד על מצות הציצית "תכלת". אמרו למרדכי, עכשיו אתה צריך ללבוש בגדי מלכות ולא בגדים שהבאת מארץ ישראל. אמר להם מרדכי "לבוש מלכות – תכלת"! אין לי בגדי מלכות יותר מאשר מצות הציצית שיש בה תכלת ושקולה היא ככל התורה כולה.

^{יח} **ליהודים הייתה אורה** – דרשו חז"ל (מגילה ט"ז ע"ב): אורה – זו תורה, שמחה – זה יום טוב, ששון – זו מילה, ויקר – אלו תפילין. ואומר רש"י: מלמד שעל כולם גזר המן שלא יקיימו, וכשנתלה חזרו הכל לקיימם.

וְשִׂמְחָה וְשִׂשׂוֹן וְיִקְרָא: (יז) וּבְכָל-מִדְיָנָה וּמִדְיָנָה וּבְכָל-עִיר וָעִיר מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר-
הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מִגֵּיעַ שִׂמְחָה וְשִׂשׂוֹן לַיהוּדִים מִשְׂתָּה וַיּוֹם טוֹב וְרַבִּים מֵעַמִּי הָאָרֶץ

וכתוב (משלי ו, כג) "כי נר מצוה ותורה אור", ומדוע כתוב במגילה "אורה"? אלא מכאן והלאה הבינו שהתורה היא לא לפְּרֹט אלא לכל, כמו פריה ורביה כאשה שפרה ורבה, להמשיך ללמוד והעיקר ללמד.

ועיקר העיקרים הוא שצריך לזכור שהשמחה שישנה בחדש אדר אינה שמחה של קלות ראש, אלא שמחת התורה, וכמו שהגמרא במגילה (טז ע"ב) אומרת "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, אמר רב יהודה אורה - זו תורה, וכן הוא אומר כי נר מצוה ותורה אור". ומובא במדרש על פסוק זה שאחרי הנס וההצלה שהיתה ליהודים באותה תקופה, חזרו ועסקו בתורה.

דודי הרה"ג יהודה צדקה זצ"ל - ראש ישיבת 'פורת יוסף' היה אומר, כל הזמן חשבו שפוליטיקה תעזור - אחות לנו בבית המלך, ואסתר תדבר עם אחשורוש והמן ותזמין אותם לסעודה וכו'. והנה ראו שלא עזר כלום. מה עשה מרדכי? לקח את הילדים וישב ולמד אתם תורה. אמר הקב"ה מה הקול הזה שאני שומע? אמרו לו מרדכי לומד תורה עם תלמידיו הלכות עומר. אמר הקב"ה אם הם לומדים תורה אני אציל אותם. וכשבא המן וראה אותם לומדים, שאל אותם במה אתם עוסקים? אמר לו בהלכות עומר. אמר להם המן: כמה עומר אתם מביאים לבית המקדש, האם במשקל טון? אמרו לו: לא טון, אלא רק קומץ קטן. אמר המן: בא קומץ שעורים שלכם ודחה עשרת אלפים ככר כסף שלי. כח התורה דוחה את כל עשרת אלפים ככר כסף של המן (עיין מגילה דף ט"ז ע"א, ומדרש רבה אסתר פרשה י').

וחז"ל אומרים שהמן עשה חשבון כמה חצאי שקלים נתנו עם ישראל ורצה לתת כנגדם את עשרת ככר כסף. אבל ה' הפר עצתו וקלקל מחשבתו והשיב לו גמולו בראשו (ועיין תוס' שם ד"ה ודחי).

אנחנו אומרים לקב"ה רבש"ע, תראה כמה תורה יש באר"י ובכל העולם כולו, כמה בני ישיבות יש שעוסקים בתורה, ובכל מקום ומקום יש גם נדיבים שעוזרים לבני תורה. וכתוב "בצדקה תיכונני", וכתוב "ואני זאת בריתי" ובא לציון גואל - מגיע לנו שהקב"ה ישלח לנו משיח צדקנו במהרה בימינו, וכן יהי רצון ונאמר אמן.

^{יז} **ויקרא** - לתפילין ישנו קשר עם פורים וכדברי הגמרא על הכתוב "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקרא" - ויקר, אלו תפילין, שנאמר "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" (מגילה טז ע"ב). ופירש"י שם שהמן הרשע גזר על כולם שלא ילמדו תורה ולא יניחו תפילין וכו'. מרדכי לא הניח תפילין כי היה חול המועד פסח. אמר המן: כעת כשאין למרדכי תפילין, אינו יכול להפחידני. אמרו לו כתוב (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", ואומרים חז"ל: אלו תפילין שבראש, ולמרדכי היו תפילין בתוך ראשו, ואינו צריך תפילין בפועל.

מִתִּיהִידִים^{נח} כִּי־נִפְּל פַּחַד־הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם: ט(א) וּבִשְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ הוּא־חֹדֶשׁ אֶדָּר
בְּשִׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ לְהַעֲשׂוֹת בַּיּוֹם אֲשֶׁר שָׁפְרוּ אֲבוֹתֵי
הַיְּהוּדִים לְשָׁלוֹט בָּהֶם וְנִהְפְּוּ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלֹטוּ הַיְּהוּדִים^{נט} הֵמָּה בְּשִׁנְאֵיהֶם: ט(ב)
נִקְהָלוּ הַיְּהוּדִים בְּעֲרִיָּהֶם בְּכָל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ לְשָׁלַח יָד בַּמִּבְקָשִׁי רָעָתָם
וְאִישׁ לֹא־ עָמַד לִפְנֵיהֶם כִּי־נִפְּל פַּחַדָּם עַל־כָּל־הָעַמִּים: (ג) וְכָל־שְׂרֵי הַמְּדִינֹת

כתוב בבא"ח (ש"ר הלכות פורים אות ט'): "וכשאומר 'ויקר' - ישים ידיו על התפילין וינשק, וכשאומר
'את אגרת הפורים' - ינענע המגילה בתיבת אגרת". וביום פורים - שקוראים את המגילה וספר התורה
נמצא על הבימה, כשאומר "אורה" ינשק את ספר התורה, כי אורה זו תורה. ואומר רש"י, מלמד שעל
כולם גזר המן, לא ללמוד תורה, ולא להניח תפילין, ולא יו"ט, ולא ברית מילה, כי ידע שאלו היסודות
של היהדות (ועין לרש"י במסכת מגילה דף ט"ז ע"ב).

^{נח} **ורבים מעמי הארץ מתיהדים** - גזירת המן ניתנה בי"ג בניסן והתבטלה בפועל כעבור שבעים יום
בכ"ג בסיון. באותם ימים ישראל היו בפחד גדול שמא הגזירות יתקיימו להשמיד להרוג ולאבד. ואף על
פי שפחדו פחד גדול איש מהם לא התחמק ולא השתמט מיהדותו ללכת לרעות בשדות זרים. אבל אצל
הגויים כאשר הם רואים שמרדכי מצליח ועושה חיל והמן נפל, מיד "ורבים מעמי הארץ מתיהדים,
ברוך המבדיל בין קודש לחול, בין ישראל לעמים.

^{נט} **ונהפוך הוא, אשר ישלטו היהודים** - וזהו שאומר דוד המלך ע"ה בתהלים (קיט, נט) "חישבתני
דרכי ואשיבה רגליי אל עדותיך", כשהיה דוד המלך רוצה ללכת לבית המדרש ללמוד תורה היה היצר
הרע מסית אותו ואומר לו 'וכי מתאים למלך לשבת עם פשוטי העם ולהתיש את כוחו בלימוד התורה,
הרי מלך אתה, ולך נאה ללכת ולצפות במרוצי סוסים, או במשחק כדורגל', וידוע שכל הגדול מחברו
יצרו גדול הימנו (סוכה נ"ד). מה היה עושה דוד המלך? הוא היה אומר לעגלון שיסיע אותו לכל מיני
דרכי תענוגות, ואז היה היצר מסיר את ה"כבודות" ממנו, ובאמצע הדרך היה דוד המלך מסיט את
המרכבה לכיוון בית המדרש ומשאיר את היצר מבולבל ונבוך. וכשהיצר הרע רואה שהאדם נלחם בו,
הוא עוזב אותו ופונה לאדם אחר. ואנחנו אומרים ליצר הרע: גם אנחנו גם פקחים ויודעים כיצד
להסתדר איתך.

^ס **בשנאיהם** - לשון רבים. כי ישנם שני שונאים לאדם: עמלק ויצר הרע, שאז קיימו וקבלו כפול כנגד
שונא גשמי וכנגד שונא רוחני.

וְהֶאֱחָזְרְפָנִים וְהַפְחוֹת וְעָשִׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ מְנַשָּׂאִים אֶת־הַיְּהוּדִים כִּי־נָפַל
 פֶּחֶד־מֶרְדֵּכִי עֲלֵיהֶם: (ד) כִּי־גָדוֹל מֶרְדֵּכִי בְּבֵית הַמֶּלֶךְ וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל־הַמְּדִינּוֹת
 כִּי־הָאִישׁ מֶרְדֵּכִי הוֹלֵךְ וְגָדוֹל: פ (ה) וַיָּכּוּ הַיְּהוּדִים בְּכָל־אִיְבֵיהֶם מִכַּת־חֶרֶב וְהָרָג
 וְאֶבְדָּן וַיַּעֲשׂוּ בְּשִׁנְאֵיהֶם כְּרָצוֹנָם: (ו) וּבְשׁוֹשָׁן הַבִּירָה הָרָגוּ הַיְּהוּדִים וְאַבְּדָר חֲמִשׁ
 מֵאוֹת אִישׁ: (ז) וְאֶת| פֶּרֶשְׁנֶדֶתָא וְאֶת| דְּלָפּוֹן וְאֶת| אֶסְפֶּתָא: (ח) וְאֶת| פּוֹרְתָא וְאֶת|
 אֶדְלָיָא וְאֶת| אֶרִידָתָא: (ט) וְאֶת| פֶּרֶמְשֶׁתָּא וְאֶת| אֶרִיסִי וְאֶת| אֶרְדִּי וְאֶת| וַיִּזְתָּא: (י)
 עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמֶן בְּיַד־הַמֶּלֶךְ עָרַר הַיְּהוּדִים הָרָגוּ וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם: (יא)
 בַּיּוֹם הַהוּא בָּא מִסְפָּר הַהֲרוּגִים בְּשׁוֹשָׁן הַבִּירָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: ס (יב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
 לְאַסְתֵּר הַמִּלְכָּה בְּשׁוֹשָׁן הַבִּירָה הָרָגוּ הַיְּהוּדִים וְאַבְּדָר חֲמִשׁ מֵאוֹת אִישׁ וְאֶת עֲשֶׂרֶת
 בְּנֵי־הָמֶן בְּשָׂאֵר מְדִינּוֹת הַמֶּלֶךְ מָה עָשׂוּ וּמַה־שִּׁאֲלָתָהּ וַיִּנָּתֶן לָהּ וּמַה־בִּקְשָׁתָהּ עוֹד
 וְתַעֲשֶׂ: (יג) וְתֹאמַר אֶסְתֵּר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יִנָּתֶן גַּם־מֹחֵר לַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן
 לַעֲשׂוֹת כְּדֵת הַיּוֹם וְאֶת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי־הָמֶן יִתְּלוּ עַל־הָעֵץ: (יד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהַעֲשׂוֹת
 כֹּן וְתִנָּתֶן דָּת בְּשׁוֹשָׁן וְאֶת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי־הָמֶן תִּלְוֶיָּהּ: (טו) וַיִּקְהֲלוּ הַיְּהוּדִים
 אֲשֶׁר־בְּשׁוֹשָׁן גַּם בַּיּוֹם אַרְבַּעַה עָשׂוֹר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וַיַּהֲרֹגוּ בְּשׁוֹשָׁן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ
 וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם: (טז) וּשְׂאֵר הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּמְדִינּוֹת הַמֶּלֶךְ נִקְהָלוּ וַעֲמֹד

^ס **ואת עשרת בני המן תלו** – בגמרא מגילה (ט"ו:): הובאו דעות שונות בין חז"ל, כמה בנים היו לו להמן. יש אומרים שהיו לו שלוש, ויש שאמרו שבעים ויש שאמרו מאתיים ושמונה, אך למעשה נתלו רק עשרה מבניו. והפשט הוא שאלו היו חשובי בניו.

ואמנם רש"י למד אותנו שדווקא בנים אלו נתלו כיון שהם כתבו שטנה על המתנחלים והמתיישבים בירושלים. בגלל רשעותם והיותם בני המן יכלו גם להיות עניים ומחזירים על הפתחים, אבל אותם בנים שמנעו את ישראל מלהתיישב בירושלים זה חמור מאוד ולכן דווקא אותם תלו. ועוד אומרים חז"ל שהם היו ראשי גייסות. ואומרים חז"ל שכל הנסים במגילה אירעו בפסח, ולכאורה היינו צריכים לחגוג את פורים בפסח, אלא מכיון שמחשבת המן היתה על יום י"ג על כן חוגגים את פורים בחדש אדר.

על-נפשם וְנוֹחַ מֵאִיְבֵיהֶם וְהָרֹג בְּשִׁנְאֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים אָלָף וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ
 אֶת-יָדָם: (יז) בְּיוֹם-שְׁלֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אָדָר וְנוֹחַ בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר בּוֹ וַעֲשֶׂה אֹתוֹ יוֹם
 מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה: (יח) וְהַיְּהוּדִים אֲשֶׁר-בְּשׁוֹשָׁן נִקְהָלוּ בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר בּוֹ
 וּבְאַרְבַּעָה עָשָׂר בּוֹ וְנוֹחַ בְּחִמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ וַעֲשֶׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה: (יט) עַל-
 כֹּן הַיְּהוּדִים הַפְּרוּזִים הַפְּרֻזִּים הַיֹּשְׁבִים □ בְּעָרֵי הַפְּרוּזוֹת עֲשִׂים אֵת יוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר
 לְחֹדֶשׁ אָדָר שְׁמִינִי וּמִשְׁתָּה וְיוֹם טוֹב וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ: פ (כ) וַיִּכְתֹּב
 מְרִדְכִי אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל-כָּל-הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל-מְדִינֹת
 הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁירוּשׁ הַקְּרוּבִים וְהַרְחוֹקִים: (כא) לְקִים עֲלֵיהֶם לַהֲנוֹת עֲשִׂים אֵת יוֹם
 אַרְבַּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אָדָר וְאֵת יוֹם-חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל-שָׁנָה וְשָׁנָה: (כב) בְּיָמֵים
 אֲשֶׁר-נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאִיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נִהְפָּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה וּמֵאֲבֵל
 לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ^כ וּמִתְּנוֹת
 לְאֶבְיוֹנִים^כ: (כג) וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר-הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר-כָּתַב מְרִדְכִי

^כ **ומשלוח מנות איש לרעהו** – אומר בעל 'מנות הלוי' (ורבי שלמה אלקבץ ע"ה), כל טענת המן
 הרשע היתה ש"ישנו עם מפוזר ומפורד", ולכן אמר מרדכי לאסתר דוקא ביום זה נתחזק ונשלח מנות
 איש לרעהו, כדי להרבות באהבה ואחוה שלום ורעות, ולהראות שאנו מאוחדים.

ידוע שהמלבי"ם היה מתווכח הרבה עם ה"משכילים" שהיו בדורו (ה"רפורמים" של היום). פעם פגש
 אותו "משכיל" אחד ביום פסח בבוקר, והתפלא לראות שהמלבי"ם הקדימו בברכת "שלוש" ו"מה
 שלומך" במאור פנים מיוחד. אמר לו ה"משכיל" מה יום מיומנים, והרי אני לא מכירך. אמר לו
 המלבי"ם וכי אתה לא יודע שאנחנו "קרובים"? והסביר לו המלבי"ם שאך אתמול בלילה קראו בהגדה
 "אחד חכם ואחד רשע", הרי שהם "קרובים" האחד לשני כי בציור של ארבעה בנים מצוייר החכם יל יד
 הרשע. פעם רצה "משכיל" אחד להקניט את המלבי"ם ושלח לו "משלוח מנות" עוגה בצורה של חזיר.
 ביקש המלבי"ם מהשליח להמתין לו וביקש שיאפו לו עוגה בצורת רב ובצורת כבש, ושלח לאותו
 משכיל בחזרה. גיחכו ה"משכילים" על הדבר, ולמחרת כשפגשם אמר להם בנוהג שבעולם שאדם שולח
 לרעהו את תמונתו, אני מאוד מודה לכם על ששלחתם לי את "תמונתכם" ואני שלחתי לכם בתמורה
 את שלי, והפכו פניהם כשוקלי הקדרה (גם על טפשותם שלא הבינו את כוונתו).

^כ **ומתנות לאביונים** – מסופר על עשיר גדול שבכל שנה ביום פורים היה מנהגו לחלק צדקה לעניים.
 פעם אחת ביום פורים החליט העשיר שאחרי התפילה הוא ילמד. מיד הוא לקח 'חוק לישראל' והתחיל

אֲלֵיהֶם: (כד) כִּי הָמֹן בְּיַהֲמֻדָּתָא הָאֲגָגִי צִרְרָא כָּל־יִהוּדִים^{סד} חָשַׁב עַל־יִהוּדִים
 לְאַבְדָּם וְהַפִּיל פּוֹר' הוּא הַגּוֹרֵל לְהָמָם וְלְאַבְדָּם: (כה) וּבְבֹאֵהּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר
 עִם־הַסֵּפֶר יָשׁוּב מִחֲשַׁבְתּוֹ הָרַעָה^{סה} אֲשֶׁר־חָשַׁב עַל־יִהוּדִים עַל־רֹאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ
 וְאֶת־בְּגָדוֹ עַל־הָעֵץ: (כו) עַל־כֵּן קָרָא לְיָמִים הָאֵלֶּה פּוֹרִים עַל־שֵׁם הַפּוֹר עַל־כֵּן
 עַל־כָּל־דְּבָרֵי הָאֲגָרָת הַזֹּאת וּמָה־ רָאוּ עַל־כִּכָּה וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם: (כז) קִיּוּמוֹ
 וְקִבְלוֹ הִיְהוּדִים^{סו} עֲלֵיהֶם וְעַל־זִרְעָם וְעַל כָּל־הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבֹר לְהִיּוֹת

ללמוד, ועיין ברש"י ובשאר מפרשים וכו'. הענינים שהיו רגילים לבא ולקבל ממנו צדקה בכל פורים, באו לביתו אך העשיר לא שם. בצר להם הם פנו לרב ואמרו שהעשיר לא נמצא. הלך הרב לבית העשיר לבדוק שמא הוא חולה. והנה אשת העשיר אומרת לו כי בעלה לומד בבית הכנסת. הלך הרב ודפק על הדלת אך אין עונה, ושוב דפק בחזקה ואמר לעשיר שיפתח. משפתח העשיר את הדלת אמר לו הרב, אתה עכשיו צריך לחלק צדקה לעניים, ומה שאתה עושה כעת זה עצת היצר הרע שאומר לך תלמוד תורה כדי שלא תקיים דבר בעיתו מה טוב – את מצוות הצדקה. ובפרט שהעניים עיניהם תלויות במתנות לאביונים (ועיין מגילה דף ד' ע"ב בסוף העמוד "מפני שעניניהם של עניים נשואות במקרא מגילה").

^{סד} **צור כל היהודים** – במגילה המן מתואר בשם "צור כל היהודים". והסבירו המפרשים שנקרא כך משום ששנאתו ליהודים היתה כל כך שורשית שהוא לא שנא רק את מרדכי או את יהודי שושן בלבד, אלא הוא שנא את כל היהודים שבכל העולם. משמעות המלה "צורר" היא מלשון "איש צר ואויב". ויש מפרשים ש – "צורר" מלשון צורר, שהמן גרם לכל היהודים להתאחד ולהיות כמו צורר אחד, וכדברי אסתר המלכה למרדכי "לך כנוס את כל היהודים" (אסתר ד, טז).

^{סה} **אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה** – אומר הרב חיד"א ע"ה על הפסוק הנ"ל בדרך רמז, אם האדם עומד להתפלל ועלו לו מחשבות לא טובות, יתפלל מתוך ספר, מתוך סידור, ואז תשוב מחשבתו הרעה.

^{סו} **קיומו וקבלו היהודים** – אומרים חז"ל כל המעלה של פורים זה קיומו וקבלו – קיימו מה שקבלו כבר. כשבא הקב"ה ורצה לתת את התורה לעם ישראל במתן תורה, הוא כפה עליהם הר כגיגית ואמר להם אם תקבלו מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, כלומר קבלת התורה היתה מתוך כפיה ועד אז לא למדו מתוך שמחה (ועיין שבת דף פ"ח ע"א). ואמרו חכמי הסוד לכאורה קשה להבין כיצד כפה עליהם הר כגיגית. אבל הפשט הוא, כשבא הקב"ה ורצה לתת את התורה לעם ישראל, מיד הם אמרו 'נעשה ונשמע', וכיון שהשטן בא ורצה לבלבל אותנו, על כן כפה הקב"ה עלינו את ההר כגיגית – היינו נטל

עֲשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה בְּכַתְּבָם וּבְזִמְנָם בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה: (כח) וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה
נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים^ט בְּכָל־דָּוָר וְדָוָר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וַיָּמִי

מהם את כח הבחירה השלילית, ונתן להם את התורה בעל כרחם כיון שכבר אמרו 'נעשה ונשמע',
כלומר הכפיה היתה בצורה רוחנית).

אבל בזמן מרדכי ראו שאין מי שיעזור להם, ורק התפילות ולימוד התורה הם שעזרו, ואז הרגישו בערך
ובחשיבות של התורה הקדושה ועל כן קבלו עליהם ועל זרעם בשמחה ובטוב לבב, וזהו שכתוב
"לִיְהוָה הִתְּנָה אוֹרָה וְשִׁמְחָה" - אורה זו תורה. ויבואו אומות העולם בזמן המשיח ויראו את הקב"ה
נותן שכר לעם ישראל, והם יטענו מדוע אנו לא מקבלים שכר ? יאמר להם הקב"ה אתם לא רציתם
לקבל תורה ! אומרים לו האומות: וכי כפית עלינו הר כגיגית ? אומר להם הקב"ה: עם ישראל אמרו
'נעשה ונשמע' אתם לא אמרתם נעשה ונשמע, אך בואו ותקיימו מצוה קלה אחת והיא מצות סוכה,
ותקבלו שכר. וכתוב שהאומות כל אחד גונב מגו של חברו קרשים, וחברו גונב ממנו.

והיה אומר הרה"ג יצחק נסים זצ"ל מדוע כל אחד עולה לגג וגונב, שיעלה לגזזטרא ויגנוב ? אלא שכל
גזזטרא היתה מעל חברתה וא"א לעשות בה סוכה ולכן כל אחד היה עולה לגג. (ועיין במסכת ע"ז דף
ב' ע"ב. וכל קבלן שבונה בנין, יקפיד לעשות מרפסת סוכה לכל דירה, ולא יעשו סוכה קטנה רק כדי
שיכנס ראשו אלא סוכה גדולה).

^ט **והימים האלה נזכרים ונעשים** - אומרת הגמרא במסכת מגילה (יח, א): "כתיב הכא והימים
האלה נזכרין (ונעשין), וכתוב 'כתוב זאת זכרון בספר', מה להלן בספר אף כאן בספר, וממאי דהאי
זכירה קריאה היא, דלמא עיון בעלמא הוא, לא קא סלקא דעתך, דכתיב זכור יכול בלב, כשהוא אומר
לא תשכח, הרי שכחת הלב אמור, הא מה אני מקיים זכור, בפה". התוס' כותבים שקוראים הכל בלשון
הקודש, וז"ל (ברכות יג, א ד"ה בלשון הקודש) "בלשון הקדש נאמרה - פירש רש"י פרק שני דמגילה (יז,
ב ושם) לקרות בתורה. ולא נהירא דהא עזרא תיקן קריאת התורה ומקמי דאתא עזרא והיו למה לי.
וי"ל דמיירי בפרשיות המחוייבין לקרות דאורייתא כמו פרשת זכור אי נמי מקרא בכורים ודודי מעשר
ופרשת חליצה שמצוה בתורה לקרותן (אעפ"כ בכל לשון נאמרה בסיני שכל דבור ודבור שהיה יוצא
מפי הקב"ה היה מתחלק לשבעים לשון". מדברי התוספות רואים שכשה' אמר אנוכי וכו' היה נשמע
לכל לשון שבכל אומה בכל העולם כולו, וזאת כדי שלא יאמרו בשום אומה שלא מבינים ולא מקבלים
את מה שנאמר; ועוד כדי להראות את חובתם של ישראל שלא נאמרו הדברות אלא לעם ישראל,
ובשביל זה אמר אשר הוצאתיך ולא אשר בראתיך שידעו כולם שנאמר רק לעם ישראל). ועל כן טוב
לפני קריאת פרשת זכור לקרוא את 'לשם יחוד', ויש בסידור גם כמה דברים שכתובים שם בסוגריים
שהם על פי הקבלה, ואומרים את הלשם יחוד על קריאת הפרשה. ובכלל, בכל מצוה ומצוה צריך כוונה,

הפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יֵעָבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזִּרְעָם: ס (כט) וְתִכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמִּלְכָּה בֶּת-אֲבִיחַיִל וּמִרְדֵּכִי הַיְּהוּדִי אֶת-כָּל-תִּקְוָה לְקַיֵּם אֶת אַגַּרֵּת הַפּוּרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִיית: (ל) וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל-כָּל-הַיְּהוּדִים אֶל-שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מִלְּכוֹת אַחֲשֻׁרוּשׁ דְּבָרֵי שָׁלוֹם וְאַמֶּת: (לא) לְקַיֵּם אֶת-יְמֵי הַפָּרִים הָאֵלֶּה בְּזִמְנֵיהֶם כַּאֲשֶׁר קָיָם עֲלֵיהֶם מִרְדֵּכִי הַיְּהוּדִי וְאַסְתֵּר הַמִּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל-נַפְשָׁם וְעַל-זִרְעָם דְּבָרֵי הַצְמֻת וְזַעֲקָתָם: (לב) וּמֵאֲמַר אֶסְתֵּר קָיָם דְּבָרֵי הַפָּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בַּסֵּפֶר^ס: פ' (א) וַיִּשְׁם הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ מִסַּעַל-הָאָרֶץ וְאֵי הַיָּם: (ב) וְכָל-מַעֲשֵׂה תִקְוָה וְגִבּוּרָתוֹ וּפְרָשֶׁת גְּדֻלַּת מִרְדֵּכִי אֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ הָלֹא-הֵם כְּתוּבִים עַל-סֵפֶר

ולרוב הפוסקים לא יצא ידי חובה אם לא כיוון. ובפרט במצות קריאת שמע, לצאת ידי חובה, ופירוש המלים באחד וכו'.

^ס ונכתב בספר – חז"ל אומרים שבתחילה לא רצו החכמים לכתוב את מגילת אסתר, עד שאמרה אסתר כתבוני קבעוני לדורות, והסכימו הסנהדרין והכניסו את מגילת אסתר בתוך כ"ד ספרי התנ"ך, ולכן אומרים מגילת אסתר ולא מגילת מרדכי, וז"ל הגמרא במסכת מגילה (ז, א): "אמר רב שמואל בר יהודה, שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות. שלחו לה, קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות. שלחה להם, כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס. רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו. בכוליה סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעיל רבי יונתן, שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות. שלחו לה הלא כתבתי לך שלישים, שלישים ולא רבעים. עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה 'כתב זאת זכרון בספר', כתב זאת – מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, זכרון – מה שכתוב בנביאים, בספר – מה שכתוב במגילה".

ומסביר בעל ה'בן איש חי' זיע"א, שפעם אחת שאלו את אחד הרבנים למה אתם עושים כל כך הרבה רעש בפורים, והשיב לו בתחילה: שזה משום שכתוב במגילה שימים אלו הם ימי אורה ושמחה וששון. ולאחר זמן אמר לו שיש לו סיבה נוספת לדבר, והיא: משום שבכל דור ודור יש 'המנים' שקמים עלינו לעשות עלינו צרות, ומזכירים להם שהיה פעם המן שהיה בודאי חכם ופיקח מהם ולא הצליח, אלא אדרבה נתלה בפסח ונשאר תלוי עד פורים עת שהספיקו להביא את עשרת בניו ולתלותם עמו. מכאן שאסתר הצליחה להשפיע על החכמים ולהכניס את אסתר לכ"ד ספרי הקודש ללמדנו שכל הנוגע בעם ישראל כנוגע בבבת עינו של הקב"ה.

דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכִּי מְדִי וּפָרָס: (ג) כִּין מְדִדְכִי הַיְּהוּדִי מִשְׁנָה לְמַלְךְ אַחֲשֵׁירוּשׁ
וְגִדּוֹל לַיְּהוּדִים וְרָצוּי לַרֵּב אֲחִיו^ט דִּרְשׁ טוֹב לְעַמּוֹ וְדַבֵּר שְׁלוֹם לְכָל־זֶרְעוֹ:

^ט **ורצוי לרב אחיו** – אומרים חז"ל שמרדכי היה רצוי לרוב אחיו ולא לכל אחיו, ואעפ"כ הוא היה דורש טוב **לכל** עמו. וכתוב שמרדכי היה שלישי לסנהדרין, ואח"כ הורידו אותו ונהיה רביעי לסנהדרין, וכל זה מפני שעסק בצרכי ציבור. מכאן, שלימוד תורה עדיף על עיסוק בצרכי ציבור.

אחר קריאת המגילה גוללה ואח"כ מברך:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יֵאֱהֹוֹנָהּ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָרַב אֶת רִיבֵנוּ. וְהָדִן
אֶת דִּינֵנוּ. וְהַנּוֹקֵם אֶת נַקְמָתֵנוּ. וְהַמְשִׁילָם גָּמוּל לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ.
וְהַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יֵאֱהֹוֹנָהּ, הַנִּפְרָע לַעֲמוֹ יִשְׂרָאֵל
מִכָּל צָרֵיהֶם הָאֵל הַמוֹשִׁיעַ:**

אָרוּר הַמֶּן, אָרוּר הַמֶּן, אָרוּר הַמֶּן.

בְּרוּךְ מְרַדְּכִי, בְּרוּךְ מְרַדְּכִי, בְּרוּךְ מְרַדְּכִי.

אָרוּרָה זָרַשׁ, אָרוּרָה זָרַשׁ, אָרוּרָה זָרַשׁ.

בְּרוּכָה אֶסְתֵּר, בְּרוּכָה אֶסְתֵּר, בְּרוּכָה אֶסְתֵּר.

אָרוּרִים כָּל הַרְשָׁעִים, אָרוּרִים כָּל הַרְשָׁעִים, אָרוּרִים כָּל הַרְשָׁעִים. בְּרוּכִים כָּל
יִשְׂרָאֵל, בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל, בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל,

וְגַם חֲרַבּוֹנָה זְכוּר לְטוֹב:

אומרים "ואתה קדוש", קדיש תתקבל, ואחר־כך אומרים "שיר המעלות
לדוד לולי ה' שהיה לנו" וגו', ו"שיר למעלות אשא עיני" וגו', ואומרים קדיש
יהא שלמא ו"ברכו" ו"עלינו לשבח". כתוב בספר עטרת תפארת שטוב
לומר בליל פורים וביום ק"כ פעמים "ברוך מרדכי". וטוב לומר כ"ד פעמים
"ברוכה אסתר בת אביחיל".

שחרית לפורים

ביום פורים בשחרית מתפללין כמו בחול, ואומרים "על הנסים" בהודאה, וחצי קדיש, ומוציאין ס"ת וקורין ג' עולים בפ' בשלח.

ואומר החזן חצי קדיש, "אשרי", "ובא לציון" עד "מעתה ועד עולם", וקורין המגילה וטוב לומר "לשם יחוד" קודם לכן. ומברכין לפנייה רק שתי ברכות ומברכים לאחריה. ואחר המגילה אומרים "ואתה קדוש", "קדיש תתקבל", ואומרים "יהללו", ומחזירין ס"ת למקומו, ואומרים "בית יעקב וגו'", שיר של אותו יום, "הושיענו", "למנצח על אילת השחר", "קדיש יהא שלמא", וגומרים התפילה כשאר ימים. בעיר שספק אם היתה מוקפת חומה מימי יהושע, מנהגם לעשות ביום י"ד כסדר הנז"ל, וביום ט"ו אין אומרים "על הנסים" ואין מוציאין ס"ת, וקורין המגילה בלא ברכה, ולאחריה מברכין בלי שם ומלכות "ברוך הרב את ריבנו וכו'".

דברי מרדכי

פורים

סדר

מצוות יום

הפורים

סדר מצוות יום הפורים

קודם שישלח את המנות הראשונות טוב שיאמר:

לְשֵׁם יְחִיד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתִּיהָ, בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ וּרְחִימוֹ וְדַחִילוֹ,
 לַיְחִידָא שֵׁם יו"ד ה' א"א בְּאוֹתִיּוֹת וָא"ו ה' א"א בְּיַחֲוֵדָא שְׁלִים וַיַּהֲרֵר בְּלִיבוֹ י-ה-ו-ה -
 ה) בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרִינִי בָּא לְקַיָּם מִצְוֹת "וּמִשְׁלַח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ" כְּמוֹ
 שֶׁתִּקְנֶנוּ מִרְדְּכִי וְאַסְתֵּר לְשַׁלַּח בְּיוֹם זֶה שְׁתֵּי מְנוֹת לְאִישׁ אֶחָד. כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת
 רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֵנוּ וּלְתַקֵּן שָׂרֵשׁ מִצְוָה זוֹ בְּמָקוֹם עֲלִיוֹן. וַיַּעֲלֶה
 לְפָנֶיךָ יְהוָה יֵאֱהָדוּנְהִי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ כְּאֵלֵינוּ כְּפִינֵנוּ בְּכָל הַכּוֹנֹת
 הָרְאוּיֹת לְכוֹן בְּמִצְוָה זוֹ וַיְהִי נֶעֱם אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה
 עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה: (ויש נוהגים לומר "לשם יחיד" הארוך מסידור הרש"ש).

לפני שייתן מתנות לאביונים טוב שיאמר:

לְשֵׁם יְחִיד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתִּיהָ, בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ וּרְחִימוֹ וְדַחִילוֹ,
 לַיְחִידָא שֵׁם יו"ד ה' א"א בְּאוֹתִיּוֹת וָא"ו ה' א"א בְּיַחֲוֵדָא שְׁלִים וַיַּהֲרֵר בְּלִיבוֹ י-ה-ו-ה -
 ה) בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרִינִי בָּא לְקַיָּם מִצְוֹת "מִתְּנוֹת לְאֲבִיּוֹנִים" כְּמוֹ שֶׁתִּקְנֶנוּ
 מִרְדְּכִי וְאַסְתֵּר לְשַׁלּוֹחַ בְּיוֹם זֶה שְׁתֵּי מִתְּנוֹת לְשְׁנֵי אֲבִיּוֹנִים. וַיִּשׁ מוֹסִיפִים: וַיִּמְשַׁךְ
 הָאֵרָה מִיִּסּוּד דְּאֵבָא לִיִּסּוּד דְּז"א. וְגַם יִמְשְׁכוּ חו"ג מִיִּסּוּד דְּאֵבָא לַת"ת דְּנוֹק' וּמֵהַת"ת
 דְּנוֹק' יִרְדּוּ עַד יִסּוּד שְׁבָה) כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֵנוּ
 וּלְתַקֵּן שָׂרֵשׁ מִצְוָה זוֹ בְּמָקוֹם עֲלִיוֹן. וַיַּעֲלֶה לְפָנֶיךָ יְהוָה יֵאֱהָדוּנְהִי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי
 אֲבוֹתֵינוּ כְּאֵלֵינוּ כְּפִינֵנוּ בְּכָל הַכּוֹנֹת הָרְאוּיֹת לְכוֹן בְּמִצְוָה זוֹ וַיְהִי נֶעֱם אֲדָנִי
 אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה:

לפני הסעודה טוב שיאמר "לשם יחיד" זה ויש נוהגים לומר "לשם יחיד" הארוך מסידור הרש"ש.

לְשֵׁם יְחִיד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתִּיהָ, בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ וּרְחִימוֹ וְדַחִילוֹ,
 לַיְחִידָא שֵׁם יו"ד ה' א"א בְּאוֹתִיּוֹת וָא"ו ה' א"א בְּיַחֲוֵדָא שְׁלִים וַיַּהֲרֵר בְּלִיבוֹ י-ה-ו-ה -
 ו-ה) בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרִינִי בָּא לְקַיָּם מִצְוֹת "סְעוּדַת פּוֹרִים" בְּמֵאֲכָל

וּמִשְׁתַּה כָּמוֹ שֶׁתִּקְנוּ מִרְדְּכִי וְאַסְתֵּר לַעֲשׂוֹת בְּיוֹם זֶה כָּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "לַעֲשׂוֹת
אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֵּה וְשִׁמְחָה". כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רָצוֹן
בּוֹרְאֵנוּ וּלְתַקֵּן שָׂרֵשׁ מִצּוּה זֶה בְּמָקוֹם עֲלִיוֹן. וַיַּעֲלֶה לְפָנֶיךָ יְהוָה יֵאָדְוֶנָּה
אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ כָּאֵלוּ כְּוִנָּתִי בְּכָל הַכּוֹנֹת הָרְאוּיֹת לָכֹון בְּמִצּוּה זֶה
וַיְהִי נֶעֱם אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ כּוֹנֵנָה:

ביום פורים אחרי מקרא מגילה ומשלוח מנות יאמר בתוך הסעודה לפני שישתכר בקשה זו (מלשון חכמים סימן מ')

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה יִאֲחָדוּנָהּ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתַּעֲשֶׂה לְמַעַן רַחֲמֶיךָ וְחֶסֶדְךָ, וּלְמַעַן הָאֶרֶץ עֶטְרַת הַיִּסּוּד דָּאֲבָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמַּלְכוּת דָּאֲבָא, הַמְתַּגַּלִּית בַּיּוֹם הַזֶּה, וּלְמַעַן זְכוּת מֶרְדְּכִי הַצַּדִּיק, אֲשֶׁר שָׂרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ הִיא מִן הַהָאָרֶץ הַזֹּאת, כְּפָתוּב (אֶסְתֵּר ח, טו): וּמֶרְדְּכִי יֵצֵא מִלְּפָנֶי הַמֶּלֶךְ בְּלָבוֹשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחוּר וְעֶטְרַת זָהָב גְּדוּלָּה וְתִכְרִיךְ בּוּץ וְאַרְגָּמָן. וּלְמַעַן מִצּוֹת מִקְרָא מְגִלָּה בַּיּוֹם הַזֶּה, אֲשֶׁר הִיא נִקְרֶאת אֲגֵרַת וְנִקְרֶאת סֵפֶר. וּלְמַעַן מִצּוֹת מִתְּנּוֹת לְאַבְיּוֹנִים, וּמִצּוֹת מְשַׁלּוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לָרֵעֵהוּ, וּמִצּוֹת הַסְּעוּדָה בַּיּוֹם הַזֶּה, תַּחֲסִי וְתַחֲמַל וְתַרְחַם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל אֲחֵינוּ, וְתֹאִיר לָנוּ בְּפָנִים מְאִירוֹת בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים, וְתַחֲיִינוּ חַיִּים אַרְבָּים טוֹבִים וּמִתְקָנִים, וְתַמְלֵא יְדֵינוּ מִבְּרָכוֹתֶיךָ וּמַעֲשֵׂר מִתְּנּוֹת יְדֶיךָ, וְתַפְרֹשׁ עָלֵינוּ סֶכֶת שְׁלוֹמוֹךָ, וְתַתְּקַנְנוּ בַּעֲצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ. שֵׁם שְׁלוֹם טוֹבָה וּבִרְכָּה וְחוּ וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ. וּבִרְכָנוּ אֲבִינוּ כָּלנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פְּנִיךָ:

אֵל מְלֵא רַחֲמִים, גְּלוּי וַיְדוּעַ לִפְנֵיךָ כָּל מַחְסֵרֵנוּ וְכָל צָרָכֵנוּ. הִנֵּה הָעֵת אֲשֶׁר
יֵאָתֶה לְהוֹשִׁיעַ וּלְחַוֵּץ וּלְרַחֵם אוֹתָנוּ בְּרַב רַחֲמֶיךָ וּבְרַב חֲסָדֶיךָ, כִּי חֲנוּן וְרַחוּם
אַתָּה וְדֶרֶךְךָ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד חֲנָם, וְעוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם כָּל בֶּשָׂר וְרוּחַ, הַטּוֹב כִּי לֹא
כָּלוּ רַחֲמֶיךָ, הַמְּרַחֵם כִּי לֹא תִמּוּ חֲסָדֶיךָ. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהִגִּיוֹן לִבִּי
לִפְנֵיךָ יְהוָה יֵאָחֲזֶנּוּ צוּרֵי וּגְאֻלִּי:

דברי מרדכי

פורים

ברכת

המזון

וברכה

מעין שלוש

ברכת המזון (עדות המזרח)

פומון קודם ברכת המזון

צור משלנו אכלנו, ברכנו אמוני. שבענו והותרנו, כדבר ה':

הזן את עולמו רוענו אבינו. אכלנו מלחמנו ומינינו שתינו. על פן נודה לשבנו ונהלנו בפנינו. אמרנו וענינו אין קדוש כה:

בשיר וקול תודה נברך לאלהינו. על ארץ זמדה טובה שהנחיל לאבותינו. ומזון וצדה השביע לנפשנו. וזסדו גבר עלינו ואמת ה':

רוחם בוזסדה על עמך צורנו. על ציון משכן כבודך וכול בית תפארתנו. בן דוד עבדך יבא ויגאלנו. רווח אפנו משינו ה':

יבנה המקדש עיר ציון תמלא. ושם נשיר שיר וחדש, וברננה נעלה. הרומן הנקדש יתברך ויתעלה. על כוס יין מלא כברכת ה':

קודם ברכת המזון יאמר:

למנצח בנגינת מזמור שיר: אלהים יזענו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה: לרעת בארץ דרכה בכל גוים ישועתך: יודוך עמים | אלהים יודוך עמים כלם: ישמחו וירננו לאנשים כידתשפט עמים מישור ולאמים | בארץ תננום סלה: יודוך עמים | אלהים יודוך עמים כלם: ארץ נתנה יבולה יברכנו אלהים אלהינו: יברכנו אלהים וייראו אתו כלי-אפסי-ארץ:

אברכה את-יהוה יאהדנהי בכל-עת תמיד תהלתו בפי: סוף דבר הכל נשמע את-האלהים ירא ואת-מצותיו שמור, כי-זה כל-האדם: תהלת יהוה יאהדנהי ידבר פי ויברך כל-בשר שם קדשו לעולם ועד: ואנחנו נברך זה מעתה ועד-עולם הכלויה: וידבר אלי, זה השלון אשר לפני יהוה יאהדנהי:

המזמן אומר: הב לן ונברך למלכא עלאה קדישא.

המסובים עונים: שמים.

המזמן אומר: ברשות מלכא עלאה קדישא בשבת מוסיף: וברשות שבת מלכתא בסוכות מוסיף: וברשות שבעה אושפיזין עלאין קדישין ביו"ט מוסיף: וברשות יומא טבא קדישא וממשיך: וברשות מזרי ורבותי וברשותכם, נברך (בעשרה או יותר מוסיפים: אלהינו) שאכלנו משלנו:

והמסובים עונים: ברוך (בעשרה או יותר מוסיפים: אלהינו) שאכלנו משלנו ובטובו וזיינו:

וזוזר המזמן: ברוך (בעשרה או יותר מוסיפים: אלהינו) שאכלנו משלנו ובטובו וזיינו:

ברוך אתה יהוה יאהדנהי אלהינו מלך העולם האל הן אותנו ואת העולם כלו בטובו בזון בוזסד ברווח וברוזמים רבים. נתן לזון כל-בשר. כי לעולם זסדו: ובטובו הגדול תמיד לא זסר לנו ואל יזסר לנו מזון תמיד

לעולם ועד. כי הוא אל וּן ומִפְרָנִס לְכָל וּשְׁלֹזֵנו עָרוֹף לְכָל וְהִתְקִין מוֹזֵה וּמוֹזֵן לְכָל-בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא בְּרוֹזְמִיו וּבְרוֹב זִסְדֵּיו כְּאִמּוֹר. פּוֹתֵזוֹ אֶת-יִדְּהָ. (ר"ת פא"י שהוא מספר יאהדונהי ומספר סא"ל, וס"ת זות"ך) וּבִשְׁבִיעַ (כמספר זות"ך) לְכָל-זֵיוֹ רָצוֹן: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי הַזֶּן אֶת הַכָּל:

נִוְדָה לָךְ יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ. עַל שֶׁהִנְזֻלְתָּ לְאַבּוֹתֵינוּ אֶרֶץ זֻמְדָה טוֹבָה וּרְוֻזָה בְּרִית וְתוֹרָה זִיִּים וּמוֹזֵן. עַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עַבְדִּים. וְעַל בְּרִיתָהּ שִׁזְזַתְמָהּ בְּבִשְׁרֵנוּ. וְעַל תּוֹרָתָהּ שִׁלְמַדְתָּנוּ. וְעַל זִקֵּי רָצוֹנָה שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ. וְעַל זִיִּים שִׁזְזוֹנְתָנוּ וְעַל הַמוֹזֵן שֶׁאַתָּה וּן וּמִפְרָנִס אוֹתָנוּ:

בזונכה אומרים כאן "על הניסים". אם לא אמרו וזכר לפני שאמר "ברוך אתה ה'" - זוזור. ואם אמר "ה'" - אינו זוזור, ובמקרה זה טוב לומר ב"הרוזמן": "הרוזמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי וכו'".

עַל הַנְּסִים וְעַל הַפְּרָקֵן וְעַל הַגְּבוּרֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַנְּפִלְאוֹת וְעַל הַנְּזֻמוֹת שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבּוֹתֵינוּ בְּיָמֵם הָהֵם בְּזֶמֶן הַזֶּה:

לזונכה בימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול וזשמונאי ובניו, כשעמדה מלכות וון הרשעה על עמך ישראל לשכחם תורתך ולהעבירם מוזקי רצונה, ואתה ברוזמיה הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת גבורים ביד זולשים, ורבים ביד מעטים, ורשעים ביד צדיקים, וטמאים ביד טהורים, וזדים ביד עוסקי תורתך. לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה. ואזר כף באו בגוף לדביר ביתך ופנו את-היכלך, וטהרו את-מקדשה, והדליקו נרות בזצרות קדשה, וקבעו שמונת ימי זנכה אלו בהלל ובהודאה, ועשית עמם נסים ונפלאות, ונודה לשבחך הגדול סלה: עד כאן לזונכה.

בפורים אומרים "על הניסים".

בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה, כשעמד עליהם הזמן הרשע, בקש להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן טף ונשים ביום אָזוֹד, בשלישה עשר לזודש שנים עשר, הוא זודש אדר, ושכלם לבזו. ואתה ברוזמיה הרבים הפרת את עצתו, וקלקלת את מוזשבתו, והשיבות לו גמולו בראשו, ותלו אותו ואת בניו על העץ, ועשית עמם נס ונפלא, ונודה לשבחך הגדול סלה: עד כאן לפורים.

על-הכל יהוה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ אֲנוֹזֵנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אֶת שְׁמֶךָ. כְּאִמּוֹר וְאַכְלָתָ וּשְׁבַעְתָּ. וּבִרְכַּת אֶת-יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵיךָ עַל-הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִתַּן-לָךְ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי עַל הָאֶרֶץ וְעַל הַמוֹזֵן:

רוֹזֵם יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ. וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ. וְעַל הַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדָךְ. וְעַל הַיִּכְלָה. וְעַל מְעוֹנָה. וְעַל דְּבִירָה. וְעַל הַבֵּית

הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שְׂמֵךְ עָלָיו. אָבִינוּ רַעְיוֹנוֹ. זִיגְנוֹ. פְּרִסְנוֹ. כָּלכָּלְנוֹ.
הֲרוּזְנוֹ. הֲרוּז לָנוּ מִהֶרָה בְּכָל-צְרוּתֵינוּ. וְגַם אֶל תַּצְרִיכֵנוּ יִהְיֶה יֵאָדְוֶנָּה
אַלְהֵינוּ לִידֵי מִתְנֻנּוֹת בְּשַׁר וָדָם. וְלֹא לִידֵי הַלְּאָתָם. אֲפֵלָּא לִידֵּךְ הַמְּלָאָה
וְהֲרוּזָבָה. הַעֲשִׂירָה וְהַפְּתוּזָה. יְהִי רָצוֹן שְׂכָל גְבוּשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְלֹא גְכָלָם
לְעוֹלָם הַבָּא. וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מִשִּׁיחָה תַּזְוִירָנָה לְמַקְוֶמָה בְּמִהֶרָה בְּיָמֵינוּ:

בשבת אומרים:

רצה והתוליצנו יהוה יאהרונהי אלהינו במצותיה ובמצות יום השביעי. השבת הגדול והקדוש הזה. כי יום גדול וקדוש הוא מלפניה. נשבות בו וננוח בו ונתענג בו כמצות וזקי רצונה. ואל תהי צרה ויגון ביום מעוזתנו. והראנו בנחמתי ציון במהרה בימינו. כי אתה הוא בעל הנחמות. וגם שאכלנו ושתינו וזרבץ ביתך הגדול והקדוש לא שכחנו. אל תשכחנו לנצח ואל תנחמנו לעד כי אל מלך גדול וקדוש אתה:

בראש חודש ביום טוב ובחול המועד אומרים:

אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וְיִבָּא וְיַגִּיעַ וְיִרְאֶה וְיִרְצֶה וְיִשְׁמַע וְיִפְקֹד וְיִזְכֹּר וְיִכְרֹנֵנוּ וְיִכְרֹן אֲבוֹתֵינוּ. וְכִרְוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ. וְכִרְוֹן מְשִׁינֶנּוּ בֶן דָּוִד עַבְדְּךָ. וְכִרְוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּפִנְיָה לְפָלִיטָה לְטוֹבָה. לְוֶן לְחֹסֶד וּלְרַחֲמִים. לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם.
בְּיוֹם

בראש־חודש: ראש חודש הַחֵדֶשׁ. בפסוק: וְזֶה הַמִּצְוָה הַזֶּה, בַּיּוֹם (ביו"ט: טוב) מִקָּרָא קֹדֶשׁ הַחֵדֶשׁ. בשבועות: וְזֶה הַשָּׁבוּעוֹת הַזֶּה, בַּיּוֹם־טוֹב מִקָּרָא קֹדֶשׁ הַחֵדֶשׁ. בסוכות: וְזֶה הַסּוּכוֹת הַחֵדֶשׁ, בַּיּוֹם (ביו"ט: טוב) מִקָּרָא קֹדֶשׁ הַחֵדֶשׁ. בשמיני־עשרת: שְׁמִינִי וְזֶה עֲצַרַת הַחֵדֶשׁ, בַּיּוֹם־טוֹב מִקָּרָא קֹדֶשׁ הַחֵדֶשׁ. בראש־השנה: הַזִּכְרוֹן הַזֶּה, בַּיּוֹם־טוֹב מִקָּרָא קֹדֶשׁ הַחֵדֶשׁ.

לְרוֹזֶם בּוֹ עָלִינוּ וּלְהוֹשִׁיעֵנו. וְכָרְנוּ יְהוָה יִאֲהֲדוּנָהי אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקַדְנוּ בּוֹ לְבִרְכָּה. וְהוֹשִׁיעֵנו בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. בְּדַבַּר יְשׁוּעָה וּרְחֻמִּים. זֶהוּ וְזִמְנוּ וְזָמְנוּ לְרוֹזֶם עָלֵינוּ. וְהוֹשִׁיעֵנו כִּי אֵלֶּה עֲיִנֵּנוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ זֶמֶן וּרְחוּם אֲתָה: ע"כ

וְתִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמִתְרָה בְּיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה יְאֵהוּנָה בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם וְאוֹמֵר בְּלוֹזֵז אִמּוֹן:

אם בשבת שכחז לומר "רצה" ונזכר אזורי שאמר "ברוך אתה ה'" ולפני שאמר "בונה ירושלים" - יאמר "למודני זוקיק" ו"רצה" וכו'. ואם סיים "בונה ירושלים" ונזכר שישכחז "רצה" קודם שהתזזיל ברכת "הטוב והמטיב" יאמר:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה
לאות ולברית. ברוך אתה ה' מקדש השבת:

אם אזורי שהתחזיל ברכת "הטוב והמטיב" נזכר שלא אמר "רצה והחליצנו", אפילו לא אמר רק מילת "ברוך", יחזור לראש ברכת המזון.

אם שכח לומר "יעלה ויבוא" כליל פסו או כליל ראשון של סוכות ונזכר אזור שאמר "ברוך אתה ה' וקודם שסיים "בונה ירושלים" יאמר "למדני זוקיק", "יעלה ויבוא" וכו'. אם סיים ברכת "בונה ירושלים" יאמר לפני ברכת "הטוב והמטיב":

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר נתן ימים טובים לישראל לששון ולשמחה, את יום זוג (המצות או הסוכות) הזה, ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים:

אם התזיל ברכת "הטוב והמטיב", אפילו אמר רק "ברוך", אינו אומר ברכת "אשר נתן" אלא חוזר לראש.

אם שכח לומר "רצה" ו"יעלה ויבוא" בשבת ויום טוב ונזכר קודם שהתזיל ברכת "הטוב והמטיב" יאמר:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר נתן שבתות לבנונוה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ונתן ימים טובים לששון ולשמחה, את יום זוג (המצות או הסוכות) הזה, ברוך אתה ה' מקדש הערב וישראל והזמנים:

אם התזיל ברכת "הטוב והמטיב", אפילו אמר רק "ברוך", אינו אומר ברכת "אשר נתן" אלא חוזר לראש.

אם שכח לומר "יעלה ויבוא" בפסו שבועות או סוכות, ביו"ט או בזול המועד (זוין מהלילה הראשון של פסו וסוכות) ונזכר קודם שהתזיל ברכת "הטוב והמטיב" יאמר בלי שם ומלכות:

ברוך אשר נתן ימים טובים לישראל לששון ולשמחה, את יום זוג (המצות או השבועות או הסוכות) הזה, ברוך מקדש ישראל והזמנים:

אם התזיל ברכת "הטוב והמטיב", אפילו אמר רק "ברוך", אינו אומר ברכת "אשר נתן" אלא ממשיך כדרכו, ויכול לומר "יעלה ויבוא" ב"הרזמן".

אם שכח לומר "יעלה ויבוא" בראש חודש ונזכר קודם שהתזיל ברכת "הטוב והמטיב" יאמר בלי שם ומלכות:

ברוך אשר נתן ראשי חודשים לעמו ישראל לזכרון:

אם התזיל ברכת "הטוב והמטיב", אפילו אמר רק "ברוך", אינו אומר ברכת "אשר נתן" אלא ממשיך כדרכו, ויכול לומר "יעלה ויבוא" ב"הרזמן".

ברוך אתה יהוה יאהדנהי אלהינו מלך העולם, האל אבינו. מלכנו. אדירנו. בוראנו. גואלנו. קדושנו. קדוש יעקב. רוענו רועה ישראל. המלך הטוב והמטיב לכל. שפכליום ויום הוא המטיב לנו. הוא מטיב לנו. הוא ייטיב לנו. הוא גמלנו. הוא גמלנו לעד זון וזסד ורומים ורוז והעלה וכליטוב: (יענו אמן).

הרזמן הוא שיתבוז על פסא כבודו: הרזמן הוא שיתבוז בשמים ובארץ: הרזמן הוא שיתבוז פנו לדור דורים: הרזמן הוא קרן לעמו ירים: הרזמן הוא יתפאר פנו לנצח נצחים: הרזמן הוא יפרנסנו בכבוד ולא בבוז. פנזות ולא בצער: הרזמן הוא יתן שלום בינינו: הרזמן הוא ישלח ברכה רחוקה

והצלוחה בכל-מעשה ידינו: הרזומן הוא יצליח את דרכיו: הרזומן הוא ישובור עול גלות מהרה מעל צארכו: הרזומן הוא יוליכנו מהרה קוממיות לארצנו: הרזומן הוא ירפאנו רפואה שלמה. רפואת הנפש ורפואת הגוף: הרזומן הוא יפתנו לנו את ידו הרזובה: הרזומן הוא יברך כל אור ואור ממנו בשמו הגדול כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל. בן יברך אותנו יזר ברכה שלמה. וכן יהי רצון ונאמר אמן: הרזומן הוא יפרוש עלינו סבת שלומי:

בשבת: הרזומן הוא יזוילנו עולם שכלו שבת ומנוחה לזיי העולמים:

בראש-חודש: הרזומן הוא יזודש עלינו את החדש הזה לטובה ולברכה:

ביום טוב: הרזומן הוא יזוילנו ליום שכלו טוב:

בסוכות: הרזומן הוא יזכנו לישב בסכת עורו של לויתן: הרזומן הוא ישפיע עלינו שפע קדשה וטהרה משבעה אושפיון עלאין קדישין, וכותם תהא מנן וצנה עלינו:

במועדים: הרזומן הוא יגיענו למועדים אחרים הבאים לקראתנו לשלום:

בראש השנה: הרזומן הוא יזודש עלינו את השנה הזאת לטובה ולברכה:

הרזומן הוא יטע תורתו ואהבתו בלבנו. ותהיה יראתו על פנינו לבלתי נזטא. ויהיו כל-מעשינו לשם שבחים:

ברכת האורז: הרזומן הוא יברך את השלון הזה שאכלנו עליו ויסדר בו כל מעדני עולם, ויהיה פשלונו של אברהם אבינו, כל רעב ממנו יאכל וכל צמא ממנו ישתה. ואל יזוסר ממנו כל טוב לעד ולעולמי עולמים אמן:

הרזומן הוא יברך בעל הבית הזה ובעל הסעודה הזאת. הוא ובניו ואשתו וכל אשר לו. בבנים שיזיו. ובנכסים שירבו. ברח יתה יאהדונה וזילו ופעל ידיו תרצה. ויהיו נכסיו ונכסיו מצלזלים וקרוכים לעיר. ואל ידחק לפניו ולא לפניו שום דבר זטא והרהור עון. שיש ושימוז כל הימים בעשר וכבוד מעתה ועד עולם. לא יבוש בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא. אמן בן יהי רצון: ע"כ

בסעודת מילה: הרזומן הוא יברך את אבי הבן, ואת אשתו הילולת, מעתה ועד עולם: הרזומן הוא יברך את הילד הנולד, וכשם שזכהו הקדוש ברוך-הוא למילה, כך יזכהו לכנס לתורה ולזוה ולמצות ולמעשים טובים, וכן יהי רצון ונאמר אמן: הרזומן הוא יברך את הסנדק והמוהל ושאר המשתדלים במצוה, הם וכל אשר להם:

הרזומן הוא יזוילנו ויזכנו ויקרבנו לימות המשיח ולבנין בית המקדש ולזיי העולם הבא. מגדיל (ביום שמתפללים בו מוסף וכן במוצאי שבת וכן בסעודת ברית

ובפורים אומרים: בְּגִדְּךָ (מְגִדְּךָ) יְשׁוּעוֹת מִלְּכּוֹ. וְעֲשֵׂה־יִחוּסְד לְמִשְׁיוֹזוּ לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ עַד־
עוֹלָם:

כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעָבוּ. וְדָרְשִׁי יְהוָה יֵאֱהֹוֶנְהִי לֹא־יִחוּסְרוּ כָּל־טוֹב: נֶעַר הָיִיתִי גַם־
זָקֵנִתִי וְלֹא־רָאִיתִי צְדִיק נֶעֱזֵב. וְזֶרְעוֹ מִבֶּקֶשׁ־לָזוֹם: כָּל־הַיּוֹם זֹזֵן וּמִלֵּוָה. וְזֶרְעוֹ
לְבָרְכָהּ: מִה שֶׁאֲכַלְנוּ יְהִיָּה לְשִׁבְעָה. וּמִה שֶׁשָּׁתִּינוּ יְהִיָּה לְרִפּוּאָה. וּמִה
שֶׁהוֹתֵרְנוּ יְהִיָּה לְבָרְכָהּ כְּדִכְתִּיב וַיֵּתֶן לְפָנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיֹּתֵרוּ כְּדָבָר יְהוָה
יֵאֱהֹוֶנְהִי: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה יֵאֱהֹוֶנְהִי. עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: בָּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר
יִבְטֹחַ בַּיהוָה יֵאֱהֹוֶנְהִי. וְהָיָה יְהוָה יֵאֱהֹוֶנְהִי מִבְּטוּחוֹ: יְהוָה יֵאֱהֹוֶנְהִי עַז לְעַמּוֹ יֵתֵן.
יְהוָה יֵאֱהֹוֶנְהִי יְבָרֶךְ אֶת־עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא בְּרוּזָמִי יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
וְאִמְרוּ אָמֵן:

אם ברך ברכת המזון על כוס יין מברך "בורא פרי הגפן":

כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֲשֶׁא. וּבָשִׁים יְהוָה יֵאֱהֹוֶנְהִי אֶקְרָא: סְבִרִי מֶרְנָן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יֵאֱהֹוֶנְהִי אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן:

ברכת מעין שלש (עדות המזרח):

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יֵאֱהֹוֶה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם.

אם אכל מזונות יאמר: על המזוזה ועל הפלפלה

אם שתה יין יאמר: עַל הַיֶּפֶן וְעַל פְּרֵי הַיֶּפֶן

אם אכל פירות משיבעת המינים יאמר: **עַל הָעֵץ וְעַל פְּרֵי הָעֵץ**

וְעַל תְּנוּבַת הַשְּׂדֵה וְעַל אֶרֶץ זִמְמֻדָּה טוֹבָה וְרוּחָה שְׂרָצִית וְהַנְזוּלָתָה לְאַבוֹתֵינוּ
לְאָכּוֹל מִפְּרִיָּה וּלְשִׁבְעַ מִטּוֹבָה. רָחוּם יְהוָה יֵאָהֲדוּנֵהּ אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ. וְעַל
יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ. וְעַל יְרוּשָׁלַם עִירָךְ. וְעַל הָרַ צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ. וְעַל מִזְבִּיחֶךָ.
וְעַל הַיְכָלְךָ. וּבִנְיַת יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ.
וּשְׂמֹנֶזְנוּ בְּבִנְיָנָהּ. וּנְבָרְכֶךָ עֲלֶיהָ בְּקֹדֶשׁ וּבִטְהָרָה.

בשבת: וְרָצָה וְהוֹלִיצֵנוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט הַזֶּה.

בראש-חודש: וזכרנו לטובה ביום ראש חודש הזה.

בפסוק: וּשְׁמֹנֶה יָמִים הָיוּ הַמִּצְוֹת הַזֵּה, בַּיּוֹם (ביו"ט: טוב) מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה.

בשבועות: ושמחנו ביום זה השבועות הזה, ביום טוב מקרא קדש הזה.

בסוכות: וְשִׁמּוֹזְנוּ בַּיּוֹם זֶה הַסֻּכּוֹת הַזֶּה, בַּיּוֹם (בִּי"ט: טוֹב) מִקְרָא קָדֵשׁ הוּא.

בשמיני-עשרת: וּשְׁמוֹנָה יוֹם שְׁמִינִי זֶה עֶצְרַת הָאֵל, בְּיוֹם-טוֹב מִקְרָא קָדֵשׁ הָיָה.

בראש־השנה: וזכרנו לטובה ביום הזכרון הזה, ביום־טוב מקרא קדש הזה.

כִּי אֶתָּה טוֹב וּבְמִטִּיב לְכָל וְנִזְדָּה לָךְ יְהוָה יֵאֱהֹוֶנִי אֱלֹהֵינוּ עַל הָאָרֶץ

אם אכל מזונות יאמר: ועל מזויתתה ועל כלכלתה

אם אכל מזונות מזו"ל יאמר: ועל המזוזה ועל הכלכלה

אם שתה יין ועל פרי גפנה אם שתה יין מזוז"ל יאמר: ועל פרי הגפן

אם אכל פירות מושבעת המינים יאמר: ועל פירותיה

אם אכל פירות מוזו"ל משבעת המינים יאמר: ועל הפירות

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יְאֵהֲדוּנֵהּ. עַל הָאָרֶץ

אם אכל מזונות יאמר: ועל מזונותה ועל כלכלתה:

אם אכל מזונות מזוז"ל יאמר: ועל המזוזה ועל הכלכלה:

אם שתה יין ועל פרי גפנך: אם שתה יין מזון"ל יאמר: ועל פרי הגפן:

אם אכל פירות משבעת המינים יאמר: ועל פירותיה:

אם אכל פירות מזוז"ל משבעת המינים יאמר: ועל הפירות:

ברכת המזון (אשכנז)

לפני ברכת המזון יאמר:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת. בְּשׁוּב יְהוָה אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּזוֹלָמִים: אֹי יִמְלֹא שְׁזוּק
פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה. אֹי יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגָּדִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהֵי: הַגָּדִיל יְהוָה
לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ. הָיִינוּ שְׂמֻזִּים: שׁוּבָה יְהוָה אֶת שְׁבִיתֵנוּ כְּאֶפִיקִים בְּנֶגֶב:
הַזְרָעִים בְּדַמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ: הַלֶּחֶם יֵלֶךְ וּבִכָּה נִשָּׂא מִשֶּׁף הַזֶּרַע. בֹּא יְבֹא
בְּרִנָּה. נִשָּׂא אֲלֻמֹּתָיו:

שלושה שאכלו כאחד זיזבים לזמן.

המזון פותח: רבותי, נברך!

המסובים עונים: יהי שם יי מברך מעתה ועד עולם.

המזון חוזר ומוסיף: יהי שם יי מברך מעתה ועד עולם.

ברשות מרן ורבנן ורבותי, נברך (בעשרה: אלהינו) שאכלנו משלו.

המסובים עונים: ברוך (בעשרה: אלהינו) שאכלנו משלו ובטובו זיינו.

המזון חוזר ואומר: ברוך (בעשרה: אלהינו) שאכלנו משלו ובטובו זיינו.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, הן את העולם כלו בטובו, הן בנזק
וברזומים, הוא נתן לנו לכל בשר, כי לעולם נזקדו. ובטובו הגדול תמיד
לא נזקד-לנו ואל נזקד לנו מזון לעולם ועד, בעבור שמו הגדול, כי הוא
אל ונמפרנס לכל ומטיב לכל ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא. ברוך
אתה יי הן את הכל:

נודה לך, יי אלהינו, על שהנזלת לאבותינו ארץ זמורה טובה ורננה, ועל
שהוצאתנו יי אלהינו מארץ מצרים, ופדיתנו מבית עבדים, ועל ברייתך
שזתמת בבשרנו, ועל תורתך שלמדנו, ועל זקיך שהודעתנו, ועל זיזים וזן
ונזקד שזוננו, ועל אכילת מזון שאתה ונמפרנס אותנו תמיד, בכל יום
ובכל עת ובכל שעה:

בזנוכה ובפורים אומרים זה:

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלזמות. שעשית
לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

לזנוכה:

בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול וזשמונאי ובניו. כשעמדה מלכות יון
הרשעה על עמך ישראל. להשפיתם תורתך ולהעבירם מזקקי רצונה. ואתה
ברזומיה הרבים. עמדת להם בעת צרתם. רבת את ריבם. דנת את דינם.

נִקְמֹת אֶת נִקְמֹתָם. מִסֵּרֶת גְּבוּרִים בְּיַד זֹלָשִׁים. וְרַבִּים בְּיַד מַעֲטִים. וְטַמְאִים בְּיַד טְהוּרִים. וְרַשָּׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים. וְזָדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתָהּ. וְכָף עֲשִׂיתָ שֵׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמָהּ. וְלַעֲמָהּ יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גָּדוֹלָה וּפְרָקָן כְּהִיּוֹם הַזֶּה. וְאַחֲזָר כֵּן בָּאוּ בְּנֵיהָ לְדַבֵּר בֵּיתָהּ. וּפָנּוּ אֶת הַיִּכְלָהּ. וְטָהְרוּ אֶת מִקְדָּשָׁהּ. וְהִדְלִיקוּ נְרוֹת בּוֹזְצוֹת קִדְשָׁהּ. וְקִבְּעוּ שִׁמּוֹנֶת יָמֵי וְזִנְיָה אֶלּוּ. לַהֲדוּת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל:

לפורים:

בְּיָמֵי מָרְדֳּכָי וְאַסְתֵּר בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה. כְּשֶׁעָמַד עֲלֵיהֶם הַמֶּן הָרָשָׁע. בִּקֵּשׁ לְהַשְׁמִיד לַהֲרֹג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים. מִנֶּעַר וְעַד זָקֵן. טָף וְנָשִׁים. בְּיוֹם אֶחָד. בְּשִׁלְשֵׁת עֶשְׂרִי לְזוֹדֵשׁ שְׁנִים עָשָׂר הוּא זֹדֵשׁ אֶדְר וּשְׁלָלָם לָבוֹז. וְאַתָּה בְּרוּחְךָ הָרַבִּים הִפְרַת אֶת עֲצָתוֹ. וְקִלְקַלְתָּ אֶת מוֹזַשְׁבָּתוֹ. וְהַשְׁבֹּתָ לוֹ גְּמוּלוֹ בְּרֹאשׁוֹ. וְתָלוּ אוֹתוֹ וְאֶת בְּנָיו עַל הָעֵץ:

וְעַל הַכֹּל יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל זֹזֵי תַבְמִיד לְעוֹלָם וָעֶד, כְּכַתוּב: וְאַכְלֵת וּשְׁבַעְתָּ, וּבִרְכָתָ אֶת יי אֱלֹהֵיךָ עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ (דברים ז', י). בָּרוּךְ אַתָּה יי, עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּוֶן:

רוּחַם נָא יי אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמָּהּ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָהּ, וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדָהּ, וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחָהּ, וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שְׁמֶךָ עָלָיו. אֱלֹהֵינוּ, אָבִינוּ, רַעְנוּ, זִנְנוּ, פָּרַצְנוּ וְכַלְכַּלְנוּ וְהִרְוִינוּ, וְהִרְוִינוּ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ מִהֲרָה מִכָּל צָרוֹתֵינוּ, וְנָא אַל תַּצְרִיכֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לֹא לִידֵי מִתְנַת בְּשִׁיר וְדָם וְלֹא לִידֵי הַלּוֹאֲתָם, כִּי אִם לִידֵי הַמַּלְאָה הַפְּתוּחָה הַקְּדוּשָׁה וְהַרְוֹצָה, שֶׁלֹּא גִבוּשׁ וְלֹא נִכְלָם לְעוֹלָם וָעֶד:

בשבת קודש מוסיפים כאן רצה והזליצנו:

רַצָּה וְהַזְלִיצְנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִצְוֹת יוֹם הַשְּׁבִיעִי הַשְּׁבֵת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה. כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ הוּא לְפָנֶיךָ לְשִׁבְתָּ בּוֹ וּלְנוֹזֵז בּוֹ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רַצוֹנָה. וּבְרַצוֹנָה הִנֵּינוּ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ שֶׁלֹּא תִהְיֶה צָרָה וְגִזּוֹן וְאַנּוּחָה בְּיוֹם מְנוּחָתֵנוּ. וְהִרְאֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּנוֹמֶת צִיּוֹן עִירָהּ וּבְבִגְדֵי יְרוּשָׁלַיִם עִיר קִדְשָׁהּ כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הַיְּשׁוּעוֹת וּבַעַל הַנְּצוּמוֹת:

בראש זודש ובמועדים מוסיפים כאן יעלה ויבוא:

אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וַיָּבֹא יִמֵּי יִרְאָה וַיִּרְצָה וַיִּשְׁמַע וַיִּפְקֵד וַיִּזְכֹּר זְכוּרֵינוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ, וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירָהּ, וְזִכְרוֹן מְשִׁיחָהּ בֶּן דָּוִד עֲבָדָהּ, וְזִכְרוֹן כָּל-עַמָּה בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ, לְפַלְטָה לְטוֹבָה לְזֶוֶן לְזוֹסֵד וּלְרִזּוּמִים לְזוּמִים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם בְּרֹאשׁ זוֹדֵשׁ: רֹאשׁ הַזֹּדֵשׁ בְּפֶסַח: זֶוֶג הַמִּצְוֹת בְּסוּכוֹת: זֶוֶג הַסְּכּוֹת בְּשִׁמְיֵי עֲצֵרֶת: שְׁמִינִי

עצרת הזוג בשבועות: זוג השבועות בראש השנה: הזכרון הזה, זכרנו יהיה אלהינו בו לטובה, ופקדנו בו לברכה, והושיענו בו לזוים, בדבר ישועה ורזומים; זוס וזננו, ורזום עלינו, והושיענו כי אליך ענינו, כי אל מלך זננו ורזום אתה.

ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו. ברוך אתה יי, בונה ברוזמיו ירושלים. אמן:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, האל, אבינו, מלכנו, אדירנו, בוראנו, גאלנו, יוצרנו, קדושנו קדוש יעקב, רוענו רועה ישראל, המלך הטוב והמיטיב לכל, שבכל יום ויום הוא מיטיב, הוא מיטיב, הוא מיטיב לנו, הוא גמלנו, הוא גמלנו, הוא גמלנו לעד, לזון ולזוסד ולרזומים ולרוז, הצלה והצלחה, ברכה וישועה, נזומה פרנסה וכלכלה, ורזומים וזוים ושלו, וכל טוב, ומכל טוב לעולם אל יזסרנו:

הרזמן הוא ימלוך עלינו לעולם ועד.

הרזמן הוא יתברך בשבמים ובארץ.

הרזמן הוא ישתבז לדור דורים, ויתפאר בנו לעד ולנצח נצחים, ויתהדר בנו לעד ולעולמי עולמים.

הרזמן הוא יפרנסנו בכבוד.

הרזמן הוא ישבור עלנו מעל צוארנו והוא יוליכנו קוממיות לארצנו.

הרזמן הוא ישלח לנו ברכה מרבה בבית הזה, ועל שלזון זה שאכלנו עליו (שלזנות אלו שאכלנו עליהם).

הרזמן הוא ישלח לנו את אליהו הנביא זכור לטוב, ויבשר לנו בשורות טובות ישועות ונזומות.

בבית אביו אומר: הרזמן הוא יברך את אבי מורי בעל הבית הזה, ואת אביו מורתי בעלת הבית הזה.

נשוי אומר: הרזמן הוא יברך אותי, (אם אביו ואמו בזיים: ואת אביו מורי, ואת אביו מורתי), ואת אשתי, ואת זרעי, ואת כל אשר לי.

אשה נשואה אומרת: הרזמן הוא יברך אותי, (אם אביה ואמה בזיים: ואת אביו מורי, ואת אביו מורתי), ואת בעלי, ואת זרעי, ואת כל אשר לי.

אורז אומר: הרזמן הוא יברך את בעל הבית הזה ואת בעלת הבית הזה, אותם ואת ביתם ואת זרעם ואת כל אשר להם. יהי רצון, שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה, ולא יכלם לעולם הבא, ויצלח מאד בכל נכסיו, ויהיו נכסיו ונכסיו מצלזלים וקרובים לעיר, ואל ישלט שטן לא במעשי ידיו ולא במעשי ידיו, ואל ידקק

(נוסח הגמרא: יזדקר) לא לפניו ולא לפנינו שום דבר הרהור זוטא ועברה ועון מעתה ועד עולם:

בסעודה משותפת אומר: הרזומן הוא יברך את כל המסבין כאן. אותם ואת ביתם ואת זרעם ואת כל אשר להם, אותנו ואת כל אשר לנו, כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל, מכל, כל, כן יברך אותנו כלנו יחד בברכה שלמה. ונאמר: אמן.

במרום ילמדו עליהם ועלינו זכות שתהא למשמרת שלום. ונשא ברכה מאת יי, וצדקה מאלהי ישענו, ונמצא זון ושכל טוב בעיני אלהים ואדם.

בשבת: הרזומן הוא יזוילנו יום שכלו שבת ומנוחה לזיי העולמים.

ביום טוב: הרזומן הוא יזוילנו יום שכלו טוב.

בראש חודש: הרזומן הוא יזודש עלינו את החדש הזה לטובה ולברכה.

בראש השנה: הרזומן הוא יזודש עלינו את השנה הזאת לטובה ולברכה.

בסוכות: הרזומן הוא יקים לנו את ספת דוד הנפקלת.

הרזומן הוא יזכנו לימות המשיח ולזיי העולם הבא.

מגדיל ישועות מלכו ועשה זוסד למשיחו, לדוד ולזרעו עד עולם. עשה שלום במרומינו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל, ואמרו אמן: יראו את יי קדשיו, כי אין מוזסור ליראיו. כפירים רשו ורעבו, ודרשי יי לא יזסרו כל טוב. הודו ליי כי טוב, כי לעולם זוסדו. פותנו את ידך, ומשיביע לכל זיי רצון. ברוך הגבר אשר יבטח ביי, והיה יי מבטחו. נער הייתי גם זקנתי, ולא ראיתי צדיק נענב, וזרעו מבקש לחם.

יי עז לעמו יתן, יי יברך את עמו בשלום.

ברכת מעין שלוש (אשכנז):

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם על:

על היין על הגפן ועל פרי הגפן:

על פירות משבעת המינים על העץ ועל פרי העץ:

על מונות המוזה ועל הכלכלה:

ועל תנובת השדה ועל ארץ זומדה טובה ורננה שרצית והנזלת לאבותינו
לאכל מפריה ולשבע מטובה, רננה (נא) יהוה אלהינו על ישראל עמך ועל
ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מוצותך ועל היכלך, ובנה
ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמנונו בבנינה ונאכל
מפריה ונשבע מטובה ונברכה עליה בקדשה ובטהרה:

בשבת:

ורצה והנזלנו ביום השבת הזה:

בר"ז:

ונברנו לטובה ביום ראש החדש הזה:

בר"ה:

ונברנו לטובה ביום הזכרון הזה:

ביו"ט:

ושמנונו ביום זג (סוכות/פסח/שבועות) הזה:

כי אתה יהוה טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל:

על היין פרי גפנה. ברוך אתה יהוה על הארץ ועל פרי גפנה:

על הפירות פרותיה. ברוך אתה יהוה על הארץ ועל פרותיה:

על מונות המוזה. ברוך אתה יהוה על הארץ ועל המוזה:

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

הסבים

שמעון בן אסתר זעפרני

נלב"ע טז' טבת ה' תש"ע

*

משה מנחם בן שרח בן צדיק

נלב"ע כ' מנחם אב ה' תשס"ז

הסבתות

חנה בת פרח זעפרני

נלב"ע ח' כסלו ה' תשע"ה

*

רחל בת מרים בן צדיק

נלב"ע ז' אדר א' ה' תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה

